

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Pavla Křížková

Osudy Ondřeje Přikryla na pozadí historického
a politického vývoje v Prostějově

Olomouc 2022

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Kostelci na Hané dne 24. 11. 2022

.....

Bc. Pavla Křížková

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. za odborné vedení a rady při zpracovávání této práce. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnancům Státního okresního archivu v Prostějově za pomoc při bádání v archiváliích. V neposlední řadě patří obrovské poděkování mé rodině za podporu, kterou mi poskytovala po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod	6
1 Historie města Prostějov	8
1. 1 Prostějov ve svých počátcích	8
1. 2 Prostějov v 15. století.....	9
1. 3 Prostějov za vlády Pernštejnů	10
1. 4 Prostějov za vlády Lichtenštejnů	11
1. 4. 1 Prostějov za vlády Lichtenštejnů v 17. století.....	11
1. 4. 2 Prostějov za vlády Lichtenštejnů v 18. století.....	13
1. 4. 3 Prostějov za vlády Lichtenštejnů v první polovině 19. století	15
2 Život a dílo Ondřeje Příkryla	18
2. 1 Rodinné poměry	18
2. 2 Studia	20
2. 3 Literární činnost Ondřeje Příkryla	21
3 Historický a politický vývoj v Prostějově v období působení Ondřeje Příkryla .	23
3. 1 Prostějov před příchodem Ondřeje Příkryla	23
3. 2 Začátky působení Ondřeje Příkryla v Prostějově.....	27
3. 2. 1 Přínos Ondřeje Příkryla při převzetí správy města do rukou českých zastupitelů v roce 1892.....	27
3. 3 Působení Ondřeje Příkryla v Prostějově po roce 1892 a na začátku 20. století..	31
3. 4 Ondřej Příkryl starostou Prostějova v období první světové války	44
3. 5 Působení Ondřeje Příkryla v Prostějově po první světové válce až do konce jeho života.....	51
4 Politická činnost Ondřeje Příkryla	57
5 Možnosti využití diplomové práce v pedagogické praxi	63
5. 1 Návrh přípravy na vyučovací hodinu.....	66
5. 2 Návrh exkurze.....	73

Závěr	92
Seznam použité literatury a pramenů	94

Úvod

Moje diplomová práce na téma Osudy Ondřeje Příkryla na pozadí historického a politického vývoje v Prostějově bude zaměřena na významnou osobnost, která v tomto městě působila a do značné míry ovlivnila jeho vývoj, a také na dějiny města.

Toto téma jsem si vybrala primárně z toho důvodu, jelikož mě obecně historie zajímá a zároveň se mi naskytla příležitost poznat více dějiny města, ve kterém žiji. V Prostějově se narodilo či pracovalo mnoho významných osobností. Já jsem si zvolila, že se budu zabývat Ondřejem Příkrylem, protože mě zaujalo, že mi jeho jméno nic neříká, přičemž byl v Prostějově v minulosti velmi vlivnou osobností. Zároveň jsem zjistila, že neexistuje žádná ucelená monografie, která by se do hloubky věnovala jeho životu, činnosti a významu.

Cílem mé diplomové práce bude objasnit působení Ondřeje Příkryla v Prostějově a vyzdvihnout tak jeho přínos pro město. Rozhodla jsem se, že se budu soustředit především na jeho působení v Prostějově, protože zejména jeho činnost ve městě po roce 1892 až do konce jeho života s výjimkou období první světové války není v žádné literatuře probádána. Stejně tak jeho aktivity jakožto senátora Národního shromáždění nejsou v žádných pramenech zachyceny.

Práci rozčlením do několika kapitol. Protože se budu do jisté míry věnovat historickému a politickému vývoji Prostějova v období, kdy zde byl Příkryl činný, nastíním v první kapitole hlavní mezníky dějin města od jeho počátků až do první poloviny 19. století. Druhá část práce bude zaměřena na rodinné poměry, studia a literární činnost Ondřeje Příkryla. Na ni bude navazovat nejobsáhlejší kapitola, ve které se budu chronologicky zabývat působením Ondřeje Příkryla v Prostějově. Konkrétně se budu věnovat jeho příchodu do města v roce 1887, jeho přínosu při převzetí správy města do rukou českých zastupitelů v roce 1892, jeho postavení a vlivu ve městě po roce 1892, jeho působení v období první světové války, kdy byl starostou Prostějova a jeho činnosti po válce až do konce jeho života. Ve čtvrté kapitole představím Ondřeje Příkryla jako poslance moravského zemského sněmu a senátora Národního shromáždění. V poslední kapitole se zamyslím nad možnostmi využití mé diplomové práce v pedagogické praxi a navrhuji vyučovací hodinu a exkurzi, jejichž obsah bude vycházet z mnou zpracovaného tématu.

Při psaní této práce se budu snažit shromáždit co nejvíce informací o Ondřeji Příkrylovi. Budu čerpat zejména z jeho osobního fondu, který je velmi obsáhlý a nachází se ve Státním okresním archivu v Prostějově. Dále využiji literární díla, která napsal Ondřej Příkryl. Především nahlédnu do čtyřdílné knihy Z těžkých dob Prostějova a do jejího čtyřdílného pokračování s názvem Červánky Prostějova, které zachycují dění v Prostějově v druhé polovině 19. století a končí rokem 1892, kdy přechází správa města do českých rukou. Dalším zdrojem bude kniha Úryvky ze zápisků v době válečné, ve které Příkryl zachytil Prostějov během první světové války. V roce 1932 byly vydány dvě úzké knížky, které pojednávají hlavně o literární činnosti a stručně o životě Ondřeje Příkryla. O jeho aktivitách jakožto poslance mám k dispozici knihu Deset let poslancecké činnosti MUDra. Ondřeje Příkryla a Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918. Rovněž budu vycházet z monografií, které se týkají dějin města. Také se pokusím vyhledat novinové články, které by mohly obsahovat různé poznatky vztahující se k mému tématu.

1 Historie města Prostějov

Město Prostějov se nachází na Moravě v Olomouckém kraji. Leží v úrodné rovině, která se nazývá Haná. V jeho těsné blízkosti proudí říčky Hloučela a Romže. Tato oblast, která byla svými přírodními podmínkami vhodná k zemědělství, byla osídlena již v dávné minulosti. V této kapitole se věnuji hlavním mezníkům dějin města od jeho počátků až do první poloviny 19. století.

1. 1 Prostějov ve svých počátcích

První písemná zmínka o Prostějově se dochovala v nedatované listině olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. Vznik této zprávy se odhadoval kolem roku 1131, dnes se však klade do roku 1141. V této listině se objevuje výčet několika obcí, mezi nimi je též uvedena ves Prostějovice, která náleží olomouckému kostelu. Někteří historikové mají však pochybnosti, zda se tato zmínka doopravdy vztahuje k Prostějovu. Až z roku 1213 pochází první věrohodná zpráva o Prostějově.

V polovině 13. století byl Prostějov vesnicí, do které přicházeli osadníci, zejména němečtí, kteří byli povoláni panovníkem, aby zalidnili neosídlené oblasti. V tomto období byl Prostějov poněmčen, což dokazuje jeho německý název Prosteys, který se užíval až do konce 14. století.

„V první polovině 14. století patřil Prostějov už zcela bezpečně k zeměpanskému majetku.“¹ Jeho majitel Jan Lucemburský jej však z finančních důvodů dává do zástavy a tak se Prostějov ocitá ve šlechtických rukou. Nejprve ho vlastnili bratři Čeněk a Ondřej ze Šelmberka, poté ho získávají páni z Kunštátu. Ke konci 14. století je postupně zakoupen významným moravským rodem pány z Kravař, kteří jej připojují k plumlovskému panství.

Prostějov se tehdy nacházel na hlavní moravské obchodní cestě a právě z toho důvodu podporoval Petr z Kravař jeho prosperitu. Roku 1390 získal od markraběte Jošta pro Prostějov právo na výroční trh, což znamenalo, že Prostějov se stal městem. O rok později zde zakládá Petr z Kravař augustiniánský klášter, což posílilo prestiž města. V roce 1392 vzniká první prostějovská městská kniha. Roku 1406 spojil Petr z Kravař staré a nové město Prostějov v jeden celek.

V tomto období měl Prostějov pouze dvě ulice, Selskou a Tkalcovskou, uzavíraly ho dvě brány, nacházelo se zde 62 městských domů a centrem bylo tržiště. *„Dominující řemeslnou výrobou byla odvětví textilní, především soukenictví, dalšími*

¹ Grůzová, Ludmila. Město ve svých začátcích 1141-1495. In *Prostějov: dějiny města. 1.* Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 55.

většími skupinami byli řezníci a pekaři.“² Avšak nejvýnosnější a zároveň nejrozšířenější podnikání měšťanů bylo vaření piva a čepování piva a vína.

1. 2 Prostějov v 15. století

Vývoj města značně ovlivnily husitské války. Prostějov zaujímal zpočátku neutrální postavení, avšak situace se změnila roku 1423, kdy se přidává na stranu husitskou. Zapojil se do lokální války proti katolické Olomouci, za což byl roku 1431 vypálen. *„Po husitských válkách se město až do poloviny 15. století věnovalo odstraňování škod a zesílení opevnění.*“³

„V roce 1466 zemřel Jiří z Kravař a jím vymřeli Kravařové po meči.“⁴ Nemalý kravařský majetek si mezi sebou rozdělily Jiřího čtyři pozůstalé dcery a tak plumlovské panství společně s Prostějovem dědí dcera Johanka, která byla provdaná za Jana Heralta z Kunštátu.

Druhá polovina 15. století znamená pro město období rozkvětu a prosperity. Vybudování několika rybníků umožnilo stavět nové domy na předměstí, kde doposud hrozily záplavy. Město vzkvétalo jak po stránce stavební, tak i po hospodářské. Narůstal počet řemeslníků, kteří si začali vytvářet cechy. Prostějovští řezníci byli prvním cechem, kterému roku 1471 byly potvrzeny cechovní artikule. Město si rovněž rozšiřuje svá tržní práva, když v 80. a 90. letech získává další dva výroční trhy. Mimo jiné zde existovala také škola, lázně a špitál. Pracovali tu již lékaři a lékárníci a stavěla se první radnice.

V této době hledají útočiště v poddanských městech Židé, kteří byli vyháněni z královských měst. První zmínka o jejich výskytu v Prostějově se objevuje roku 1445. Židovské obyvatelstvo k nám přichází z Olomouce a zabydluje se na volných pozemcích kláštera. A tak zde postupně vzniká židovské ghetto, které se stává trvalou součástí Prostějova. Židé ovlivňovali město hospodářsky, věnovali se zejména půjčování peněz a obchodu.

² Grůzová, Ludmila. Počátky města Prostějova. In *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1994. s. 34.

³ Tamtéž, s. 36.

⁴ Grůzová, Ludmila. Město ve svých začátcích 1141-1495. In *Prostějov: dějiny města. 1*. Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 69.

1. 3 Prostějov za vlády Pernštejnů

V roce 1490 umírá Jan Heral z Kunštátu bez mužských potomků. Jeho jediná dcera Lidmila se téhož roku vdává za Vratislava z Pernštejna a tak se Prostějov ocitá v rukou mocného rodu Pernštejnů, v nichž setrvá víc než sto let.

V tomto období představoval Prostějov místo, kde obyvatelé nebyli nijak podstatně omezováni ve své víře, naopak zde existovala mimořádně velká náboženská tolerance. Žili tu vedle sebe lidé různého vyznání – utrakvisté, katolíci, luteráni, čeští bratři a židé. Ve městě měli největší zastoupení evangelíci, zatímco katolíci zaujímali za vlády Pernštejnů snad nejméně významnou pozici. Na začátku 17. století se však situace začíná pomalu měnit.

Příslušníci Jednoty bratrské přicházeli do Prostějova na sklonku 15. století. „*Vedle soukromých domů si zde postupně vybudovali bratrský dům se školou, sbor a špitál.*“⁵ Od roku 1540 byl ve zdejší městě vychováván významný představitel Jednoty bratrské Jan Blahoslav, který tu následně v 50. letech po návratu z ciziny působil na škole.

Prostějov navazuje na svůj vývoj z druhé poloviny 15. století a i nadále se rozvíjí. Rozmach zde zaznamenal český knihtisk. Roku 1527 byla v prostějovské tiskárně vytištěna první česká kniha na Moravě. Prohlubuje se humanisticky orientovaná vzdělanost. Město pečuje o zdejší školství a nabízí místním dětem i dětem z blízkého okolí tři druhy škol – židovskou, městskou utrakvistickou a bratrskou. Projevuje se zde také další stavební aktivita. Ještě v roce 1495 započala stavba pevných kamenných hradeb. V renesančním slohu se ve 20. letech 16. století začíná budovat prostějovský zámek a nová reprezentativní budova radnice, která dnes slouží jako muzeum a galerie.

Za vlády Pernštejnů se Prostějov rozšiřoval jak územně, tak i populačně. Stále k sobě připojoval další vesnice jako předměstí a zároveň přijímal nové obyvatele. S větším nadšením byli vítáni obchodníci, inteligence a řemeslníci, kteří zvyšovali hospodářskou prosperitu a společenskou prestiž, než zemědělci, kterým byla dána možnost usadit se pouze na předměstí. Před koncem 16. století žilo ve městě podle odhadů pět až šest tisíc lidí. „*Počtem obyvatel Prostějov tehdy zaujal pátou příčku na Moravě a stal se bezkonkurenčně největším nekatolickým městem v zemi.*“⁶

⁵ Kokojanová, Michaela. Za Pernštejnů 1495-1599. In *Prostějov: dějiny města. 1.* Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 115.

⁶ Tamtéž, s. 95.

Pernštejnové se však postupně zadlužují, čímž zatěžují také své poddané. „*Prostějov byl, podobně jako jiná perňštejnská města, do operace záchrany majetku svých pánů začleněn, půjčoval svým pánům a ručil za jejich dluhy.*“⁷ Proto také usiloval o to, aby se dostal pod vládu bohatého lichtenštejnského rodu, což se mu těsně před začátkem 17. století podařilo.

1. 4 Prostějov za vlády Lichtenštejnů

V letech 1599 až 1848 se Prostějov nachází v rukou významného knížecího rodu Lichtenštejnů. V této době si město prošlo těžkými obdobími, zejména se ho dotklo několik válečných událostí, ale rovněž zažilo svůj postupný rozkvět. Roku 1848 přestávají Lichtenštejnové vykonávat politickou i soudní správu nad svými poddanými, jelikož došlo ke zrušení vrchnostenské správy.

1. 4. 1 Prostějov za vlády Lichtenštejnů v 17. století

„*Karel z Liechtenštejna koupil Prostějov a plumlovské panství r. 1599.*“⁸ Prostějovští mu na tuto koupi dokonce přispěli částkou 27 tisíc zlatých a doufali, že nebudou nadále zatěžováni dalšími ručeními za vrchnostenské dluhy. Této povinnosti byli opravdu již roku 1600 zbaveni.

„*Přestože se Karel z Liechtenštejna při koupi Prostějova zavázal zachovávat všechna jeho privilegia a náboženské svobody, brzy na svůj slib zapomněl a hned od počátku své vlády významně do městských práv zasahoval.*“⁹ Nejprve zrušil privilegium odvolávat se ve sporných věcech k olomouckému právu, následně městu odebral správu sirotčích peněz, a jelikož byl horlivým katolíkem, požadoval konání katolických bohoslužeb v kapli při farním kostele.

Po bitvě na Bílé hoře se na našem území začíná provádět katolická reformace. Pro Prostějov leží počátek protireformace v roce 1622. Karel z Liechtenštejna zahájil tvrdý boj proti nekatolíkům a snažil se je co nejrychleji přimět přestoupit na katolickou víru. Nekatolíci měli například zakázané provozovat obchod a řemeslo, platnou závěť měli možnost uzavírat jen katolíci, stejně tak sňatek platil pouze v případě, když byl uzavřený před katolickým knězem. Roku 1624 byly prostějovským měšťanům zastaveny pivní várky, dokud všichni nepřijmou katolickou víru.

⁷ Válka, Josef. Kravařský a perňštejnský Prostějov. In *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1994. s. 47.

⁸ Janoušek, Vojtěch. *Vlastivěda moravská. Dějiny Prostějova. Prostějovský okres*. Brno: Musejní spolek, 1938. s. 88.

⁹ Roháčková, Dagmar. *Neklidné 17. století 1599-1697*. In *Prostějov: dějiny města. 1*. Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 131.

Ještě tvrdší rekatolizaci zažívá Prostějov po Karlově smrti, kdy nastupuje k vládě jeho mladší bratr Maxmilián. Aby přinutil všechny nekatolíky ke změně víry, odebral jim potravu a zatvrzelé cechmistry vylučoval z cechů. Vyhladovělí poddaní se postupně podřizovali svému knížeti, avšak přesto zůstalo ve městě ještě 55 obyvatel, kteří tomuto silnému náporu odolávali. Někteří konvertovali pouze formálně, avšak jejich vnitřní přesvědčení se nezměnilo. Mnoho měšťanů, kteří nechtěli opustit své vyznání, v této době raději odešlo z města. „*Stopy prostějovské emigrace vedou na Slovensko.*“¹⁰

V roce 1618 propukla třicetiletá válka, která měla pro Prostějov katastrofální dopady. Ať už se zde zdržovalo vojsko nepřátelské či císařské, pro měšťany byly následky vždy úplně stejné. Vojáci žili na úkor místních obyvatel, jejich ubytování a válečné kontribuce postupně město zadlužovaly. „*Ke zničení města přispěla i morová epidemie, která Prostějov zachvátila v roce 1623.*“¹¹

Roku 1642 získalo švédské vojsko Olomouc. Jelikož Prostějov leží nedaleko ní, stal se tak obětí častých útoků ze strany Švédů a následně i císařské armády. Vzhledem ke své strategické poloze se zde na určitý čas ubytovávaly císařské oddíly. Město bylo vojáky přeplněné, což s sebou přinášelo zejména problém se zásobováním tak velkého počtu lidí i koní a tak tu bylo zřízeno potravinové skladiště obilí.

Mnoho domů bylo v této době zničeno, měšťané museli snášet drancování vojsk, což na ně těžce doléhalo a tak raději opouštěli své domovy. Na konci roku 1642 zůstalo ve městě zhruba 20 obyvatel. Následujícího roku přitáhli do Prostějova opět švédští vojáci, kteří zbourali zdejší hradby a vypálili zámek. V roce 1644 zde pobývaly zase císařské oddíly. „*Ke změně v chování švédského vojska došlo po porážce císařské armády 5. března 1645 u Jankova v Čechách.*“¹² Švédové již lidem neubližovali a neokrádali je, pouze dohlíželi na to, aby se město neopevňovalo.

Třicetiletá válka proměnila Prostějov a jeho okolí v trosky a místním obyvatelům přinesla nesnesitelné útrapy. Zpustošené a vylidněné město se z válečných hrůz vzpamatovávalo velmi pomalu. Lidé se zde začali více zabydlovat až po roce 1665. V této době vrchnost podporovala německé osídlování města. Rovněž sem přichází větší počet Židů z Polska a Vídně.

¹⁰ Janoušek, Vojtěch. *Vlastivěda moravská. Dějiny Prostějova. Prostějovský okres*. Brno: Musejní spolek, 1938. s. 90.

¹¹ Roháčková, Dagmar. *Neklidné 17. století 1599-1697*. In *Prostějov: dějiny města. 1*. Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 136.

¹² Tamtéž, s. 138.

Válka a s ní tvrdá rekatolizace zapříčinily obrovský úpadek prostějovských cechů. Majetek většiny cechů byl roku 1643 při rabování radnice švédskými vojáky rozkraden. „*Nepříznivé situace cechů využili židovští obchodníci, pro které se stala válečná doba dobou jejich obrovské ekonomické prosperity.*“¹³ Postupně se jim podařilo ovládnout textilní, oděvní a kožešnický obchod. „*Když v roce 1653 získali právo šít šaty, položili tak de facto základ konfekční výrobě oděvů v Prostějově.*“¹⁴

Po bitvě na Bílé hoře nastaly na našem území také změny ve školství. Zatímco evangelické školství bylo na Moravě likvidováno, přibývalo katolických škol. Jejich hlavním úkolem v období rekatolizace bylo utvrzování žáků v katolické víře. Rovněž Prostějov se této situaci nevyhnul a tak zde zanikly významné školy – bratrská a městská utrakvistická. „*Dalších téměř 200 let pak v Prostějově existovala pouze farní škola s jedinou místností, která byla pevně pod vlivem prostějovského faráře.*“¹⁵

Město si prošlo v průběhu celého 17. století velmi těžkým obdobím. Kromě válečných hrůz a již zmíněných nemalých částkách na vojenské účely museli prostějovští obyvatelé čelit morovým epidemiím, hned v roce 1610 je zachvátila velká povodeň a roku 1690 zažili také zemětřesení. Další tragédie je zastihla na sklonku 17. století, kdy v jednom z domů vypukl při smažení koblihů obrovský požár, který se díky silnému větru rychle rozšířil téměř po celém Prostějově. Zničeno bylo skoro celé vnitřní město a zároveň také polovina předměstí.

1. 4. 2 Prostějov za vlády Lichtenštejnů v 18. století

Po ničivém požáru z roku 1697 se započalo se stavební obnovou Prostějova, který získal barokní podobu. V této době se stavěly především nové církevní objekty. Nejprve byl opraven farní kostel a radnice. Došlo také k barokní přestavbě zdejších kostelů a nově tu vzniklo v první polovině 18. století hned několik kaplí. Rovněž židovské ghetto bylo po velkém požáru velmi rychle obnoveno, stejně tak domy místních obyvatel, na jejichž opravy však měšťané měli prozatím málo peněz. „*Jak vypadal Prostějov po zacelení největších ran způsobených zhoubným požárem, ukazuje veduta města z r. 1728 od místního malíře Františka Velehradského.*“¹⁶ Dále zde byl od 30. let postupně vybudován klášter milosrdných bratří, v němž se nacházelo 18 lůžek

¹³ Roháčková, Dagmar. Neklidné 17. století 1599-1697. In *Prostějov: dějiny města. 1.* Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 141.

¹⁴ Tamtéž, s. 145.

¹⁵ Tamtéž, s. 147.

¹⁶ Smutný, Bohumír a Spurný, František. V branách průmyslového věku 1697-1847. In *Prostějov: dějiny města. 1.* Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 153.

pro nemocné. Město tak získalo svou první nemocnici, ke které patřila též lékárna. V 50. letech pokračovala výstavba kláštera milosrdných bratří stavbou kostela.

„*Druhá polovina 18. století se v Prostějově stala obdobím pozvolného vzestupu měšťanstva.*“¹⁷ To se navenek projevilo lepším vzhledem jejich domů, které byly přestavovány a získávaly pozdně barokní fasády. V této době přichází do města kapucínský řád, který si zde v 50. letech začíná stavět hospic, který byl však již v 80. letech 18. století zrušen.

V první polovině 18. století město prožívalo hlubokou hospodářskou stagnaci. Ke zlepšení situace nepomohlo ani vybudování císařské silnice. „*Prostějov ležel na důležité spojnici, která jednak spojovala dvě největší moravská města Brno a Olomouc a jednak jím procházela důležitá obchodní cesta směřující do Polska.*“¹⁸ Tato výhodná poloha podporovala zdejší obchodní ruch. Na výroční trhy i na místní proslulé týdenní trhy obilí se sem sjížděli obchodníci z okolních měst, ale také z ciziny. Již v poslední čtvrtině 17. století se zde dokonce usazovali italští obchodníci. Množství křesťanských obchodníků bylo v Prostějově v 18. století přísně omezeno, narůstal však stále více počet židovských obchodníků, kteří měli své krámký před radnicí, kde prodávali své zboží. „*Dalo-li se ve městě v r. 1774 napočítat 6 křesťanských obchodů, v židovském ghettu jich bylo v této době již desetkrát více.*“¹⁹

Významné místo v hospodářském životě prostějovských obyvatel zaujímal vždy vaření piva a pálení kořalky. „*Po velkém ohni r. 1697 pivovarů a sladoven sice ubývalo, ale přibývalo palíren.*“²⁰ V roce 1748 zakoupili měšťané dům na hlavním náměstí, v jehož nádvoří byl zřízen pivovar se sladovnou. Však ani tento společný městský pivovar nezvýšil produkci piva. Tento pokles zapříčiňovala zejména pálenka, která byla v 18. století velmi oblíbeným nápojem. „*Je známo, že historie pálení kořalky v Prostějově je mj. pevně spojena s palírnou U Zeleného stromu.*“²¹ Místnímu pivu konkurovalo v této době také víno.

Ani v 18. století se Prostějov nevyhnul válečným událostem. Nejprve se ve městě za první slezské války v roce 1742 usadila pruská vojska. Během tříměsíční

¹⁷ Kroupa, Jiří. Prostějov v 18. století. In *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1994. s. 64.

¹⁸ Smutný, Bohumír a Spurný, František. V branách průmyslového věku 1697-1847. In *Prostějov: dějiny města. I*. Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 153-154.

¹⁹ Tamtéž, s. 170.

²⁰ Janoušek, Vojtěch. *Vlastivěda moravská. Dějiny Prostějova. Prostějovský okres*. Brno: Musejní spolek, 1938. s. 107.

²¹ Smutný, Bohumír a Spurný, František. V branách průmyslového věku 1697-1847. In *Prostějov: dějiny města. I*. Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 173.

okupace byli místní obyvatelé zatěžováni zásobováním a také ubytováním různých pruských oddílů. Další válečný konflikt, který se dotkl Prostějova, byla sedmiletá válka. V roce 1758 obsadili město opět Prusové, které museli měšťané znovu ubytovávat a živit. V této době zde navíc nastala velká nouze o potraviny a také o pití. Při odchodu pruské armády jí muselo město zaplatit určitý obnos peněz a zároveň byl odehnan všechen místní dobytek.

Nelze si nevšimnout, jak se Prostějov začíná v tomto období postupně poněmčovat. Již po třicetileté válce podporovala vrchnost německé osídlování města. „*R. 1727 nabyli Němci většiny v městské radě a dali městu německý ráz.*“²² Od 30. let pak byly radní protokoly psány z převážné většiny německy. Německý jazyk pronikl též do života některých cechů. Například prostějovský kožešnický cech začal od roku 1799 vést své zápisy pouze v němčině. Změny můžeme zpozorovat také ve školství. „*Za Marie Terezie se na škole učilo česky i německy, za Josefa II. převládla jako vyučovací jazyk němčina.*“²³

1. 4. 3 Prostějov za vlády Lichtenštejnů v první polovině 19. století

Válečné útrapy neušetřily Prostějov ani na počátku 19. století, kdy se zde vystřídala ruská a francouzská vojska. V listopadu 1805 se tu nejdříve ubytovalo několik ruských pluků, které museli místní obyvatelé živit. „*Po bitvě u Slavkova stal se Prostějov důležitým střediskem pro zásobování francouzské armády.*“²⁴ Město tak muselo denně dodávat velké množství jídla francouzským vojákům a důstojníkům. Tato okupace skončila začátkem ledna roku 1806. „*Kromě škod na penězích a potravinách bylo za dva měsíce, kdy se zde pohybovala vojska, zničeno ve městě ze 350 domů asi 200 a vyrabována byla také zdejší textilní manufaktura.*“²⁵

I přes tyto válečné těžkosti se začíná Prostějov již od konce 18. století pozvolna hospodářsky rozvíjet. „*Příznivý ekonomický rozvoj přitahoval do města nejen podnikatele a obchodníky odjinud, ale také obyvatelstvo z okolních vesnic, které se zapojovalo do zdejší textilní výroby.*“²⁶ Koncem 30. let 19. století zde žilo už 10 294

²² Janoušek, Vojtěch. *Vlastivěda moravská. Dějiny Prostějova. Prostějovský okres*. Brno: Musejní spolek, 1938. s. 65.

²³ Smutný, Bohumír a Spurný, František. V branách průmyslového věku 1697-1847. In *Prostějov: dějiny města. I*. Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 180.

²⁴ Janoušek, Vojtěch. *Vlastivěda moravská. Dějiny Prostějova. Prostějovský okres*. Brno: Musejní spolek, 1938. s. 124.

²⁵ Smutný, Bohumír a Spurný, František. V branách průmyslového věku 1697-1847. In *Prostějov: dějiny města. I*. Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 193.

²⁶ Tamtéž, s. 186.

osob. Jelikož počet obyvatel neustále narůstal, začaly se na předměstích stavět nové domy. Hospodářský vývoj města byl zároveň zpomalován cechovní výrobou a jejími strnulými předpisy, které však stát postupně odstraňoval. Na sklonku 50. let 19. století byly již všechny cechy v habsburské monarchii zrušeny, některé z nich však ještě předtím stihl pohltit nastupující tovární průmysl, jako tomu bylo například s prostějovským tkalcovským cechem.

Počátkem 19. století nastupuje v Prostějově průmyslová revoluce v bavlnářské a vlnářské výrobě. Ve zdejší textilní výrobě dominovali tkalci, kterých bylo ve městě na začátku 19. století kolem 100, roku 1845 se tkalcovstvím zabývalo už přes 300 osob. Tkalcovství se dříve specializovalo na tkaní lnu, avšak na přelomu 18. a 19. století přechází ke tkaní bavlny, které tkalcům zajistilo větší výdělky. V roce 1802 existovaly v Prostějově již tři podniky na tovární výrobu bavlněného zboží, které vlastnili Židé. Technicky však byla mechanická výroba bavlněného vlákna zvládnuta až ve 30. letech. Nicméně úplně první textilní tovární závod ve městě, jehož majitelem byl rovněž židovský podnikatel, vznikl ve vlnářské výrobě.

Prostějov byl i nadále významným střediskem obchodu. Od začátku 19. století ovládají stále více zdejší obchod Židé, kteří si ve 30. letech pronajímali rovněž sklady a obchody v křesťanské části města. „*Svíj zájem zaměřovali prostějovští Židé také především na nedaleké velké královské město Olomouc, kde však museli překonávat ve svém obchodování stále řadu překážek.*“²⁷ Mohli zde sice prodávat své zboží, ale jen to, které si s sebou donesli, nesměli jej do města přivážet na vozech. Měli tu též zakázaný trvalý pobyt. V této době však postupně stoupá také počet prostějovských křesťanských obchodníků, jichž v Prostějově působilo roku 1851 již 21. Rovněž se zde navyšovalo množství obchodníků s obilím, jelikož Prostějov byl vyhlášený svými týdenními obilními trhy. Dále se zde vyráběla stále kořalka a pivo. Ve 30. letech 19. století se ve městě nově začíná produkovat ocet a zavádí se též pěstování cukrové řepy. V následujícím období tu pak vznikají cukrovary.

Velmi zajímavé je sledovat situaci místních Židů, kteří byli součástí Prostějova již od poloviny 15. století. Je zřejmé, že v první polovině 19. století významně ovlivňovali město, jelikož, jak již bylo výše zmíněno, ovládali nejen zdejší obchod, ale zároveň také bavlnářskou výrobu. Protože Židů stále přibývalo, začalo se velmi brzy židovské ghetto potýkat s nedostatkem místa. „*Roku 1804 žilo v Prostějově 1 704 osob*

²⁷ Smutný, Bohumír a Spurný, František. V branách průmyslového věku 1697-1847. In *Prostějov: dějiny města. 1.* Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 193.

židovského vyznání, asi 25 % všech obyvatel města.“²⁸ I když jejich počet začal pomalu klesat, zůstávalo i nadále židovské město přeplněné a stísněné. V jednom domě zde tehdy mělo žít v průměru 29 osob. Oproti tomu v křesťanských domech v centru města připadalo na jeden dům 9 obyvatel a na předměstích 9 až 11. V ghettu tak hrozilo velké nebezpečí požárů a epidemií, proto se raději přistoupilo k přestavbám židovských domů. Byla tu rovněž vybudována nová synagoga, která se používala též jako učebna náboženství. Někteří zámožní Židé se dokonce přestěhovali mimo ghetto, což dříve nebylo možné. Jiní se pokoušeli kupovat sousední křesťanské domy a tím zvětšit židovskou obec, což jim však bylo roku 1811 zakázáno. „*Nutno ovšem dodat, že s rostoucí zámožností židovských podnikatelů přestal být tento zákaz striktně dodržován.*“²⁹

²⁸ Smutný, Bohumír a Spurný, František. V branách průmyslového věku 1697-1847. In *Prostějov: dějiny města. 1.* Prostějov: Město Prostějov, 2000. s. 207.

²⁹ Tamtéž, s. 208.

2 Život a dílo Ondřeje Příkryla

Ondřej Příkryl se stal jednou z klíčových osobností politického dění v Prostějově. Rodák z Výšovic se po úspěšném zvládnutí studií usazuje v Prostějově, kde od roku 1887 začíná pracovat jako praktický lékař. Kromě svého povolání se brzy začíná uplatňovat rovněž ve veřejném a politickém životě. Jako komunální politik a starosta Prostějova, kterým byl v období první světové války, se zasloužil o rozvoj a modernizaci města. Jeho politické aktivity však svým významem daleko přesahovaly hranice regionu. Stal se také poslancem moravského zemského sněmu a senátorem Národního shromáždění. Vedle toho vynikl též jako spisovatel a hanácký básník.

2.1 Rodinné poměry

Ondřej Příkryl se narodil 26. listopadu 1862 ve Výšovicích, které se nacházejí na Moravě v blízkosti Prostějova. Jeho rodiče Jan Příkryl a Anna, rozená Zatloukalová, se vzali v září 1851. „Podle znění svatební smlouvy nebyl majetek novomanželů Příkrylových veliký.“³⁰ V době Ondřejova dětství se rodina přestěhovala z Výšovic do nedalekých Čechovic. V této obci byl Ondřejův dědeček dříve rychtářem. Roku 1848 zde vyhlásil zrušení roboty, avšak v říjnu 1849 ho při úřední obchůzce potkala tragická smrt, když byl zastřelen maďarským vojínem.

Drobný rolník Jan a Anna měli spolu celkem čtyři děti. Nejstarší z nich byla dcera Marie, která přišla na svět v roce 1853, poté následoval první syn Ondřej. V následujících letech se jim narodila další dcera Františka a nejmladší syn František. O Ondřejových sestřích máme k dispozici velmi málo informací. Ondřej se o nich zmiňuje pouze krátce ve svých Pamětech v souvislosti, kdy kostelní výbor v Čechovicích zvýšil poplatky za místní hroby. Dozvídáme se, že Marie zemřela roku 1880 na tuberkulózu a o dva roky později také Františka na tutéž nemoc. Obě zesnuly u rodičů v Čechovicích.³¹ Na sestru Marii vzpomíná Příkryl ve svých Pamětech ještě jednou, jak spolu jako děti doma ve Výšovicích seděli na peci a zpívali.³² Znovu se rozpomíná na její smrt, která ho tehdy opravdu velmi dojala. Nezůstala mu po ní žádná památka, ani fotografie, jelikož se jeho sestra nedala nikdy vyfotografovat.³³

V 80. letech prodali manželé Příkrylovi hospodářství v Čechovicích a přestěhovali se do Olomouce, kde studoval jejich nejmladší syn František. Nejvíce

³⁰ Kožušníček, Štěpán. *MUDr. Ondřej Příkryl, život a dílo*. Přerov: Obzor, 1932. s. 7.

³¹ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 417.

³² SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 17.

³³ Tamtéž, s. 42.

informací ze všech členů rodiny můžeme dohledat v Ondřejových Pamětech právě o Františkovi. Po maturitě vystudoval v 90. letech práva a roku 1896 byl jmenován záložním poručíkem.³⁴ Následně mu starší bratr obstaral koncipientské místo u JUDr. Václava Perka v Moravském Krumlově.³⁵ Za první světové války se stal František justičním referentem armády.³⁶ V roce 1906 se oženil s Viktorií Richterovou ve Velkém Újezdě a za svědka mu šel jeho starší bratr.³⁷ S manželkou měl celkem čtyři děti. V roce 1931 o nich píše Ondřej Příkryl ve svých Pamětech, Františka byla v této době učitelkou, Andulka navštěvovala lékařskou fakultu v Praze a Slávka s Františkem chodili na střední školu.³⁸

V 90. letech přišel Ondřej Příkryl o oba rodiče. Nejprve zemřel jeho otec Jan. Ve svých Pamětech Ondřej zaznamenal majetkové vyrovnání a také přání otce, aby převzal poručnictví nad svým tehdy ještě nezletilým bratrem Františkem. V tehdejší době bydlela jeho matka Anna již v Prostějově v Trávnícké ulici, avšak cítila se zde po manželově smrti opuštěná a tak ji Ondřej zařídil byt a přestěhoval ji blíže k sobě.³⁹ Další bolestná rána zasáhla rodinu v březnu 1899, kdy byla Anna Příkrylová raněna mrtvicí a zemřela ve věku 65 let. Její synové Ondřej s Františkem poté společně projednali otázky pozůstalosti.⁴⁰

Ondřej zakládá rovněž vlastní rodinu a v dubnu 1888 uzavírá sňatek s Miloslavou Kouteckou, která byla dcerou obchodníka a mladočeského člena obecního zastupitelstva města Prahy. V této době žil již Ondřej Příkryl se svou manželkou v Prostějově. Svou paní velmi miloval, což prozrazují jeho verše o lásce, které v tehdejší době tvořil. Brzy se jim narodila dcera Milada, která však už v roce 1890 během rodinné dovolené v Praze smrtelně onemocněla a zemřela.⁴¹ Ztráta dcery byla pro rodinu bolestná. Příkryl poté psal spisovné a později i dialektické verše, ve kterých na Miládku teskně vzpomíná. Další děti spolu manželé již neměli. O Miloslavě se Příkryl ve svých Pamětech téměř nezmiňuje. Jediné co zde zaznamenal, je jejich rozvod, který nastal roku 1907. Oba podepsali rozvodové papíry, došlo k úpravě

³⁴ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2670.

³⁵ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 111.

³⁶ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1630.

³⁷ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 428.

³⁸ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2670.

³⁹ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 2.

⁴⁰ Tamtéž, s. 167.

⁴¹ Příkryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. III. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. s. 40.

majetku a Miloslava opustila společné bydliště.⁴² Už následujícího roku se Ondřej v Přerově seznámil s vdovou Anežkou Valáškovou. Protože si velmi rozuměli, tak spolu začali od května 1908 v Prostějově bydlet. Poté si postavili na Stražisku dům, ve kterém společně šťastně žili až do konce Přikrylova života.⁴³

2. 2 Studia

Ve svém dětství navštěvoval Ondřej nejdříve školu v rodných Výšovicích, později se s rodinou přestěhoval do nedaleko ležících Čechovic, kde chodil do místní obecné školy. V roce 1873 zahajuje své studium na Slovanském gymnáziu v Olomouci, kde začíná rozvíjet své literární nadání. „*Byl hlavním iniciátorem i autorem studentského literárního časopisu Háj (1880-1881) a satirické přílohy Sršeň, jeho básnické prvotiny už tehdy vycházely i v časopise Koleda a pražském Šotku.*“⁴⁴ V Olomouci měl byt u svého strýce a právě zde se také nacházelo samotné sídlo časopisu Háj, který Ondřej založil spolu s několika dalšími studenty. Společně se všichni povinně scházeli každou neděli a předčítali si obsah listu. Zřídili si též vlastní knihovnu. List Háj, který vycházel každý týden, obsahoval příspěvky jak veršované, tak i prozaické.⁴⁵ V době prázdnin pak mladý gymnazista často cestoval. Se svými kamarády podnikl vlastivědné výlety například do Kroměříže či na Buchlov. Ve svých Pamětech Přikryl vzpomíná, jak nejprve v květnu 1881 zvládl písemné maturity a jak se následně učil v parku na ústní maturitu.⁴⁶

Po úspěšném složení maturitní zkoušky se roku 1881 vydává Ondřej Přikryl na pražskou univerzitu, kde vystuduje medicínu. Původně měl však v úmyslu věnovat se studiu práv, ale z důvodu menší vady řeči se rozhodl jít na lékařskou fakultu. Zpočátku zahajuje Ondřej svá studia v německém jazyce, avšak zanedlouho po rozdělení univerzity na českou a německou přechází na její českou část.

V tehdejší době se konala sbírka za účelem obnovy Národního divadla v Praze, které postihl požár. Na Ondřeje udělalo toto gesto velký dojem a vzbudilo v něm zájem o veřejné a kulturní dění, do kterého se začal zapojovat. V Olomouci založil venkovský akademický klub Haná, kterému se plně věnoval hlavně o prázdninách. Jako jeho

⁴² SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1893-1909*. s. 501.

⁴³ Tamtéž, s. 528.

⁴⁴ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 541.

⁴⁵ Přikryl, Ondřej. *Z těžkých dob Prostějova. IV. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1930. s. 242-243.

⁴⁶ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1910-1918*. s. 46.

předseda pořádal různé přednášky, rozhovory o potřebách kraje, slavnostní večery, besedy, divadelní představení, taneční zábavy a výlety. Především však byly sbírány knihy, díky kterým pak mohly být založeny knihovny na venkově.⁴⁷

V říjnu a listopadu 1886 skládá sotva 24letý mladík zkoušky a dne 3. prosince 1886 je promován na doktora veškerého lékařství. Poté nastoupil v Praze na jednoroční praxi, kde byl externistou v různých odděleních pražské nemocnice. Působil například na oddělení pro kožní a pohlavní nemoci, na očním nebo na psychiatrii.⁴⁸

Po absolvování praxe začíná Ondřej přemýšlet, kde se usadí. Byla mu doporučena dvě místa, která byla zrovna volná. Mohl pracovat jako obvodní lékař ve Štěpánově u Olomouce nebo jako doktor ve státní tabákové továrně v Hodoníně. Přikryl však toužil po návratu do rodného kraje. Jeho prostějovští přátelé mu doporučovali, aby se v Prostějově neusazoval, jelikož se zde nacházelo již dostatek doktorů a nebylo tu právě prázdné místo s pevným platem. I přes tyto obavy a rady začíná Ondřej Přikryl od 7. října 1887 působit jako praktický lékař v pronajatém pokoji v hotelu U Zlatého jelena na Dolním náměstí v Prostějově.⁴⁹

2. 3 Literární činnost Ondřeje Přikryla

Ondřej Přikryl se věnoval psaní veršů, krátkých próz a odborných pojednání téměř po celý život. Jeho literární začátky, jak již bylo výše uvedeno, úzce souvisejí s jeho studiem na Slovanském gymnáziu v Olomouci, kde se v něm mimo jiné utvrdilo jeho národní uvědomění. Jeho oblíbeným básníkem byl Jan Neruda, jehož Poetické besedy si Ondřej kupoval už v mládí.

Přikryl přispíval kromě studentských časopisů do Hlasů z Hané, Lidových novin, Moravy, Moravskoslezské revue, Národních novin, Obzoru, Palečka, Práva lidu, Venkova a dalších. Velmi často uveřejňoval své příspěvky pod různými šiframi. Například do studentského časopisu Háj, který založil během svých olomouckých gymnazijních let spolu s dalšími 19 nadšenci, psal pod jménem Bohuslav Lípa. Dále publikoval rovněž jako Prokop Jenčík nebo pod pseudonymem Gazda Šebíř. Stal se také členem spolku Moravské kolo spisovatelů.⁵⁰

⁴⁷ Přikryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. II. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. s. 15.

⁴⁸ Hlasy z Hané, 1911, roč. 30, č. 135 (2. 12. 1911), s. 1, *Doktorské jubileum Dr. Ondřeje Přikryla*.

⁴⁹ Přikryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. II. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. s. 77.

⁵⁰ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 541.

Zpočátku se Ondřej Přikryl věnoval poesii. Psal klidné, humorné verše spisovnou češtinou, avšak v roce 1893 se u něj objevují první pokusy psát v hanáckém dialektu. Do svých Paměti v roce 1903 zaznamenává, jak se mu již hanáčtina vžila do krve. Toto nářečí postupně prohluboval studiem hanáckého kraje a jazyka.⁵¹

Od roku 1900 bylo postupně uveřejněno v Hlasech z Hané několik jeho písniček, které nakonec souhrnně vyšly téhož roku pod názvem Hanácky pěsničke. Už v následujícím roce vychází další sbírka Novy hanácky pěsničke. Písně pojednávají o básníkově rodném kraji. Mnoho z nich bylo zhudebněno a to hned několika hudebníky. Zejména František Picka, tehdejší kapelník Národního divadla v Praze, se zasloužil o zharmonizování některých Přikrylových písní. „*Nevšední zájem projevila i slavná pěvkyně Emma Destinnová, která zamluvila si u Picky zhudebnění 12 „Hanáckých pěsniček“, jež sama si zvolila, aby je mohla předváděti na koncertech v Praze.*“⁵²

Za svého života napsal Ondřej Přikryl ještě dalších deset rozsáhlých básnických sbírek v hanáckém nářečí. Mezi nejznámější z nich patří především Ešče z Hané a Padesátka z Hané, které byly publikovány roku 1912. V období první světové války pak vznikala kniha Z vojne a její pokračování Čase tvrči než ocel.

Postupem času se autor začíná zabývat též prózou. Jako první byla roku 1922 vydána kniha Meze dětima, kde spisovatel vzpomíná na své dětství. V díle Meze chasó z roku 1924 líčí jednotlivé zvyky mládeže během roku. Ve svém dalším díle Ondřeji a inši obrázke z Hané vypráví o svém rodném kraji a o osudech své rodiny. V následujících letech publikuje další prozaické knihy, ve kterých se rovněž snaží zachytit život Hanáků.

Zároveň Ondřej Přikryl napsal několik politickohistorických spisů. „*Mezi nimi přední místo zaujímají čtyřdílné knihy „Z těžkých dob Prostějova“, jež líčí rozvoj města po stránce politické, hospodářské a kulturní do roku 1881, a „Červánky Prostějova“, doličující snahy osvobozovací k roku 1892, kdy téměř po dvou stech letech vrácena byla správa města do rukou českých.*“⁵³ Mezi další politické práce a díla zachycující dějiny Prostějova, které autor vydal, patří zejména Křížová cesta opravy volebního řádu pro sněm Markrabství moravského, Z bojů o Obchodní a živnostenskou komoru v Olomouci, Úryvky ze zápisků v době válečné a jiné.

⁵¹ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1893-1909*. s. 312.

⁵² Kožušníček, Štěpán. *MUDr. Ondřej Přikryl, život a dílo*. Přerov: Obzor, 1932. s. 61.

⁵³ Tamtéž, s. 69.

3 Historický a politický vývoj v Prostějově v období působení Ondřeje Příkryla

Ondřej Příkryl začíná v Prostějově působit od roku 1887 jako praktický lékař. Velmi brzy se stává jednou z klíčových osobností místního politického dění. V roce 1892 výrazně přispívá k přechodu správy města do rukou českých zastupitelů. V následujících letech má velký vliv na řízení města jakožto jednatel volebního výboru národní strany a mimo to zasedá také v obecním výboru a městské radě. V letech 1913 až 1919 je starostou města a provádí tak Prostějov těžkým obdobím první světové války. Po válce je nadále členem obecního výboru. S přibývajícím věkem se postupně stahuje z politického a veřejného života. Častěji pobývá ve své skromné vile na Stražisku a věnuje se především literární činnosti. Umírá v Prostějově na sklonku roku 1936.

3.1 Prostějov před příchodem Ondřeje Příkryla

V této podkapitole je nastíněn vývoj Prostějova od druhé poloviny 19. století do příchodu Ondřeje Příkryla v roce 1887, který je důležité znát pro pochopení místní politické situace a národnostních poměrů.

Bouřlivý rok 1848 a revoluční události přinesly s sebou zásadní změny. Prostějov byl v této době páté největší město na Moravě. Místní měšťané a předměšťané se začínají hlásit o svá národní a sociální práva. Své vlastenectví projevují též založením Národní gardy. Při slavnostním svěcení jejího praporu byla veřejně povolávána svoboda, národní a občanská rovnost.⁵⁴

Podstatné změny nastaly zejména také v oblasti správy. „*Od josefínských reforem do revolučních let 1848-1849 vedl správu města magistrát pod dohledem plumlovského panství.*“⁵⁵ Jeho sídlo se nacházelo v budově staré radnice, odkud řešil správní otázky a zároveň měl také pravomoc nad obyvatelstvem v oblasti soudní. Tento systém byl odstraněn, jelikož roku 1848 došlo ke zrušení vrchnostenské správy. O rok později se nově začíná zavádět obecní samospráva a řízení města se tak dostává do rukou obecního výboru v čele se starostou. Roku 1850 se uskutečnily první obecní volby a prvním starostou Prostějova se stal Antonín Ficker.

S nástupem Bachovského absolutismu byl veřejný a politický život v 50. letech téměř na deset let utlumen. Prostějov se ocitl zpátky v předrevolučním období, kdy ve

⁵⁴ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 8.

⁵⁵ Tamtéž, s. 10.

městě vládne opět německý jazyk, který se objevuje na štítech obchodů, německy se mluví také na ulicích a zatímco německých časopisů je mnoho, chybí naopak český tisk. Také společnost se postupně rozděluje na českou a německou část a to zejména počátkem 60. let, kdy dochází k obnově ústavnosti. Do tohoto období spadají rovněž kořeny zápasu o přechod správy města do rukou českých zastupitelů.

V tehdejší době měla rozhodující politickou sílu v Prostějově majetkově silná německá menšina, kterou podporovali Židé. Její oporou ve městě byl střelecký spolek, pěvecké sdružení, první místní časopis *Bote aus der Hanna* a především tzv. kasino, což bylo politické středisko se sídlem v hostinci U tří mouřenínů. „*Sdružovalo rozhodující majetné kruhy měšťanů a úředníků se styky a vazbami na důstojníky místní vojenské posádky a hlavně bohaté židovské podnikatele.*“⁵⁶ Tuto společnost reprezentoval zejména Jan Zajiček, majitel obchodu se železářským zbožím, který byl mnoho let starostou Prostějova. „*Jeho radniční režim můžeme z politického hlediska označit za silně nacionalistický a poměrně velmi nepřátelský vůči všemu českému ve městě.*“⁵⁷

Střediskem českého měšťanstva byla v Prostějově tzv. valcha, v níž se nacházel sál s galerií pro hudebníky, spolkové místnosti a kavárna. Scházela se zde vlastenecká společnost, která si předčítala vzdělávací a politické články a diskutovala o potřebách národní strany a o otázkách obecní správy.⁵⁸ Národní strana tak byla neformálním seskupením českých obyvatel města. Byli zde zastoupeni příslušníci všech vrstev obyvatelstva, kteří měli různé politické smýšlení, avšak spojoval je společný cíl a tím byl boj o počestění městské správy.⁵⁹ V jejich čele stál v polovině 60. let právník JUDr. František Lakomý, který kolem sebe seskupil několik schopných a vlivných organizátorů, kterým se povedlo získat na svou stranu zejména mladé řemeslníky a živnostníky. V této době však byla česká reprezentace početně ještě slabá a oproti německé straně neměla tolik politických zkušeností.

Boj mezi těmito dvěma skupinami se odehrával jak v oblasti ekonomické, tak i kulturní a především také v politické, kdy se soupeřilo ve volbách do obecního výboru a rovněž do zemského sněmu. Obecní volby se v březnu 1861 uskutečnily ještě

⁵⁶ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 11.

⁵⁷ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 10.

⁵⁸ Příkryl, Ondřej. *Z těžkých dob Prostějova. I. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1929. s. 72.

⁵⁹ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 78-79.

naposledy podle tzv. provizorního obecního zákona z roku 1849. Tehdy se obecní výbor v Prostějově skládal z 30 členů, zvolených ve třech voličských sborech po deseti. Tyto volby dopadly úspěšně pro německou stranu, která získala první i druhý volební sbor, zatímco Češi se ocitli ve třetím sboru v menšině. V důsledku nepřipravenosti pro ně skončily ještě hůře obecní volby v roce 1864, které se konaly poprvé podle nového obecního řádu pro Moravu z 15. března 1864.⁶⁰ Téhož roku se stává starostou města již výše zmíněný Jan Zajiček. Veškeré významné pozice tak byly v tehdejší době obsazeny německými předáky.

Obrat nastal v roce 1867, kdy obecní volby přinesly velmi překvapivé výsledky. „*Skončily vítězstvím národní strany ve 2. i 3. sboru a v obecním výboru zasedlo 19 jejich představitelů.*“⁶¹ Příčiny tohoto nečekaného zvratu tkvěly zejména v chybách, kterých se dopustilo vedení německého tábora při sestavování volebních listin. Vedle toho se též česká reprezentace poučila z minulých let a lépe se na volby připravila. Poprvé vyvinula větší agitační aktivitu a rozšířila tak množství svých voličů. Do čela Prostějova se postavil Florián Novák, který se stal prvním českým starostou města. V nelehké situaci se ocitli čeští členové zastupitelstva, kteří se postupně pokoušeli vyřešit problémy, které byly předešlými obecními výbory ignorovány. I přes veškeré jejich snažení jim německá opozice situaci nezlehčovala a naopak proti nim a starostovi Novákovi spřádala různé intriky. „*V r. 1870 se vzdal Florián Novák starostenství a po něm resignovali čeští členové obecního zastupitelstva.*“⁶² Ještě téhož roku jednoznačně zvítězila ve vypsáných volbách německá strana, která tak ovládla prostějovskou radnici na dalších 22 let. Starostou města se stal znovu její předák Jan Zajiček.

I když se Prostějov tehdy nacházel v rukou reprezentantů německé strany, začal se už v tomto období pozvolna rozvíjet a modernizovat. Modernizaci města symbolicky odstartovala v polovině 60. let likvidace středověkého opevnění, kdy byly zbourány obranné valy a městské hradby, čímž došlo ke spojení vnitřního města s předměstími. Ve skutečnosti se modernizace Prostějova týkala zejména vzniku a rozvoje místních průmyslových podniků, na který poté navazovaly aktivity v oblasti dopravy, stavebnictví, peněžnictví, obchodu, zdravotnictví a v dalších sférách. Roku 1868 byla prestiž města zvýšena také tím, že se stalo sídlem politického okresu a okresního

⁶⁰ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města. 2.* Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 12.

⁶¹ Tamtéž, s. 13.

⁶² Janoušek, Vojtěch. *Vlastivěda moravská. Dějiny Prostějova. Prostějovský okres.* Brno: Musejní spolek, 1938. s. 117.

hejtmanství.⁶³ Prostějov měl však rovněž jisté nedostatky, především zde chyběl vodovod a kanalizace. Tento naléhavý problém byl postupně řešen, avšak prozatím neúspěšně. Pozvolna zde docházelo též k nárůstu počtu obyvatelstva, jelikož do města přicházeli z venkova za prací hlavně dělníci a řemeslníci. Roku 1870 bylo v Prostějově napačteno 15 787 osob a roku 1890 tu žilo již 21 193 obyvatel.⁶⁴

Českoněmecké soupeření se projevovalo rovněž v oblasti místního školství a také ve spolcích. Přestože se tehdejší německá správa města snažila všemožně zabránit rozmachu zdejšího českého školství, podařilo se národní straně v roce 1871 založit soukromou čtyřtřídní českou reálku, která však musela být udržována ze soukromých prostředků a příspěvků.⁶⁵ Vzájemný zápas probíhal též ve spolcích, kterých se v Prostějově postupně zformovalo velké množství a to jak českých, tak i německých. Spolkový život se zde začal pozvolna rozrůstat od poloviny 19. století. V roce 1849 byl založen Čtenářský spolek, v němž se po dlouhou dobu soustředil český národní život. Členové se zde mohli vzdělávat a rozvíjet své národní přesvědčení. Pořádaly se rovněž různé besedy, sbírky pro vlastenecké účely a literární večírky. Zpočátku se tu řešily také místní politické otázky. „*Na činnost vlastenců ve čtenářském spolku počátkem 60. let navázal mužský pěvecký spolek Orlice.*“⁶⁶ Roku 1869 vzniká ženský pěvecký sbor Vlastimila, který v 70. a 80. letech zaujímal vůdčí postavení v hudebním životě města. Téhož roku začíná v Prostějově působit v oblasti tělovýchovy a sportu Sokol, jehož význam jako národního sdružení se promítal též do sféry politické. Od roku 1865 vyvíjel kulturní aktivity také spolek Měšťanská beseda.

Nelze opomenout skutečnost, že v tehdejší době docházelo k obrovskému vykořisťování místního dělnictva. V 60. letech zažil Prostějov první dělnické nepokoje a záhy zde začalo vznikat organizované dělnické hnutí. Roku 1872 byl založen Dělnický vzdělávací spolek. Jednalo se o první socialistické sdružení, v němž se seskupili dělníci české i německé národnosti. Jednou z nejdůležitějších místních organizací se stal Politický klub dělnický, který působil nejen v Prostějově, ale pořádal schůze rovněž v širokém okolí. „*Prostějov se v tomto období stal jedním z významných*

⁶³ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 9-10.

⁶⁴ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města. 2.* Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 25.

⁶⁵ Tamtéž, s. 30-31.

⁶⁶ Tamtéž, s. 18.

dělnických středisek na Moravě.“⁶⁷ Byl také útočištěm pro pronásledované průkopníky socialismu. V 80. letech začalo dělnictvo vydávat vlastní tisk. První prostějovské socialistické dělnické noviny nesly název Duch času. Od roku 1886 vycházel časopis Hlas lidu, který místní sociálně demokratická strana udržela až do roku 1948.

3. 2 Začátky působení Ondřeje Příkryla v Prostějově

Ondřej Příkryl přichází do Prostějova v době, kdy místní radnici ovládá již několik let německá strana. Začíná zde od října 1887 pracovat jako praktický lékař, díky čemuž velmi rychle poznává soukromý život místních rodin a také zdejší poměry. Zároveň postupně získává rozsáhlou klientelu a rovněž značnou oblibu. Jeho manželka Miloslava Koutecká, kterou si vzal v dubnu 1888, byla dcerou obchodníka a mladočeského člena obecního zastupitelstva města Prahy. Příkryl tak navázal společenské styky nejen v Prostějově, ale též v Praze. S lidmi svého rodného kraje se znal osobně už z dřívější doby, kdy jako předseda vysokoškolského klubu Haná zakládal venkovské knihovny. Brzy se spřátelil s předními osobnostmi národní strany v Prostějově, v jejichž čele tehdy stál JUDr. Jindřich Stross a lékárník Karel Vojáček, který se stal Příkrylovým blízkým přítelem.⁶⁸ Příkryl se tak velmi rychle zařadil mezi vůdčí osobnosti české opozice ve městě a stal se jednou z klíčových osobností v rozhodujícím českoněmeckém boji o městskou správu.

3. 2. 1 Přínos Ondřeje Příkryla při převzetí správy města do rukou českých zastupitelů v roce 1892

Na začátku 90. let 19. století vrcholí zápas o správu Prostějova. V předcházejícím období byla česká strana neustále v obecních volbách porážena Němci. V letech 1870 až 1892 tvořila ve třicetičlenném obecním výboru desetičlennou minoritu. Ovládala tak pouze třetí sbor, zatímco německá strana měla pevně ve svých rukou první sbor. O výsledku voleb tak rozhodovala situace ve druhé voličské skupině. Avšak v důsledku nespravedlivého volebního řádu a manipulací s výsledky voleb končily veškeré pokusy národní strany o získání druhého sboru vždy neúspěchem. „*Jaká národnostní nespravedlnost byla tehdy páchána na českém obyvatelstvu moravských měst a Prostějova zvláště, svědčí nejlépe výsledky sčítání lidu z roku 1890,*

⁶⁷ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 29.

⁶⁸ Ethen, Waldemar. *Ondřej Příkryl, básník a politik*. Praha: Moravsko-slezská Beseda, 1932. s. 51-52.

kdy měl Prostějov asi 21.000 obyvatel a z toho bylo kolem 4000 Němců, z nichž byla ještě polovice Židů, a 17.000 Čechů.“⁶⁹

Zákulisní volební machinace v tehdejší době představovaly neodmyslitelnou součást místního politického života. V roce 1887 zvítězila v obecních volbách opět německá strana, avšak v následujících letech se situace začíná zásadně měnit. Poprvé se podařilo dokázat podvodné praktiky ve správě obce. Byly odhaleny chyby ve vedení účtů, protekce, uplácení a další nepořádky. Na konci listopadu 1888 předložil JUDr. Jindřich Stross na zasedání obecního výboru několikastránkový výčet přehmatů tehdejšího starosty Jana Zajička a jeho spolupracovníků. Následně se městem velmi rychle začala šířit nedůvěra k obecnímu výboru vedenému německými reprezentanty, která se plně projevila v letech 1890-1892, kdy vyvrcholil zápas o správu Prostějova.⁷⁰

I když v červnu 1890 zvítězil v zemských volbách znovu Jan Zajiček, předáci národní strany se z této porážky poučili a přistoupili ke změnám. V první řadě došlo k reorganizaci volebního výboru národní strany. Jednalo se o širší seskupení politických elit českého obyvatelstva bez ohledu na jejich politickou orientaci, které organizovalo přípravu voleb.⁷¹ Předsedou tohoto výkonného orgánu národní strany se stal Josef Wait a funkcí jednatele byl pověřen Ondřej Příkryl. Příkryl zpočátku váhal, zda má jednatelství převzít, jelikož se nikdy dříve volebními záležitostmi nezabýval. Proto si vyžádal k rozhodnutí dva týdny, během kterých si nastudoval všechny volební spisy a pomůcky, které měl volební výbor v registratuře a které šlo použít k nastávajícím obecním volbám.⁷²

Dále národní strana začala ještě důsledněji uplatňovat heslo „Svůj k svému“, což v podstatě znamenalo bojkot německých a židovských obchodů českými obyvateli. Ondřej Příkryl totiž přišel s myšlenkou, že by se národní strana měla postarat o to, aby všechny druhy zboží byly v Prostějově zastoupeny v českých obchodech. Již dříve si totiž všiml, když si v roce 1887 zařizoval svoji ordinaci, nedostatku českých obchodů ve městě. Věci, které tehdy potřeboval, měl možnost v Prostějově pořídit pouze u židovských a německých obchodníků. Zdůraznil, že dosavadní papírová agitace

⁶⁹ Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 215 (27. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova*.

⁷⁰ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 27.*

⁷¹ Marek, Pavel. Elity Prostějova na přelomu 19. a 20. století a jejich komunální program. In *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 294.

⁷² Příkryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. III. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. s. 85-86.

nestačí, ale že je nutné, aby lidé měli opravdu možnost nakoupit si vše potřebné u českých obchodníků.⁷³

Národní strana se tak zaměřila na zvyšování počtu českých obchodníků a živnostníků a jejich podporu. „*Do města zvala podnikavé jednotlivce z jiných měst a blízkého venkova a nabízela jim dobré podmínky, hospodářskou a životní perspektivu.*“⁷⁴ V této situaci byli někteří němečtí malopodnikatelé ochotni neúčastnit se voleb, než aby ztratili české zákazníky. Důležitá tehdy byla dobrá organizace a také spolupráce s prostějovským venkovem, který měl podporovat české obchodníky a živnostníky a nakupovat jejich zboží a výrobky, a vedle toho též spolupráce s místním tiskem Hlasy z Hané, který přesvědčoval a vyzýval obyvatelstvo, aby nakupovalo v českých obchodech a aby volilo národní stranu.

Za této atmosféry byly dne 4. listopadu 1890 zahájeny obecní volby, které se nakonec protáhly až do 26. září 1892. Tentokrát se Němci pokusili ovládnout také třetí sbor a vytlačit tak českou stranu z obecního zastupitelstva úplně. Zpracovali volební seznamy dokonale proti Čechům, takže ihned po jejich vyložení podala národní strana přes 500 reklamací. Německá strana se rovněž pokusila získat pro sebe dělnictvo, což se jí ale nepodařilo. Následně přiměla sociální demokraty k postavení vlastní kandidátní listiny, aby tak přebrali voliče národní kandidátce. I když Němci všemožně sociální demokraty podporovali, obdrželi pouze 337 hlasů a ve třetím sboru tak zvítězila česká kandidátka s 1089 hlasy.

Volby do druhého sboru, které začaly 3. ledna 1891, doprovázelo již od brzkého rána neobyčejné rušno. Zatímco čeští agitátoři střežili domy svých voličů, němečtí agitátoři hledali příležitosti k tomu, aby se mohli sejít s českými voliči a získat je na svou stranu. Živo bylo rovněž před volební místností, jelikož se sem sjížděli lidé z venkova, kteří chtěli sledovat průběh voleb přímo na místě. Ve večerních hodinách volby skončily a po Prostějově se rozhlášovalo vítězství české kandidátky. Avšak volební komise prohlásila, že z Čechů byli zvoleni pouze 3 členové, kdežto Němců 7. Zástupci české strany protestovali proti tomuto rozhodnutí a tak bylo provedeno nové sčítání hlasů, které odhalilo, že šlo o manipulaci. Nakonec bylo oběma táborům přiděleno po 5 mandátech. Ve volbách do prvního sboru jasně vyhrála německá strana,

⁷³ Příkryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. II. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. s. 111.

⁷⁴ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 76.

takže konečný výsledek nového obecního zastupitelstva byl 15 proti 15 a u náhradníků 9 českých proti 1 německému.⁷⁵

Tohoto významného úspěchu dosáhla národní strana díky usilovné organizační a agitační práci, ale rovněž se o tento převrat zasloužil Ondřej Příkryl, který byl tvůrcem taktiky. Sice nebyl žádným řečníkem, zato však měl neobyčejné organizační schopnosti. Nejenže si nastudoval volební řády, ale též přesně spočítal každá hlas, který by strana mohla obdržet. Dokázal odhalit nesrovnalosti ve volebních seznamech a všech dokladech týkajících se voleb. Vytrvale a cílevědomě pracoval a nakonec přišel s promyšleným postupem, jak by mohla národní strana ve volbách zvítězit. Poučil se také přímo u svých soupeřů a přebral některé jejich praktiky, zejména umělé přeskupování voličů. Došel k přesvědčení, že bez 20 majetkových transakcí není možné ve druhém sboru zvítězit. Rovněž díky svému povolání si získal sympatie a důvěru mnoha voličů. Léčil totiž chudinu a nemajetné zcela zdarma. Stýkali se s ním učitelé, obchodníci, sportovci, malí živnostníci, ale též dělníci si jej vážili. Dospěl také k úsudku, že volby do třetího sboru jsou pro českou stranu zabezpečeny a skončí tedy úspěšně, což se opravdu stalo.⁷⁶

Národní straně se konečně po mnoha letech podařilo skoncovat s německou většinou na radnici. Avšak Němci se jen tak bez boje nevzdali a podali proti výsledkům voleb protest. Rovněž Češi připojili své námitky a tak bylo nakonec nařizeno moravským místodržitelstvím provést opakovaně volby do prvního a druhého sboru. Nové volby byly vypsány na začátek května roku 1892. Ondřej Příkryl tušil ještě před tímto rozhodnutím, že nastanou nové volby, proto se již v průběhu června 1891 pustil s odhodlaností do vypracovávání dalšího strategického volebního plánu. Při práci se pokoušel zapomenout na bolest, kterou si způsobil, když odcházel po příkrých schodech od jednoho ze svých pacientů a uklouzl. Po pádu z 15 schodů si poranil vážněji nohu, která mu byla dána do sádrového obvazu.⁷⁷

Další bolestnou událostí byla smrt otce Ondřeje Příkryla, který zemřel v době volebních příprav. Příkryl se však nepřestával soustředit na volební boj za právo a spravedlnost. Vedle agitačního úsilí, jímž bylo třeba udržet kolísavé voliče, zaměřil svou pozornost k poměrům na radnici.⁷⁸ Byl upozorněn na praktiky nepoctivého obecního úředníka a kontrolora Jana Glase, který již řadu let okrádal poplatníky. Měl

⁷⁵ Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 215 (27. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova*.

⁷⁶ Kožušníček, Štěpán. *MUDr. Ondřej Příkryl, život a dílo*. Přerov: Obzor, 1932. s. 30-31.

⁷⁷ Příkryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. IV. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. s. 54-55.

⁷⁸ Tamtéž, s. 103.

jim připisovat na daních a tyto částky si nechávat pro sebe. Ondřej Přikryl učinil opatření, aby byla Glasova činnost sledována. Následně se mu také podařilo, aby byla provedena kontrola obecního hospodaření, která opravdu odhalila osobní obohacování, čímž byla zpochybněna německá městská správa. Němci se nejprve pokoušeli Glase krýt, po jeho zatčení raději umlkli. Tento skandál zapříčinil, že židovští voliči se rozhodli ve volbách nepodpořit německou stranu, která si tak nakonec byla jista svou porážkou a proto rezignovala. Vyhlásila volební neúčast a tak byli při volbách do prvního i druhého sboru zvoleni pouze čeští kandidáti. Volby tak skončily 6. května vítězně pro české obyvatelstvo.

Avšak prostějovští Němci se stále ještě nevzdávali a podali proti volbám stížnost, která byla v červnu moravským místodržitelstvím zamítnuta. Německá strana nepřestávala o radnici bojovat a poslala proti rozhodnutí místodržitelství stížnost ke správnímu soudnímu dvoru do Vídně. Tato stížnost byla dne 26. září 1892 také zamítnuta a volby byly potvrzeny jako platné. Dne 29. října 1892 se v Prostějově konstitoval nový ryze český obecní výbor a starostou byl zvolen Karel Vojáček. Skončil tak mnoho let trvající zápas o Prostějov, který se stal českým městem a Němci se jej už nikdy nepokusili zmocnit zpět.⁷⁹

Národní strana tak mohla oslavovat své konečné vítězství. Při této příležitosti se četly blahopřejné telegramy a vyzdvihovala se práce Ondřeje Přikryla, o jehož přínosu v rozhodujícím boji o český Prostějov není pochyb. Tehdy bylo všeobecně uznáváno, že bez jeho úsilí by město zůstalo ještě pod německou vládou.⁸⁰

3. 3 Působení Ondřeje Přikryla v Prostějově po roce 1892 a na začátku 20. století

Po dramatických obecních volbách, v nichž nakonec v roce 1892 zvítězila ve všech třech volebních sborech česká kandidátka a ukončila tak dlouholetý nacionálně netolerantní režim bývalého starosty a předáka německé strany Jana Zajička, se ocitlo nové české zastupitelstvo před řadou úkolů. Muselo vyřešit chyby a přehmaty, které napáchali jejich němečtí předchůdci a vedle toho se soustředil na všestranný rozvoj a modernizaci města. Po roce 1892, který představuje v dějinách Prostějova zásadní mezník, se třicetiletý Ondřej Přikryl stává členem vedení města.

V tehdejší době se při řízení a správě Prostějova uplatňovaly tři instituce – občanská strana národní, volební výbor občanské strany národní a obecní výbor vedený

⁷⁹ Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 217 (28. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova*.

⁸⁰ Kožušníček, Štěpán. *MUDr. Ondřej Přikryl, život a dílo*. Přerov: Obzor, 1932. s. 45.

starosty města. Oficiálně sice město spravoval volený obecní výbor, avšak vedle něj se neoficiálně na řízení české místní politiky podílel také volební výbor národní strany, který sehrál významnou roli v rozhodujícím českoněmeckém zápase o městskou správu. Po roce 1892 i nadále organizoval přípravu říšských, zemských a obecních voleb a též voleb do olomoucké Obchodní a živnostenské komory. Zasahoval rovněž do dalších volebních aktů, například do voleb do okresní nemocenské pokladny, živnostenského soudu a jiných. Dále také navrhoval své kandidáty do různých funkcí a podporoval je. Usiloval o rozšíření českého školství a v neposlední řadě ovlivňoval činnost Českého politického spolku, který reprezentoval místní organizaci nejdříve staročeské a od poloviny 90. let mladočeské strany na Moravě.⁸¹

V čele volebního výboru se střídaly různé osobnosti. Nominálně byl sice předsedou volebního výboru po roce 1892 zvolen Karel Vojáček, avšak rozhodující a vůdčí roli zde měl Ondřej Příkryl jako jednatel. Tuto funkci si ponechal i po roce 1892 až do první světové války. Mohl tak zasahovat do všech vážnějších akcí jak národních, tak i samosprávných.⁸² Volební výbor se skládal ze dvou útvarů, v tzv. užším výboru se koncentrovala vůdčí skupina a v tzv. širším výboru se shromažďovali veškerí členové.⁸³ Tento systém vytvořil samotný Ondřej Příkryl. Došel k závěru, že pro příznivý národní, hospodářský a kulturní rozvoj Prostějova je systém s existencí národní strany v čele s volebním výborem nejlepším řešením, jak zajistit kontinuitu a směr obecních činitelů i programu v řízení obecních záležitostí. Příkryl doslova ve svých Pamětech píše, že lpí na jednotné straně národní jako straně místní. Podle něj je třeba veřejné potřeby města řešit postupně a plánovitě, a jelikož je plán rozvržen na řadu let, nejspíše se dá provést v součinnosti všech dle programu národní strany.⁸⁴ Je tedy zřejmé, že volební výbor výrazně ovlivňoval také činnost obecního výboru, tudíž faktické řízení města se nacházelo v rukou volebního výboru, ve kterém měl hlavní slovo Ondřej Příkryl.

Po roce 1892 patřili do užšího volebního výboru příslušníci tzv. Vojáčkovy generace, kteří se zasloužili o konečné vítězství národní strany v obecních volbách. Vesměš šlo o politiky, kteří inklinovali ke staročeské straně a ve městě reprezentovali

⁸¹ Marek, Pavel. *Elity Prostějova na přelomu 19. a 20. století a jejich komunální program. In Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 294.

⁸² SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 24.

⁸³ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 79.

⁸⁴ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 69-70.

konzervativně smýšlející kruhy. I když se rozkol české politiky v roce 1874 na staročechy a mladočechy v Prostějově neprojevil boji a národní strana tehdy i nadále postupovala jednotně, v průběhu 90. let se situace mění a národní strana se začíná rozpadat. „Změna nastala na přelomu století, kdy vedení volebního výboru převzali bojovní a ambiciózní mladočeši, v jejichž pozadí stál MUDr. Ondřej Příkryl jako hlavní organizátor a autoritativní vůdčí osobnost místního politického dění předválečné éry.“⁸⁵ Příkryl ve svých Pamětech zaznamenal, že v roce 1902 tehdejší starosta Josef Wait, který byl příznivcem staročeské strany, rezignoval na svou funkci a novým prostějovským starostou byl zvolen mladočech Josef Horák a město tak dostalo i oficiálně svobodomyšlný ráz.⁸⁶

Od přelomu století pak vůdčí roli ve městě zaujímal především mladočeská trojice Ondřej Příkryl, JUDr. Václav Perek a Josef Špaček. Nutno dodat, že Prostějov tehdy patřil k těm nemnoha moravským městům, v nichž se plně rozvinul stranický politický systém ještě před první světovou válkou. Pevné postavení a relativně početnou členskou základnu zde měla již z dřívější doby sociálně demokratická strana, v roce 1898 v Prostějově vznikla organizace národně sociální strany jako jedna z prvních na Moravě, vlivným se také postupně stávalo místní katolické politické hnutí a od roku 1908 ve městě působila živnostenská strana.⁸⁷

Po roce 1892 se obecní výbor zaměřil v prvé řadě na prověrku a konsolidaci obecního hospodaření. Postupně byly odhaleny praktiky bývalé německé správy města, která pod Zajičkovým vedením sestavovala roční rozpočty tak, aby nemusela zvyšovat obecní daňovou přírážku. Z tohoto důvodu narůstal obecní dluh, který koncem roku 1891 dosáhl výše 621 792 zlatých. Dodatečně byly zjištěny machinace v městských fondech, v hospodaření obecní spořitelny a při výběru daní. Nynější obecní výbor provedl soupis majetku města a snažil se vytvořit podmínky pro vyrovnaný rozpočet. Pravidelné příjmy pocházely zejména z výtěžku hospodaření městských podniků

⁸⁵ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 80.

⁸⁶ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 300.

⁸⁷ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 44-49.

a různých poplatků a vedle toho z daňového zatížení obyvatelstva, které se obecní výbor nebál zvýšit.⁸⁸

V této oblasti svou prací přispěl také Ondřej Příkryl, který se s Karlem Vojáčkem a JUDr. Jindřichem Strossem domluvil, že povede přesnou a stálou evidenci všech poplatníků Prostějova a to pro všechny druhy daní přímých i státních. Podle těchto záznamů pak založil evidenci voličů. Voliče nejprve vypisoval dle abecedy a zaznamenával u nich všechny druhy jejich daní, brzy se však ukázalo, že tento systém je nepraktický a nepřehledný, proto přistoupil k systému kartotékovému. Tehdy mu při tom hodně vypomáhal jeho mladší bratr František, který byl právníkem. Příkryl takto systematicky vedl daňovou evidenci až do konce první světové války, tedy alespoň 22 let a díky ní získal v tomto oboru obsáhlé vědomosti, které mu přispěly k pozdějším volebním úspěchům nejen pro volby do obecního zastupitelstva, ale i do zemského sněmu, říšské rady a Obchodní a živnostenské komory.⁸⁹

Zatímco se obecní výbor snažil vyřešit problém zadlužení města a napravovat chyby bývalé německé správy, současně zaměřil svou pozornost na všestrannou modernizaci Prostějova. Postupně vznikala program budování města, který vycházel nejprve z názorů a představ vůdčí skupiny politiků soustředěných kolem tehdejšího starosty Karla Vojáčka. Později měly nejvýznamnější podíl na jeho uvádění do života kruhy vedené Ondřejem Příkrylem. „*Základní ideový záměr plánu spočíval v myšlence „povznesení Prostějova na výši, na jaké býti má první a největší české město Moravy“.*“⁹⁰ Jednalo se o velké množství různých návrhů a nápadů, z nichž se podařilo uskutečnit pouze menší část. Lze však vysledovat čtyři oblasti, kterým byla věnována hlavní pozornost – hospodářský rozvoj města, budování českého školství, modernizace zdravotnictví a podpora místní kultury.

V hospodářské sféře podporoval obecní výbor rozvoj českého průmyslu, obchodu, živností, peněžnictví a komunikačního systému. Kdysi kvetoucí prostějovské tkalcovství, které bylo téměř po celé 19. století hlavním odvětvím místní průmyslové výroby, začalo postupně upadat a jeho místo zaujala výroba oděvů. Na přelomu století se ve městě poměrně rychle začal rozvíjet obuvnický a též kovodělný průmysl. Zdejší

⁸⁸ Marek, Pavel. Elity Prostějova na přelomu 19. a 20. století a jejich komunální program. In *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 298.

⁸⁹ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 34-35.

⁹⁰ Marek, Pavel. Elity Prostějova na přelomu 19. a 20. století a jejich komunální program. In *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 300.

potravinářský průmysl si i nadále udržoval svůj význam, zejména produkce sladu a lihovin. Zatímco místní velký průmysl ovládali židovští podnikatelé, čeští podnikatelé se nejvíce uplatňovali v drobných řemeslnických a živnostenských podnicích. Stejně tak prostějovský obchod měli stále pevně ve svých rukou Židé. Český obchod vznikl v Prostějově až v polovině 80. let 19. století, kdy v centru města začaly působit první větší české obchodní podniky. I přestože čeští obchodníci ve městě vlastnili postupem času čím dál více různých obchodů, klíčové pozice si zde i nadále udržely židovské kruhy. Rozmach je znatelný rovněž v bankovní a peněžní sféře. Na počátku 20. století vznikaly v Prostějově nové lidové peněžní ústavy a vedle nich zde otevíraly své filiálky velké pražské a vídeňské banky.⁹¹

Důležitým předpokladem pro ekonomický vzestup Prostějova bylo budování komunikačních vazeb města s okolím. Obecnímu výboru se v 90. letech nepodařilo uskutečnit projekt železnice spojující Prostějov s Přerovem. Vedle toho se poměrně dlouho dobu soustředil na projekt železničního spojení Prostějova s Plumlovem, který však v tomto období zůstal pouze ve stádiu příprav. Také Ondřej Příkryl se tomuto projektu věnoval a podrobně jej studoval.⁹² Oproti tomu se podařilo zabezpečit zlepšení poštovního, telegrafního a telefonního spojení Prostějova s celou Moravou. V roce 1897 byla dokončena stavba nové poštovní budovy. Ještě téhož roku byl k poštovnímu úřadu připojen i telefonní a telegrafní úřad. V roce 1900 byl ve městě otevřen další poštovní úřad.⁹³ Do této oblasti zasáhl také Ondřej Příkryl a to jako poslanec moravského zemského sněmu, kterým byl zvolen celkem třikrát, v roce 1902, 1906 a 1913. V roce 1910 podal na zasedání zemského sněmu návrh na zřízení třetí pošty, která v Prostějově začala fungovat v roce 1914.⁹⁴

Po roce 1892 bylo v Prostějově opravdu velmi stavebně rušno. Postupně vznikla především řada budov pro správní, hospodářské, školské a kulturní účely. Rovněž probíhala bytová výstavba, jelikož zde docházelo k prudkému nárůstu populace. Jestliže v roce 1890 měl Prostějov 21 192 obyvatel, v roce 1900 zde žilo už 25 466 osob a roku 1910 bylo ve městě napočteno již 31 462 lidí. Nejvíce se stavěly přízemní cihlové domy na předměstí. I přes tuto stavební činnost postupně nastávala v důsledku nárůstu počtu

⁹¹ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 37-39.

⁹² SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 471.

⁹³ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 106.

⁹⁴ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 603-604.

obyvatel bytová krize. Dále se ve městě upravovaly a dláždily ulice, zřizovaly se parky a sázely se stromové aleje.⁹⁵ Obecní výbor řešit také otázku vybudování nového centrálního hřbitova, protože dosud se veškeré místní hřbitovy nacházely poblíž centra města. V roce 1900 byla dokončena stavba ústředního hřbitova na pozemcích za městem, na konci Brněnské ulice. Ondřej Příkryl poté jako poslanec moravského zemského sněmu usiloval o to, aby se v zájmu zdravotnictví města povinně zemřelí pochovávali pouze na centrálním hřbitově.⁹⁶ Dále se obecní výbor postaral o zlepšení veřejného osvětlení města. Již od roku 1893 projednával otázku zřízení elektrárny elektrického osvětlení. Provoz v městské elektrárně byl zahájen dne 1. ledna 1898.⁹⁷

V Prostějově dosud chyběl vodovod a kanalizace. Závadná byla pitná i užitková voda, která byla ve studnách znečišťována z prosakujících odpadů. Tato situace měla nepříznivý vliv na zdraví místních obyvatel. „*Statistická data vztahující se k roku 1897 Prostějov řadila z hlediska mortality na sedmé místo v Rakousku v kategorii větších měst.*“⁹⁸ Skoro polovina dětí zde umírala ve věku do pěti let a více než třetina dětí se nedožila ani jednoho roku. Ve městě se každoročně objevovaly infekční epidemie. Nejčastější příčinou úmrtí byla tuberkulóza. Pro obecní výbor se tak po roce 1892 stala stavba vodovodu jednou z prioritních otázek. Intenzivní průzkumy a složité hledání zdravotně nezávadného zdroje vody trvalo několik let a podařilo se vyřešit až v roce 1905. V následujícím roce se již dokončovaly vodovodní práce. Voda z vodovodu byla chemicky a bakteriologicky přezkoumána, a když byla shledána za nezávadnou, byl dne 27. dubna 1906 nově vybudovaný městský vodovod uveden do provozu.⁹⁹ Od roku 1898 se postupně řešil rovněž problém kanalizace. První projekt se nepodařilo uskutečnit a tak byl v roce 1913 zpracován nový, jehož realizaci tentokrát zastavil příchod první světové války.¹⁰⁰

V oblasti prostějovského zdravotnictví došlo k zásadnímu převratu. Ondřej Příkryl působil v tehdejší době v dozorčí radě veřejné nemocnice a byl členem zdravotní

⁹⁵ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 39-41.

⁹⁶ Smýkal, Josef. *Deset let poslancecké činnosti MUDr. Ondřeje Příkryla*. Prostějov: Občanská strana národní, 1913. s. 135.

⁹⁷ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 128.

⁹⁸ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 109.

⁹⁹ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 445.

¹⁰⁰ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 110-111.

komise. V roce 1902 byl nově zřízen zdravotní odbor obecního výboru, jehož předsedou se stal také Příkryl a byl mu tak přidělen zdravotní referát. Příkryla trápila velká úmrtnost ve městě, která se týkala hlavně dětí. Tuto úmrtnost podle něj mimo jiné zaviňoval nedostatek nemocniční péče o děti, a proto navrhoval rozšířit všeobecnou nemocnici o oddělení pro dětské nemoci a eventuálně o porodnici.¹⁰¹

Vedle péče o místní nemocnici se zasloužil rovněž o zřízení městského sirotčince, který představoval jednu z prioritních otázek obecního výboru. Ondřej Příkryl byl postaven do čela tohoto úkolu, měl se postarat o vybudování sirotčince a uvést ho do chodu.¹⁰² Tuto úlohu splnil, v roce 1903 byl prostějovský sirotčinec v nově postavené budově otevřen a Příkryl byl zvolen předsedou kuratoria tohoto ústavu. Začal tehdy také zdůrazňovat potřebu založení tzv. feriální kolonie, ve které by děti ze sirotčince mohly trávit prázdniny. V sirotčinci Příkryl trávil spoustu času, pomáhal z něho učinit příjemné místo pro sirotky i pro personál.¹⁰³ Ve svých Pamětech vzpomíná na zvláštní radost, kterou v tomto ústavu pocítil. Dětem tehdy bylo darováno jeviště, aby mohly pořádávat různé besedy a divadelní představení. Příkryl tak přišel s myšlenkou, že by pro ně mohl napsat nějaká vystoupení a hry, což opravdu učinil.¹⁰⁴ Například v roce 1910 sirotci předvedli Příkrylem napsaný výstup „Když není doktor doma“.¹⁰⁵

Dalšího úspěchu v této sféře dosáhl Ondřej Příkryl v roce 1906, kdy došlo k rozšíření sirotčince a byla tak v Prostějově postavena druhá budova pro sirotky.¹⁰⁶ Byl mu také městskou radou přidělen úkol zřídit feriální kolonii. Našel pro ni vhodný prostorný pozemek ve vesnici Stražisko, která se nachází nedaleko Prostějova.¹⁰⁷ Osada se začala stavět v roce 1907 a ještě téhož roku v srpnu byla otevřena.¹⁰⁸ Nutno dodat, že v roce 1906 bylo v městské radě usneseno, aby Ondřej Příkryl spravoval pozůstalostní jmění po paní Karle Vojáčkové, která byla manželkou prvního starosty města po roce 1892. A právě díky jejímu fondu došlo k vybudování feriální osady, jelikož paní Vojáčková odkázala na tyto účely značné prostředky z rodinného majetku.¹⁰⁹

¹⁰¹ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 276.

¹⁰² Tamtéž, s. 79.

¹⁰³ Tamtéž, s. 362.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 498.

¹⁰⁵ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 633.

¹⁰⁶ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 422.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 381.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 500.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 449-450.

Zde však Příkrylovo působení ve zdravotní sféře nekončí. Jelikož ve svém druhém sněmovním období, tedy v letech 1906 až 1913, byl předsedou zdravotnického odboru, mohl tak podpořit péči o zdravotnictví a o sociální záležitosti v Prostějově. Podařilo se mu získat několik zemských dotací zejména pro veřejnou nemocnici, dále také pro sirotčinec, feriální kolonii na Stražisku, nemocnici milosrdných bratří a po obtížném jednání rovněž pro prostějovský vodovod. Pečlivě se staral o rozvoj celé prostějovské nemocnice, značně například přispěl při zřizování nového oddělení pro oční nemoci a také se zasloužil o zvyšování počtu lékařů a pomocného zdravotního personálu ve městě.¹¹⁰ Je zřejmé, že pečoval o zdravotní stav prostějovských obyvatel a též usiloval o zlepšení dosud velmi špatných hygienických poměrů ve městě.

Obecní výbor chtěl nepříznivé zdravotní poměry ve městě změnit také tím, že prostějovskou nemocnici, která zde vznikla ještě za německé správy v 80. letech 19. století, zmodernizuje. Nemocnice tak získala elektrické osvětlení, byla vybavena moderním zařízením a postupně docházelo k jejímu rozšiřování o další pavilony a správní budovy. Na začátku 20. století byl postaven nový operační sál, vzniklo infekční oddělení a začala fungovat oční ambulance. V nemocnici pracovali kvalifikovaní lékaři a navyšovalo se množství dalšího pomocného personálu. Jistým vylepšením a modernizací prošla rovněž nemocnice milosrdných bratří. Obecní výbor se staral také o chudé a sociálně slabé vrstvy obyvatelstva.¹¹¹ Zdokonalil například léčení chudých obyvatel, kteří měli možnost využít ambulantní léčbu ve veřejné nemocnici, a od roku 1897 pro ně byla otevřena bezplatná ordinace na obecním domě.¹¹²

V oblasti místního školství dozníval českoněmecký zápas, který se sem přesunul z boje o správu města. Po roce 1892 zaznamenalo v Prostějově české obecné a měšťanské školství velký rozmach, o který se zasloužil také Ondřej Příkryl. V tehdejší době zde byla existence německých škol udržována uměle tím, že němečtí vlivní činitelé vyvíjeli nátlak na rodiče žáků a žákyň, aby své děti dávali do německých škol i přesto, že neovládají německý jazyk. Obecní výbor tak začal ihned po roce 1892 usilovat o to, aby české děti, které doposud navštěvují německé školy, začaly chodit do

¹¹⁰ Smýkal, Josef. *Deset let poslancecké činnosti MUDra. Ondřeje Příkryla*. Prostějov: Občanská strana národní, 1913. s. 134-135.

¹¹¹ Marek, Pavel. *Prostějov v letech 1848-1918*. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 57.

¹¹² *Několik črt z posledních 15 let města Prostějova*. Prostějov: Družstvo městského spolkového domu, 1907. s. 26.

českých škol. Jako nejúčinnější způsob k dosažení tohoto cíle se jevila změna praktik při zápisu do škol.¹¹³

Ondřej Příkryl se jako člen místní školní rady chopil této příležitosti a začal usilovně pracovat pro myšlenku české dítě do české školy. Podle něj tkvěl základ zápisů vždy v prvňácích, a proto se na ně více zaměřil. Zpracoval si soupis s jejich jazykovou kvalifikací po všech domech. Tento seznam si sestavil systematicky podle abecedy zvláště pro chlapce i pro dívky a podle něj následně zařizoval k příslušným rodinám agitaci. Mimo to byl přítomen při zápisech na německých školách a sledoval zde počínání učitelů. Zápisy do škol byly čím dál více úspěšnější, zejména v prvních třídách. Zatímco německých prvňáků postupně ubývalo, českých přibývalo.¹¹⁴ Na německých obecních a měšťanských školách se tak v důsledku odlivu žáků a žákyň postupně snižoval počet tříd. Oproti tomu se musely stavět nové školní budovy pro české děti.

Obecní výbor se rovněž soustředil na rozvoj českého středního školství, které bylo v předchozích letech německou správou města opomíjené. V Prostějově mohla mládež navštěvovat pouze tkalcovskou školu, dvouletou zimní hospodářskou školu, německou reálku anebo českou reálku. Obecní výbor tehdy velmi usiloval o to, aby byla ve městě založena česká obchodní akademie a gymnázium. V roce 1894 však v Prostějově vzniká pouze vyšší obchodní škola, kterou vydržovalo město. V následujících letech pro ni byla postavena nová školní budova v ulici Palackého a internát. Až v roce 1900 získala statut čtyřleté obchodní akademie na úrovni střední školy. Od roku 1893 pak obecní výbor opakovaně žádal o zřízení českého státního gymnázia, které nabylo až v roce 1898 konkrétních rysů. Město však muselo pro gymnázium postavit novou školní budovu. Vedle toho se obecní výbor zasazoval také o zlepšení stavu na místních pokračovacích školách.¹¹⁵

Ondřej Příkryl otázky týkající se prostějovského školství bedlivě sledoval a často se o nich ve svých Pamětech zmiňoval. Do této sféry přispěl také jako poslanec moravského zemského sněmu, kdy vyvíjel aktivní činnost jako předseda školního odboru permanentní sněmovní komise. Společně se svým přítelem JUDr. Václavem Perkem připravoval akci proti nadbytečným německým školám v Prostějově, které byly

¹¹³ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 52.

¹¹⁴ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 114-115.

¹¹⁵ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 53-54.

postupně zredukovány. Vedle již zmíněné péče o rozkvět místního českého obecného a měšťanského školství rovněž pečoval o zdejší odborné a mateřské školy. Například pro obchodní akademii vymohl zvýšení dotací. Dále se staral o včasné obsazování učitelských míst a o správné vyplácení učitelských platů.¹¹⁶ Zakročoval také vícekrát ve prospěch české reálky v Prostějově a v neposlední řadě se mu podařilo odhalit systematicky prováděné přehmaty na zdejší německé reálce, což vedlo k jejímu zestátnění.

Po roce 1892 byly v Prostějově vytvořeny příznivé podmínky pro rozvoj místní kultury. Obecní výbor podporoval tuto sféru například organizační pomocí, dotacemi nebo se mohli jednotliví představitelé města angažovat ve výborech spolků. Spolkové činnosti se věnoval také Ondřej Příkryl. V roce 1894 převzal předsednictví v Měšťanské besedě a začal pořádat různé zábavy. Při jejich organizování přihlížel vždy k tomu, aby se při nich uplatnily nejrůznější nadané osoby. Sám Příkryl se těmto zábav účastnil a též do nich literárně přispíval.¹¹⁷ Přípravoval například Mikulášskou zábavu či Komáří věneček ve prospěch sirotčince. V roce 1897 již nepřijal kandidaturu na předsedu Měšťanské besedy a ještě více se ponořil do volebních akcí.¹¹⁸ Po jeho odchodu začala Měšťanská beseda pozvolna ztrácet na svém významu jako středisko české společnosti.¹¹⁹

„Jednu z nejvýznamnějších složek místní kultury představovaly aktivity ve sféře hudby a zpěvu, které navazovaly na starší tradici a byly neseny Orlicí, Vlastimilou a dělnickými spolky.“¹²⁰ Vedle hudební kultury, která v Prostějově dosáhla úrovně přesahující místní význam, zaznamenalo v této době největší rozmach divadlo. Obecní výbor rovněž usiloval o založení městské knihovny, zřízení muzea, vybudování reprezentativního divadla a o stavbu sokolovny. Jelikož se v tehdejší době řešila otázka stavby nové prostějovské radnice, přišel Ondřej Příkryl jakožto člen městské rady s návrhem, aby bylo po vyklizení budovy staré renesanční radnice na tomto místě zřízeno městské muzeum. Městská rada tento návrh jednomyslně přijala a v roce 1905 bylo otevřeno městské muzeum v památné budově bývalé radnice.¹²¹ Stavba nové

¹¹⁶ Smýkal, Josef. *Deset let poslancecké činnosti MUDr. Ondřeje Příkryla*. Prostějov: Občanská strana národní, 1913. s. 82-83.

¹¹⁷ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 24-25.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 98.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 198.

¹²⁰ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 58.

¹²¹ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 287.

radnice byla nakonec zahájena až v roce 1911 a dokončena byla v polovině dubna 1914. Také otázka vybudování reprezentativního divadla dozněla a v roce 1907 byl v Prostějově slavnostně otevřen Národní dům.¹²²

V této době byl Ondřej Příkryl pracovní velmi vytížen. I po roce 1892, kdy výraznou měrou přispěl k přechodu správy města do českých rukou, i nadále v Prostějově připravoval a řídil obecní volby. V roce 1895 ho dokonce Karel Vojáček a Josef Wait žádali, aby přijal kandidaturu ve třetím sboru. Tehdejší starosta Vojáček byl toho názoru, že Příkryl jakožto volební organizátor musí být v obecním zastupitelstvu, aby mohl zblízka poznat vnitřní záležitosti obce a poté pro ně včas připravovat potřebné práce. Mimo to tehdy z kandidátní listiny odpadl okresní lékař a Karel Vojáček chtěl mít v obecním zastupitelstvu lékaře, který by se zabýval zdravotními otázkami obce ale i nutnou rekonstrukcí nemocnice. I když Ondřej Příkryl tehdy kandidovat nechtěl, byl do obecního výboru zvolen.¹²³

Vedle příprav obecních voleb byl Ondřej Příkryl pověřen také novým úkolem. V roce 1893 na požádání volebního výboru a Karla Vojáčka přijal úlohu řídit práce pro volby do olomoucké Obchodní a živnostenské komory. I když volební přípravy někdy vyžadovaly spoustu úsilí, dělal je Příkryl velmi rád.¹²⁴ Při volbách do olomoucké Obchodní a živnostenské komory v roce 1902 se mu díky jeho organizačním schopnostem a systematické přípravě při sestavování volebních listin a podkladů pro reklamační řízení podařilo prolomit německou samovládu v této instituci.¹²⁵ Blíže tuto událost popisuje ve svém spise *Z bojů o Obchodní a živnostenskou komoru v Olomouci*.

Věnoval se také přípravám zemských voleb. V roce 1896 řídil organizační práce pro kandidaturu JUDr. Václava Perka. Zařizoval potřebné schůze a soukromá jednání a usnadňoval tak Perkovi styk s jeho venkovskými důvěrníky. Práce byly úspěšné a Perka byl tehdy zvolen poslancem moravského zemského sněmu.¹²⁶ Podobně se Příkryl zasloužil o vítězství prostějovského kandidáta Eduarda Skály v říšských volbách v roce 1897 a 1901. Ve svých Pamětech vzpomíná, jak řídil veškeré organizační a agitační práce po celém městě. Pro den voleb si vždy opatřil hodně úředních

¹²² Marek, Pavel. *Prostějov v letech 1848-1918*. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 41.

¹²³ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 67-68.

¹²⁴ Tamtéž, s. 16.

¹²⁵ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 542.

¹²⁶ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 90-91.

hlasovacích lístků, aby mohl vypomoci rovněž dělníkům, kterým v židovských továrnách byly jejich hlasovací lístky předem vyplňovány.¹²⁷

Není pochyb o tom, že byl Ondřej Příkryl v této době doslova zavalen volebními pracemi a ocital se tak v nerozhodných úvahách, kterým volbám věnovat hlavní péči. Mimo to však stíhal v Prostějově zastávat ještě další funkce. Vedle již výše zmíněných funkcí působil také v okresním silničním výboru,¹²⁸ v odboru školním, policejním, železničním, vodocestném a pro postavení pomníků Vojáčkových,¹²⁹ v kuratoriu obchodní akademie a v odboru pro pojmenování ulic. V roce 1908 a poté 1910 byl zvolen místostarostou Prostějova.¹³⁰ Dále byl vícekrát zvolen předsedou místní školní rady,¹³¹ byl rovněž členem Českého politického spolku, ve kterém působil jako pokladník¹³² a v roce 1906 se stal členem správní rady Úvěrního spolku záložna a zastavárna v Prostějově.¹³³ Zasedal též ve správní radě filiálky pražské Pozemkové banky, která ve městě fungovala pouze krátce v letech 1911 až 1917.¹³⁴

Vedle toho i nadále vykonával své zaměstnání a pracoval v Prostějově jako lékař. Nově byl v roce 1909 pověřen úkolem, aby do roku 1920 prováděl lékařské prohlídky svého oddělení pro zabezpečení pohřbů.¹³⁵ Byl také literárně činný. Roku 1912 se stal aktivním členem nově založeného literárního spolku Moravské kolo spisovatelů.¹³⁶ Velkou pozornost věnoval vodoregulačním otázkám, kdy se podílel na vypracování plánů na regulaci Hloučely a regulaci Mlýnské strouhy. Později přišel též s návrhem na zřízení údolní přehradu u Plumlova, který se nakonec realizoval.¹³⁷ Nutno dodat, že se jeho činnost neomezovala pouze na Prostějov, ale pomáhal řešit různé otázky také v jiných městech.

I přes veškeré tyto aktivity si však Ondřej Příkryl dokázal najít také čas k odpočinku. Dovolenu trávil podobně jako ve svém mládí často na cestách. Každý rok

¹²⁷ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 231-232.

¹²⁸ Tamtéž, s. 286.

¹²⁹ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 678.

¹³⁰ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 519.

¹³¹ Tamtéž, s. 501.

¹³² Tamtéž, s. 85.

¹³³ Tamtéž, s. 452.

¹³⁴ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 102.

¹³⁵ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 576.

¹³⁶ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 753.

¹³⁷ Smýkal, Josef. *Deset let poslancecké činnosti MUDra. Ondřeje Příkryla*. Prostějov: Občanská strana národní, 1913. s. 136-137.

vyrazil do více měst. Navštívil například Sloupsko-šošůvské jeskyně, Macochu, Holešov, Těšín, Karvinou, Kroměříž, Hulín, Šumperk, Pardubice, Kolín, Prahu, Kutnou Horu, Brno, Českou Třebovou, Ústí nad Orlicí a mnoho dalších míst. V roce 1894 se vydal se svou manželkou Miloslavou na výlet do Alp.¹³⁸ Jinak cestoval převážně sám nebo se svými přáteli, zejména také s Václavem Perkem. Od roku 1895 pak často jezdil do Karlových Varů. Tehdy onemocněl zánětem slepého střeva, který se v tehdejší době řešil neoperativně. U Příkryla došlo až k zánětu pobřišnice, měl velké bolesti a poměrně dlouhou dobu musel pouze ležet. Po přemožení nemoci se pohyboval jen ztěžka a byl velmi slabý. Proto se poté léčil v lázních v Karlových Varech.¹³⁹ Podíval se také do zahraničí, v roce 1905 zavítal do Německa a v následujícím roce do Švýcarska a Itálie. O svých cestách napsal spoustu veršů. Postupem času se mu velmi zalíbilo na Stražisku. V roce 1909 se rozhodl postavit si zde společně se svou přítelkyní Anežkou dům, v němž následně po léta trávil prázdniny a rovněž tu sepisoval část svých Pamětí.¹⁴⁰ Rád si sem jezdil oddechnout od své práce, které neměl zrovna málo. Hodně času pobýval také s dětmi ve feriální kolonii, chodil do lesa na houby a věnoval se psaní hanáckých veršů. Avšak i v době svého volna přece jen sledoval alespoň závažnější veřejné události.¹⁴¹

Ondřej Příkryl ve svých Pamětech popisuje, jak byl v tehdejší době vláčen ze schůze do schůze, chodil z práce do práce, a jak se cítil být čím dál více duševně i tělesně vyčerpán.¹⁴² K tomu všemu se v roce 1909 v důsledku malicherných sporů nečekaně rozpadla mladočeská trojka – Ondřej Příkryl, JUDr. Václav Perek a Josef Špaček. O dva roky později byl Perek poražen v říšských volbách. Neúspěšně skončil také pokus prostějovských politiků založit mladočeskou stranu na Moravě. Příkryl se tak v důsledku těchto událostí v roce 1911 rozhodl odejít z veřejného života a vzdát se všech svých funkcí.¹⁴³ Městská rada a tehdejší starosta Josef Horák ho žádali, aby tak neučinil. Příkryl ve svých Pamětech vzpomíná, že skoro se slzami na krajíčku prozatím slíbil, že si ponechá zemský poslanecký mandát a v ostatních záležitostech potřeboval

¹³⁸ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 43.

¹³⁹ Tamtéž, s. 57.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 596.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 250.

¹⁴² Tamtéž, s. 223.

¹⁴³ Marek, Pavel. *Elity Prostějova na přelomu 19. a 20. století a jejich komunální program*. In *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 296.

čas na rozmyšlenou a tak si zažádal o dovolenou na neurčitou dobu, kterou dostal.¹⁴⁴ Nějakou dobu se neúčastnil žádné veřejné činnosti a nakonec přece jen opravdu rezignoval. Opustil převážnou většinu svých funkcí včetně členství v městské radě i v obecním výboru a zároveň oznámil, že zanechává také veškeré své volební a organizační činnosti. Nevzdal se však svého místa na moravském zemském sněmu, v místní školní radě, v sirotčinci a ve feriální kolonii.¹⁴⁵ V roce 1912 byl znovu žádán městskou radou v čele se starostou města, aby svou rezignaci v zájmu celé obce a dalšího jejího zdárného vývoje odvolal. Přikryl však této žádosti nevyhověl.¹⁴⁶ Chtěl se tehdy více soustředit sám na sebe a věnovat se své literární tvorbě v hanáčtině.¹⁴⁷

3. 4 Ondřej Přikryl starostou Prostějova v období první světové války

Přestože Ondřej Přikryl v roce 1911 rezignoval na většinu svých funkcí v Prostějově a ustoupil tak na nějaký čas do pozadí, v roce 1913 již znovu kandiduje v obecních volbách. Posledního prosincového dne na ustavující schůzi nového zastupitelstva obdržel při volbě starosty 26 hlasů z 29. Stal se tak starostou města, přičemž tehdy ještě netušil, že provede Prostějov těžkým obdobím první světové války.¹⁴⁸ Nutno podotknout, že zvolením Ondřeje Přikryla starostou Prostějova fakticky zanikla „druhá správa města“ a byla tak přenesena na radnici, i když organizační struktura občanské strany národní zůstala zachována.¹⁴⁹

Starostenský slib složil Ondřej Přikryl 2. ledna 1914 ještě ve staré radniční budově. O týden později řídil první schůzi nového obecního výboru, na které nastínil důležité úkoly týkající se školství, zdravotnictví, humanitních, sociálních, kulturních a jiných otázek, které bylo třeba dokončit anebo nově připravovat. Měla se dokončit stavba nové radnice, mělo dojít k připojení přilehlých obcí k místní elektrické síti a ke zvelebení obecních podniků. Dále starosta Přikryl připomenul otázku stavby nových dívčích škol, vybudování dezinfekční stanice, železničního spojení Prostějova s Plumlovem a Prostějova s Přerovem, polohopisného plánu, regulace Mlýnské strouhy, zřízení veřejných sadů, otázku chudinství, chorobince, dětského hřiště, místního poštovníctví, zestátnění české reálky a obchodní akademie. Řešilo se také, jak pomoci

¹⁴⁴ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1910-1918*. s. 663.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 678.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 714.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 734-735.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 1330.

¹⁴⁹ Marek, Pavel. *Elity Prostějova na přelomu 19. a 20. století a jejich komunální program*. In *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 297.

lidem při nezaviněné nezaměstnanosti a jak upevnit vnitřní správu obce. Důležitá byla stále péče o každé české školní dítě a o místní obecné, měšťanské, živnostenské a mateřské školství.¹⁵⁰

Vedle funkce starosty města byl Ondřej Příkryl v této době znovu zvolen za předsedu prostějovského sirotčince a za předsedu feriální kolonie. Zvláštní pozornost věnoval také poměrům v chudobinci. Přišel s nápadem, aby byla ve dvoře nové radnice postavena ordinační místnost, kde by probíhalo bezplatné ambulantní léčení chudých obyvatel. Městská rada i obecní výbor tento námět schválili a brzy se začalo s jeho realizací.¹⁵¹ Nově byl ve městě ustaven zvláštní odbor plynárenský, do něhož byl vyslán rovněž Ondřej Příkryl společně se svým blízkým spolupracovníkem JUDr. Václavem Perkem.¹⁵² Mimo to se stal v roce 1913 již potřetí poslancem moravského zemského sněmu, kdy zasedal ve finančním odboru.¹⁵³

Těsně před vypuknutím války odjel Ondřej Příkryl na dovolenou. Nejprve pobyl několik dní na Stražisku, poté se vydal na cesty společně se svou přítelkyní Anežkou. Po návštěvě Prahy zavítali do několika měst v Německu, Nizozemí a v Belgii. Poté spěchali neklidně zpátky na Stražisko, jelikož se situace v zahraničí stupňovala. Příkryl již tehdy tušil, že dojde ke konfliktu.¹⁵⁴ O vyhlášení války se dozvěděl 28. července 1914 za svého pobytu na Stražisku a tak ihned pospíchal za svými starostenskými povinnostmi do Prostějova. Ve městě již bylo rušno, lidé měli starost o budoucnost, pobíhali po ulicích a debatovali. Také Ondřej Příkryl byl nejistý a neustále přemýšlel, co bude dál. Tato myšlenka ho nenechala ani v noci spát, proto po půlnoci sepsal svou poslední vůli. Poté se konečně uklidnil a usnul. Tento krok popisuje Příkryl jako mezník svého chování. „*Po něm vál již ze mne klid, chladnokrevnost, a každý další můj postup jevil jistotu i jasný cíl.*“¹⁵⁵

Brzy se v Prostějově začaly na poštovních úřadech vyvěšovat vyhlášky o všeobecné mobilizaci. Automobily rozvážely mobilizační rozkazy po venkově.¹⁵⁶ Stovky mužů opouštěly město a své rodiny a odjížděly na frontu. Záhy se v Prostějově začal projevovat nedostatek kvalifikovaných pracovních sil. Na pracovní místa mužů

¹⁵⁰ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1331-1332.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 1455-1456.

¹⁵² Tamtéž, s. 1478.

¹⁵³ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 543.

¹⁵⁴ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1484-1485.

¹⁵⁵ Příkryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisů v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. s. 11.

¹⁵⁶ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1496.

nastupovaly ženy. Ve městě chyběli dělníci a potřebný materiál, což vedlo k zániku některých zdejších podniků. Rostla nezaměstnanost a postupně se objevovaly problémy ve finanční sféře. Jednou z hlavních starostí správních orgánů se na následujících téměř pět let stala otázka zásobování místního obyvatelstva.

Hned na začátku války dostal Prostějov nálepku „Rebellenstadt“, byl tak označen za rebelantské město a již 8. srpna 1914 zde bylo vyhlášeno stanné právo. Místní Němci se těšili, že konečně dojde k odplatě za rok 1892 a plánovali suspenzi starosty. Postupně narůstal počet různých udání a nařčení. Prostějovští byli udáváni například pro urážky v opilosti, neuvážené poznámky, obsah soukromých zabavených dopisů a pro vlastnictví ruských letáků. Také samotný Ondřej Přikryl byl obviněn na základě anonymního dopisu z velezrady a následně byl vyšetřován vojenským soudem.¹⁵⁷ Nařčením se nevyhnuli zejména ani místní učitelé, státní úředníci a ani obecní správa. Úřady tak tehdy začaly pohlížet na Prostějov jako na sídlo velezrady a vzpoury, které je nutné spravovat železnou rukou.¹⁵⁸

Ještě v roce 1914 otřásla Prostějovem zpráva o popravě prostějovského národně sociálního redaktora Josefa Kotka. Šlo o justiční vraždu, kdy byl Kotek zatčen pro své výroky učiněné na schůzi ve Smržicích. Z jeho řeči byla vyňata jediná věta, ve které viděl vojenský soud zločin velezrady. A tak byl mladý redaktor v prosinci 1914 v Ostravě náhlým vojenským soudem odsouzen k trestu smrti a zastřelen.¹⁵⁹ Tento tvrdý postup při řešení Kotkova případu měl být pro Prostějov zstrašujícím. Jednalo se o jeden z prvních případů popravy odpůrce režimu v zázemí, byla to hrozba všem českým lidem na Moravě. Po tomto incidentu nastalo v Prostějově nové šetření místních poměrů a v podstatě stálé zatýkání politicky činných i nečinných osob. Těžké situaci čelili rovněž prostějovští vojáci, na které bylo v armádě pohlíženo jako na politicky nespolehlivé, a proto byli šikanováni. Nesměli například do Prostějova ani na dovolenou a u cizích pluků i na frontě byli pod stálým dohledem.¹⁶⁰

Po popravě Josefa Kotka došlo také k rozpuštění zdejší organizace národních dělníků a její příslušníci byli pronásledováni. Ve městě zavládla přísná cenzura a spousta vydání novin propadla konfiskaci. Zastavena byla rovněž činnost politických

¹⁵⁷ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 65.

¹⁵⁸ Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 219 (29. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova*.

¹⁵⁹ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1542-1543.

¹⁶⁰ Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 219 (29. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova*.

stran a odborových organizací.¹⁶¹ Situace města byla těžší i tím, že místodržitel baron z Bleylebenu neměl Prostějov zrovna v lásce.

Ondřej Příkryl si v takto těžké době počínal velmi obezřetně a opatrně. Uvědomoval si, že jako starosta nese velkou zodpovědnost za město, které chtěl udržet v české správě a podle toho se také choval. Se členy městské rady a obecního zastupitelstva se domluvil, že je třeba postupovat opatrně a před státními úřady se přetvařovat. Později se tomuto způsobu obrany dle taktiky začalo říkat „obchvat“. A tak se všichni ve městě řídili Příkrylovým pokynem, aby byli opatrní v projevování svých názorů. Vedle toho Příkryl udržoval styky s vedoucími kruhy místních Němců, které podporovala část zdejšího židovského obyvatelstva. Zval jejich zástupce do humanitních a charitativních spolků a sešel se tak s řadou místních vlastenců, které vyzýval, aby vedli také své lidi k patriotismu.¹⁶²

Opatrný byl Ondřej Příkryl také při zapisování svých vlastních nálad a posudků o tehdejších závažnějších událostech, které si zaznamenával do zvláštní knihy, kterou uschoval v nepoužívaném komíně. Oficiální záznamy si veřejně pokládal na svůj starostenský stůl. Z těchto obojích poznámek později vznikla jeho kniha *Úryvky ze zápisů v době válečné*, která zachycuje zejména poslední rok války.¹⁶³

V této nelehké době přibyla Ondřeji Příkrylovi jakožto starostovi města spousta starostí. Již od začátku války nestačil vyřizovat běžné záležitosti během dne a tak musel pracovat i po večerech.¹⁶⁴ I když si v lednu 1917 zranil levé koleno, v práci nepolevil a úřadoval nadále z domu. Ve svých Pamětech vzpomíná, jak se tehdy schůze městské rady konala u jeho postele. Příkryl v tehdejší těžké době nechtěl přerušit řízení obce. Zájmy města byly pro něj důležitějšími než jeho bolest.¹⁶⁵ Během války se musel zabývat otázkou zásobování města potravinami a různými životními potřebami a otázkou upisování válečných půjček.¹⁶⁶ Dále řešil ubytování židovských uprchlíků, kteří do Prostějova přicházeli hlavně z Haliče.¹⁶⁷ K tomu všemu začaly ve městě rádit neštovice. Od roku 1914 byl Příkryl alespoň zproštěn po dobu válečného napětí od

¹⁶¹ Marek, Pavel. *Prostějov v letech 1848-1918*. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 65.

¹⁶² Příkryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisů v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. s. 11-14.

¹⁶³ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1493.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 1538.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 1739.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 1555.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 1674.

vykonávání úřadu pokladničního lékaře.¹⁶⁸ Vzpruhou mu bylo, když se v roce 1916 místní politické proudy shodly na vytvoření jednotné městské politické strany. Vedle toho Příkryl za války sledoval dění v zahraničí a zejména také proces s Karlem Kramářem a Aloisem Rašínem, kteří byli v roce 1916 obviněni z velezrady a odsouzeni k trestu smrti.¹⁶⁹ Povzbudivým byl rok 1917, kdy v květnu Ondřej Příkryl podepsal Manifest českých spisovatelů a v červenci pak došlo k vyhlášení amnestie.¹⁷⁰ Kramář s Rašínem tak byli propuštěni na svobodu, redaktorovi Josefu Kotkovi z Prostějova, který byl zastřelen již na začátku války, byla amnestie udělena také, avšak až po smrti.¹⁷¹ Trestní řízení proti Kramářovi a Rašínovi zajímalo Příkryla natolik, že si dokonce po válce obstaral celý vytištěný akt tohoto procesu, který získal od svého bratra Františka, který si jej opatřil jakožto justiční referent první armády.¹⁷²

Již od začátku války musela městská správa nově řešit důležitou otázku zásobování obyvatel potravinami a dalšími různými životními potřebami. Zásobování města však tehdy řídilo okresní hejtmanství. Situace v Prostějově byla v této oblasti podobná jako v jiných městech. Panoval všeobecný nedostatek, stát dlužil celé vagóny potravin a přitom se místní zemědělské produkty nuceně odvážely na frontu. Byly zavedeny minimální dávkové přiděly a každodenností se staly dlouhé fronty obyvatel čekajících na zboží. Městská rada se snažila tuto situaci zlepšit, nejprve podporovala humanitární a sociální ústavy v rámci obce, později začala fakticky doplňovat státní přiděly a obecní dávky. To se však dalo uskutečnit zejména díky aktivitám Ondřeje Příkryla, který v předtuše války začal již v létě 1914 vytvářet zásoby potravin na 3 roky. Ve velkém nakupoval za obecní prostředky obilniny a některé potraviny, dále též palivo, léky a zdravotnický materiál. Tehdy využíval také svých známostí a tak se mu podařilo vytvořit zásoby ve výši kolem 80 vagónů, přičemž obci ušetřil kolem půl milionu korun. Zásoby ukrýval před případnými rekvizicemi na různých místech, ve školách, sladovně či v podzemí sokolovny.¹⁷³ Přišel také s myšlenkou, že by mohl řadu

¹⁶⁸ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1526.

¹⁶⁹ Příkryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisů v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. s. 28-29.

¹⁷⁰ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města. 2*. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 67.

¹⁷¹ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1817.

¹⁷² Tamtéž, s. 1667-1668.

¹⁷³ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města. 2*. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 65-66.

zásob umístít rovněž v místnostech sirotčince. Přemýšlel o tom, kolik uhlí by tam šlo uschovat, jelikož tušil, že o něj bude nouze.¹⁷⁴

Pro obecní zásobovací akci vznikl zvláštní odbor, jehož předsedou se stal Ondřej Příkryl. Mimo to působil od roku 1916 též v poradním zásobovacím sboru při moravském místodržitelství.¹⁷⁵ Městská rada o utajovaném zásobování obyvatelstva vedla zvláštní zápisní knihu, která byla před státními orgány pochopitelně skrývána. Jednání s obyvateli v tomto ohledu zajišťovala tzv. chlebová komise.¹⁷⁶ V Prostějově tehdy působil také několik různých pomocných a humanitárních seskupení a spolků. Například tzv. lidová kuchyně, která vařila a vydávala obědy nejchudším obyvatelům a to buď úplně zdarma, nebo za velmi výhodných finančních podmínek.¹⁷⁷ Se zástupci tohoto spolku jednal Ondřej Příkryl v roce 1917, zda by mohli zajistit vyvažování pro více osob. Nabídl jim dodání více potravin a možnost zřízení filiálních místností. Lidová kuchyně svou činnost rozšířila, namísto dosavadních 180 až 200 obědů mohla poskytnout až dvojnásobek.¹⁷⁸

Zásobování obyvatel potravinami a jinými životními potřebami se však postupně stávalo čím dál více obtížnějším. Bída obyvatelstva rostla, o vše byla nouze, všeho ubývalo a vyvážení místních zemědělských produktů neustávalo.¹⁷⁹ I přes veškeré snahy městské rady zlepšit tuto situaci došlo v Prostějově v dubnu 1917 k tragickým událostem.

Dne 25. dubna dopoledne zanechaly dělnice z konfekčních továren své práce a odešly před radnici, kde se dožadovaly tzv. přídatkových lístků, které byly tehdy určeny pro těžce pracující. Jejich žádost však byla zamítnuta s odůvodněním, že konfekční dělnictvo nepatří do kategorie těžce pracujících. Rozhořčené ženy poté odešly před obchody, kde trpělivě čekaly ve dlouhých frontách až do večera, aby si alespoň vyzvedly dosavadní přiděl potravin. Večer však byly na dveřích krámů vyvěšeny cedule oznamující, že přiděl nedošel. Ženy měly hladové děti a doma nic k jídlu a tak se rozhodly, že si půjdou stěžovat na hejtmanství. Zde však bylo už po úředních hodinách a nikdo kompetentní tu již nebyl přítomen. K rozzlobenému zástupu

¹⁷⁴ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1528.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 1651.

¹⁷⁶ Příkryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisů v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. s. 20-21.

¹⁷⁷ Hanácké listy, 1940, roč. 21, č. 8 (24. 2. 1940), s. 3, *Nejzasloužilejší sociální ústav prostějovský*.

¹⁷⁸ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1737.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 1837.

žen se přidali také muži, kteří se vraceli vždy až ve večerních hodinách z práce v továrnách. Hladový dav začal házet kameny do oken různých obchodů. Na tuto situaci zareagovaly úřady ještě v noci tím, že povolaly vojáky z Olomouce.¹⁸⁰ Ondřej Příkryl ve svých Pamětech vzpomíná, jak tehdy před jeho domem stál zástup lidí, který házel kameny také do oken prvního patra jeho domu. Dalšího rána se pak objevily rozsáhlé škody po městě, které dav v noci způsobil. Okna byla vybita v celé řadě ulic, zejména v obchodech, továrnách, radnici a v soudní budově.¹⁸¹

Dne 26. dubna byl zrána ve městě naprostý klid. Továrny zahájily práci jako obvykle, avšak ženy se dohodly, že půjdou společně žádat tehdejšího okresního hejtmana Josefa Wierera o pravidelné a větší přiděly životních potřeb. Začaly se tak shlukovat před hejtmanstvím, avšak až k budově se již nedostaly, jelikož ulice byly uzavřeny vojáky. Když ženy viděly, že místo chleba na ně bylo posláno vojsko, šly tuto situaci sdělit mužům do továren. Za chvíli se rozezněly tovární sirény, které oznamovaly zastavení práce a vzápětí se už ulicemi valily proudy stávkujících dělníků, kteří se chtěli dostat k hejtmanství. Dav narazil na vojsko, které uzavíralo ulice. Lidé se začali s mladými polskými vojáky dohadovat, následně český důstojník Zapletal vydal pokyn ke střelbě. V několika vteřinách bylo smrtelně zasaženo 24 osob, zejména žen. Mezi mrtvými však byly také děti a několik mužů. Nejmladší obětí byl třináctiletý chlapec, který během demonstrace seděl na stromě a pouze situaci sledoval. Mimo ně bylo ještě dalších 40 lidí těžce zraněno a odvezeno do nemocnice.¹⁸²

Podle svědecké výpovědi tehdejšího okresního hejtmana Wierera, kterou si Ondřej Příkryl později o této tragické události obstaral, začal shromážděný dav lidí před hejtmanstvím nejprve házet kameny do oken všech kanceláří. Následně se snažil také násilím prolomit pozice vojáků, kteří bránili přístup k budově hejtmanství. Někteří demonstranti se dokonce pokoušeli vyrvat vojákům jejich pušky. V momentě, kdy bylo ochranné pásmo vojska ve středu málem proraženo, byl trouben signál „Schießen“. Ještě nebylo ani do konce odtroubeno a již padla první střelná rána a za ní rychle za sebou další. Do zástupu lidí tehdy stříleli osmnáctiletí mladíci, kteří neměli ještě ani výcvik za sebou a nedovedli tak se zbraní pořádně zacházet. K tomu jim velel surový důstojník Zapletal z Radvanic, před nímž se tito mladí hoši třásli strachem.¹⁸³ Nutno dodat, že většina mrtvých a zraněných byla zasažena zezadu, tedy při útěku, což se jeví

¹⁸⁰ Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 219 (29. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova*.

¹⁸¹ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1775.

¹⁸² Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 219 (29. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova*.

¹⁸³ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1778-1782.

jako důsledek paniky a strachu ve vojenské jednotce, která situaci nezvládla. Zprávy o této události byly v tehdejší době cenzurovány a za viníky byli vyšetřujícími orgány označeni demonstranti. „*Důležité archivní dokumenty, týkající se demonstrací byly zřejmě v převratových dnech roku 1918 zničeny.*“¹⁸⁴

Značné změny nastaly v roce 1918. V únoru byla ustavena nová politická strana s názvem Česká státoprávní demokracie, jejíž předsedou se stal Karel Kramář.¹⁸⁵ Ondřej Příkryl byl záhy pověřen utvořením České státoprávní demokracie v Prostějově, která zde vznikla v dubnu a jejím předsedou byl zvolen Příkryl. Dne 29. října v ranních hodinách obdržel na radnici telegram o vyhlášení samostatnosti československého státu. Jako starosta města ihned svolal městskou radu a vydal pokyny k vytisknutí telegramu červenobílým písmem na plakáty, které byly rozneseny do všech obcí. Ještě téhož dne ve tři hodiny odpoledne vyhlásil z radnice před zraky téměř 30 000 lidí, kteří se před radnicí shromáždili z města a okolí, vznik Československé republiky.¹⁸⁶

3. 5 Působení Ondřeje Příkryla v Prostějově po první světové válce až do konce jeho života

Ondřej Příkryl jakožto starosta zvládl úspěšně provést město nelehkým válečným obdobím. Díky jeho obezřetnosti, prozíravosti a taktičnosti dokázal Prostějov uchránit před většími perzekucemi. Zároveň se mu do jisté míry podařilo díky jeho známostem a obratnému postupu, kdy ještě před vypuknutím války začal vytvářet zásoby potravin, minimalizovat hrozby, které tehdy vyplývaly z podmínek všeobecného nedostatku a nouze.¹⁸⁷

Po vyhlášení samostatného československého státu se správy Prostějova a celého okresu ujal Okresní národní výbor, jehož hlavním úkolem bylo udržet klid a pořádek a zároveň také zabezpečit chod nové státní správy. V prosinci 1918 byla činnost národních výborů prohlášena vládou za ukončenou a tak došlo rovněž k rozpuštění místního Okresního národního výboru. Jeho úkoly tak opět převzalo městské zastupitelstvo v čele se starostou Ondřejem Příkrylem. Jedním z jejich prvních opatření

¹⁸⁴ Marek, Pavel. Prostějov v letech 1848-1918. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 68.

¹⁸⁵ Příkryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisů v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. s. 50.

¹⁸⁶ Ethen, Waldemar. *Ondřej Příkryl, básník a politik*. Praha: Moravsko-slezská Beseda, 1932. s. 63-65.

¹⁸⁷ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 94.

bylo rozhodnutí o sloučení doposud samostatné židovské obce s městem. K tomu však došlo až po dlouhých jednáních a schválení nadřízenými orgány dne 1. ledna 1920.¹⁸⁸

Po válce docházelo v Prostějově k řadě změn. Výrazně se postupně změnila zejména národnostní skladba obyvatelstva. K tomu přispěla především skutečnost, že za Rakousko-Uherska byla při sčítáních lidu zjišťována tzv. obcovací řeč, zatímco nyní to byla již národnost. Prostějovští Židé, kteří se dříve hlásili k německé řeči, se tak začali přihlašovat k židovské národnosti. Zároveň se mnoho národnostně nevyhraněných občanů, kteří dříve uváděli německou obcovací řeč, přihlásilo k české národnosti. Postupně tak ve městě klesal počet Němců, kterých zde v roce 1930 bylo už jen 2,7 %, zatímco k české národnosti se tehdy hlásilo přes 93 % prostějovských obyvatel. Změny nastaly rovněž v náboženském složení obyvatelstva a to hlavně v důsledku silné protikatolické vlny, která v českých zemích proběhla po roce 1918. Tehdy z římskokatolické církve vystoupila asi pětina obyvatel, z nichž většina přešla do nově založené Československé církve a část zůstala bez vyznání.¹⁸⁹

Ondřej Příkryl zůstal starostou Prostějova až do nových obecních voleb, které se konaly v polovině června 1919 a v nichž výrazně zvítězila sociální demokracie. Tehdy svůj starostenský úřad předal nově zvolenému sociálnímu demokratovi Stanislavu Manhardovi.¹⁹⁰ Před volbami byl Příkryl požádán, aby přijal kandidaturu do obecního zastupitelstva za Československou národní demokracii,¹⁹¹ která dříve nesla název Česká státoprávní demokracie, avšak po splnění státoprávního programu, který byl naplněn vznikem Československa, došlo roku 1919 k přejmenování strany.¹⁹² Příkryl žádosti strany vyhověl a ve volbách získal místo v novém obecním výboru. Stal se předsedou kuratoria sirotčince a též předsedou feriální kolonie. Ve svých Pamětech si poznamenal, jak tehdy významné pozice v obecní správě zabrali sociální demokraté a národním demokratům tak ponechali méně vlivná místa.¹⁹³

Nutno podotknout, že válečná léta značně zhoršila Příkrylův zdravotní stav. Ve svých zápiscích si v březnu 1918 zaznamenal, že se cítí být jak duševně, tak i tělesně

¹⁸⁸ Trapl, Miloš. Prostějov meziválečný 1918-1939. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 70.

¹⁸⁹ Trapl, Miloš. Prostějov za první Československé republiky. In *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1994. s. 87.

¹⁹⁰ Trapl, Miloš. Prostějov meziválečný 1918-1939. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 73.

¹⁹¹ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2125.

¹⁹² Příkryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisků v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. s. 121.

¹⁹³ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2164.

velmi unaven. Dokonce se chtěl během války celkem třikrát vzdát starostenství, avšak městská rada mu v této žádosti ani jednou nevyhověla. Přikryl se tak nadále přemáhal a musel snášet revmatické bolesti, které se stupňovaly.¹⁹⁴ I po ukončení války se jeho stav stále zhoršoval, proto se rozhodl vyžádat si od městské rady jeden den v týdnu dovolenou. Ke konci dubna 1919 předsedal naposledy schůzi městské rady a začal se chodit léčit do nemocnice, jelikož se jeho bolesti stávaly čím dál nesnesitelnějšími.¹⁹⁵ Nakonec dokonce sám zažádal o operativní zákrok, doplnil svou poslední vůli a byl odvezen do veřejné nemocnice, kde podstoupil těžkou operaci. Po ní zůstal v nemocnici dalších 14 dní a dále se pomalu uzdravoval ve svém bytě a také na Stražisku.¹⁹⁶ Pořádně se zotavil až koncem října 1919, kdy se odhodlal vrátit ke své lékařské praxi.¹⁹⁷

V roce 1920 byl Ondřej Přikryl vyzván, aby kandidoval do senátu. Přikryl však byl v tehdejší době stále nemocný a již moc nechtěl přijímat jakékoli další funkce. Nakonec podlehl a byl zapsán na kandidátní listinu.¹⁹⁸ Ve svých Pamětech vzpomíná, jak ještě před parlamentními volbami vydali sociální demokraté proti němu nepříjemný leták, ve kterém byl označen za jednoho z viníků tragických událostí, které se v Prostějově udály v dubnu 1917. V den voleb při odhadování volebních výsledků Přikryl předsednictvu strany přibližně vypočetl, že nebude zvolen. Večer, kdy všichni čekali na telefonickou zprávu o výsledcích voleb, šel Přikryl klidně spát, avšak zanedlouho byl předsednictvem vytažen z postele, jelikož došla zpráva o jeho zvolení. Získal tehdy okolo 668 hlasů v Prostějově více, než očekával a zároveň mu přibylo také mnoho hlasů na venkově. Ondřej Přikryl tak tehdy obdržel senátorské křeslo v Národním shromáždění za Československou národní demokracii.¹⁹⁹

Tato událost značně změnila směr Přikrylova života. V tehdejší době totiž působil v Úvěrním spolku záložna a zastavárna jako stálý kontrolor.²⁰⁰ Měl zde hodně práce, například tu dělal revizi všech oddělení a upravoval jejich některé změněné směrnice.²⁰¹ Vedle toho jej stále bolestně trápila choroba, vykonával své lékařské povolání a nyní se k tomu všemu stal ještě senátorem. Tehdy se znovu rozhodl vzdát se

¹⁹⁴ Přikryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisů v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. s. 60-61.

¹⁹⁵ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2119.

¹⁹⁶ Hlasy z Hané, 1919, roč. 37, č. 38 (14. 5. 1919), s. 3, *Denní a různé zprávy*.

¹⁹⁷ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2162.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 2185-2186.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 2193-2195.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 2169.

²⁰¹ Tamtéž, s. 2174.

svého lékařského zaměstnání, aby se mohl řádně věnovat své politické činnosti.²⁰² V senátu působil do roku 1925 jako zapisovatel a člen zdravotního a živnostensko-obchodního odboru.²⁰³

V září 1921 sdělil Příkryl městské radě, že se vzdává předsednictví kuratoria městského sirotčince i kuratoria feriální osady. Městská rada jej žádala, aby si tyto funkce ponechal alespoň do nového volebního období a nabízela mu dokonce možnost využití roční dovolené v případě, že mu zdraví neslouží. Žádosti však Příkryl nevyhověl a opustil své funkce. Tehdy se mu nelíbilo politické stranictví, které se za nové obecní správy i v těchto humanitních ústavech uplatňovalo a proto se již nechtěl dále účastnit na jejich správě.²⁰⁴ Na nějakou dobu se vzdálil veřejnému životu, avšak rok 1923 ve svých Pamětech označil za rok přelomu své pasivity k obecním záležitostem na radnici.²⁰⁵

Záhy po vzniku Československé republiky přišla za Ondřejem Příkrylem na radnici mladá generace tehdy ještě České státoprávní demokracie a žádala jeho rezignaci na vedení strany. Příkryl se tehdy vzdal předsednictví, avšak v roce 1922 byl požádán, aby se znovu ujal vedení strany, která se v tehdejší době nacházela v rozkladu.²⁰⁶ Nejenže docházelo k úbytku členů, ale zároveň zde byly finanční potíže, osobní rozpory, nechuť k práci a další problémy. Bylo nutné začít ve straně od úplného začátku, a proto byl povolán Ondřej Příkryl, který však zpočátku odmítal vstoupit do čela místní organizace Národní demokracie. Odvolával se na svůj dezolátní zdravotní stav, na těžkou organizační práci, kterou by bylo nutné znovu vyvinout a na úpadkové finance.²⁰⁷ Nakonec však předsednictví přece jen převzal.²⁰⁸

Národní demokracie se ihned začala připravovat k obecním volbám, které se konaly v roce 1923. Tehdy však podala proti volbám stížnost, jelikož neproběhly v regulérních podmínkách a tak byly v prosinci 1924 provedeny nové obecní volby, ve kterých zvítězila opět sociální demokracie. Svou vedoucí pozici si udržela také v následujících obecních volbách v roce 1928. Národní demokraté v čele s Ondřejem

²⁰² SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2196.

²⁰³ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 543.

²⁰⁴ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2255.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 2319.

²⁰⁶ Příkryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisů v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. s. 120-121.

²⁰⁷ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2270-2271.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 2275.

Přikrylem obsadili až vždy druhé místo.²⁰⁹ Přikryl tak získal alespoň pozici v obecním výboru. Nadále pečoval zejména o prostějovský sirotčinec, který měl být zrušen, čemuž však Přikryl dokázal po dlouhých jednáních v roce 1925 zabránit.²¹⁰ V roce 1928 se rozhodl odejít z obecního zastupitelstva a již více do něj nekandidovat.²¹¹

Téhož roku zemřel Stanislav Manhard, který byl starostou Prostějova v letech 1919 až 1928. Po jeho smrti byl do čela města zvolen opět sociální demokrat Vilém Otáhal. Sociálně demokratická strana ovládla ve 20. letech také parlamentní volby, v nichž zvítězila v roce 1925 a 1929 před národními demokraty a národními socialisty. K nečekanému zvratu v dosavadním vývoji města došlo ve 30. letech, kdy v obecních volbách, které se konaly v listopadu 1932, zvítězili národní demokraté s 13 mandáty nad sociálními demokraty, kteří získali 10 mandátů. Starostou Prostějova se stal představitel národně demokratické strany Jan Sedláček.²¹² Tehdy již Ondřej Přikryl sice nekandidoval, avšak podílel se na přípravách k obecním volbám, prostudoval si volební listiny a připravoval potřebný agitační materiál.²¹³ Nadále byl předsedou místní organizace Národní demokracie a propůjčoval tak straně své jméno.²¹⁴ V této funkci zůstal až do roku 1935, kdy se ze zdravotních důvodů předsednictví vzdal.²¹⁵

Po opuštění členství v obecním výboru se Ondřej Přikryl věnoval především své literární tvorbě. Od roku 1929 se ponořil nejprve do psaní čtyřdílné knihy *Z těžkých dob Prostějova*, ve které nahlíží zpátky do minulosti města, ve které zde nebyl ještě činný. „*Jeho přemýšlení podněcuje zejména fakt, že se národní strana v Prostějově domohla při volbách r. 1867 většiny v obecním zastupitelstvu a že ji ztratila hned při následujících volbách r. 1870, po nichž Prostějov byl až do r. 1892, tedy plných 22 let, ovládan stranou německou.*“²¹⁶ Od roku 1930 pak začíná psát a velmi rychle za sebou vydávat čtyřdílné pokračování s názvem *Červánky Prostějova*, ve kterém je objasněn vývoj města od roku 1881 až do rozhodujícího roku 1892, kdy přechází správa města do českých rukou.

²⁰⁹ Trapl, Miloš. Prostějov meziválečný 1918-1939. In *Prostějov: dějiny města*. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. s. 88.

²¹⁰ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2429.

²¹¹ Tamtéž, s. 2585-2586.

²¹² Trapl, Miloš. Prostějov za první Československé republiky. In *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1994. s. 90-91.

²¹³ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2722.

²¹⁴ Tamtéž, s. 2728.

²¹⁵ Tamtéž, s. 64.

²¹⁶ Ethen, Waldemar. *Ondřej Přikryl, básník a politik*. Praha: Moravsko-slezská Beseda, 1932. s. 36-37.

Přikryl se tak postupně vzdaloval politickému a veřejnému životu. Mimo jiné to bylo také ze zdravotních důvodů, jelikož začal pomalu ztrácet sluch.²¹⁷ Od roku 1930 jezdil čím dál častěji na Stražisko, kde pobýval ve své skromné vile a soustředil se tu na psaní svých knih, hanáckých básniček a též zde sepisoval velkou část svých Pamětí. S přibývajícím věkem se jeho zdravotní stav postupně zhoršoval a tak se musel v březnu 1935 podrobit těžké operaci.²¹⁸ Po ní pravidelně až do své smrti jezdil do pražské nemocnice, kde podstupoval radioléčbu.²¹⁹ Jeho zdravotní obtíže se však stupňovaly a tak po dlouhém a vyčerpávajícím boji těžké nemoci nakonec podlehl. Zemřel v Prostějově ve 3 hodiny ráno dne 22. prosince 1936 ve věku 74 let. Jeho pohřeb se konal o týden později.²²⁰

²¹⁷ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2621.

²¹⁸ Tamtéž, s. 1.

²¹⁹ Tamtéž, s. 22.

²²⁰ Národní listy, 1936, roč. 76, č. 351 (23. 12. 1936), s. 1, *MUDr. Ondřej Přikryl*.

4 Politická činnost Ondřeje Příkryla

Ondřej Příkryl se stal jednou z klíčových osobností politického dění v Prostějově. Jeho politická činnost ve prospěch města Prostějov je již obsažena v předchozí kapitole, proto se v této kapitole věnuji zejména Příkrylově stranické příslušnosti a jeho aktivitám jakožto poslance moravského zemského sněmu a senátora Národního shromáždění.

Politickou orientací byl Příkryl mladočechem a hlásil se k Lidové straně na Moravě. V průběhu 90. let se v Prostějově začala rozpadat dosud jednotná národní strana a projevoval se tak rozkol mezi místními staročechy a mladočechy. Tehdy měl Ondřej Příkryl velký podíl na příklonu Českého politického spolku a listu Hlasy z Hané, který byl původně tiskovým orgánem prostějovských staročechů, k Lidové straně. Od přelomu století pak vůdčí roli ve městě zaujímal především mladočeská trojice Ondřej Příkryl, JUDr. Václav Perek a Josef Špaček.

Postavení prostějovského tria lidovců bylo v letech 1900 až 1905 natolik vlivné, že jejich prostějovská frakce představovala silné křídlo Lidové strany. Příkryl se tak stal přímým účastníkem českoněmeckých vyrovnávacích jednání, aktivně se angažoval v záležitostech kolem Moravského paktu z roku 1905, i když nakonec hlasoval proti jeho přijetí. Při sblížení Lidové strany s Moravskou pokrokovou stranou a jejich sloučení v roce 1909 reprezentoval spolu s prostějovskou frakcí vnitrostranickou opozici.²²¹ Rozchod prostějovských mladočechů s Lidovou stranou pokrokovou dosáhl následně až takového stupně, že se Prostějov po návštěvě Karla Kramáře v roce 1911 stal hlavní oporou při pokusu o založení nové mladočeské strany na Moravě.²²² Když se však tento pokus nepodařilo zrealizovat, rozhodl se Ondřej Příkryl v roce 1911 rezignovat na vysokou stranickou politiku a soustředil se především na komunální sféru.²²³

Jak již bylo v předchozí kapitole blíže nastíněno, po válce Příkryl dovršil svou politickou práci v řadách zakladatelů České státoprávní demokracie, jejíž místní

²²¹ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 542.

²²² Malíř, Jiří. Prostějov a česká politika ve 2. polovině 19. a počátkem 20. století. In *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1994. s. 82.

²²³ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 542-543.

organizaci v Prostějově založil v dubnu 1918 a následně ji také vedl, a Československé národní demokracie, v jejímž čele stál v letech 1922 až 1935.²²⁴

Poslancem moravského zemského sněmu se stal Ondřej Příkryl celkem třikrát. Poprvé byl požádán volebním výborem národní strany v roce 1902, aby kandidoval v zemských volbách. Příkryl však této žádosti nechtěl vyhovět, jelikož se necítil být vhodným kandidátem. Dobře si uvědomoval, že není dobrým řečníkem, jakým by poslanec měl být a nemohl by tak proto Prostějov na sněmu náležitě obhajovat.²²⁵ Podobně byla jeho kandidatura navržena v roce 1906. Příkryl byl i tehdy zvolen, i když se opět o poslanecký mandát neucházel.²²⁶ Stejná situace se opakovala v roce 1913.²²⁷

Přestože Ondřej Příkryl svou kandidaturu nijak neprosazoval, pokaždé obdržel největší počet hlasů z českých poslanců v městské kurii. Poprvé byl zvolen poslancem v říjnu 1902 za města Prostějov a Německý Brodek. Tehdy dostal 1 193 hlasů z 1 197. Zbylé 4 hlasy patřily voličům, kteří se hlasování zdrželi. Ve volbách uskutečněných v listopadu 1906, které proběhly podle nového volebního řádu, kandidoval za města Prostějov a Plumlov a obdržel z 1 568 platných hlasů 1 163. Ve volbách konaných v červnu 1913 získal ve stejném volebním obvodu z 2 125 platných hlasů 1 675.

Ve svém prvním sněmovním období byl členem verifikačního odboru a odboru pro obecní záležitosti. V letech 1906 až 1913 zasedal v odboru finančním a železničním a zároveň byl předsedou zdravotnického odboru. Ve svém posledním sněmovním období byl členem finančního odboru. Za Lidovou stranu pokrokovou zasedal v permanentním národně politickém vyrovnávacím výboru, v němž působil jako předseda školského odboru.²²⁸

Zásadní byla Příkrylova činnost ve zdravotnickém odboru, kterému předsedal. Usiloval o zlepšení zdravotních poměrů v celé řadě měst a obcí. Podařilo se mu prosadit jednotný systém subvencování měst při stavbách nemocnic. Stavební subvence na veřejné nemocnice tak obdrželo mnoho měst, mezi kterými byl mimo jiné také Prostějov. Příkryl byl několik let rovněž referentem zemské nemocnice v Brně a přispěl tak k její modernizaci. Na sněmu podával spoustu návrhů a interpelací v zájmu

²²⁴ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 93.

²²⁵ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1893-1909*. s. 294.

²²⁶ Tamtéž, s. 470.

²²⁷ SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1910-1918*. s. 1305.

²²⁸ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 543.

veřejného zdravotnictví, ale též v zájmu lékařů. Zasazoval se například o zřízení lékařských studijních stipendií a o dostatečné odměňování obvodních a obecních lékařů za očkování a přeočkování. V neposlední řadě se zasloužil o rozdělení moravské lékařské komory na sekci českou a německou.²²⁹ Jeho největším úspěchem v oblasti zdravotnictví však bylo přijetí nového zemského zdravotního zákona v roce 1909. „Zdravotnictví měst a venkova bylo tímto zákonem postaveno na moderní zákonnou základnu a obvodní a obecní lékaři byli vytrženi z bezvýhradné závislosti na obecním představenstvu.“²³⁰

Ondřej Příkryl bedlivě sledoval otázky týkající se školství a aktivně se jimi jako předseda školského odboru permanentní komise zabýval. Vedle již zmíněné péče o rozkvet prostějovského školství usiloval rovněž o zdokonalení českého obecného, měšťanského, mateřského, středního a odborného školství na Moravě. Především podporoval Perkův zákon o zápisu dětí do škol a podával pilné návrhy k jeho vylepšení. Dále například navrhoval zřídit na Moravě českou uměleckou školu s odbory figurálního a krajinářského malířství, sochařství, architektury a uměleckého průmyslu.²³¹

Svou pozornost věnoval také otázkám volebním, jazykovým a národnostním. Pokoušel se upravit volební bezprávi na Moravě, o čemž vydal nejprve v roce 1903 dílo nesoucí název Křížová cesta opravy volebního řádu pro sněm Markrabství moravského a o rok později mu vyšel spis Volební oprava na sněm zemský v moravských smiřovačkách. Jelikož měl velmi dobře nastudované volební řády, dokázal tak poskytnout četné a cenné rady městům a obcím, které byly ohrožené němečtím, a zachránil je tak před germanizací. Podařilo se mu to například s obcí Trnávka a s Olšany u Šumperka. Dále prosazoval jazykovou a národnostní rovnoprávnost. Nelíbilo se mu bezdůvodné vyvyšování němčiny nad češtinou, a protože byla na Moravě většina obyvatel české národnosti, požadoval, aby se tyto poměry respektovaly a aby měl český jazyk všude přednost.²³²

Zakročoval rovněž ve prospěch úřednictva a živnostnictva. Hájil zájmy živnostenských společenstev, jejich svazů i jednotlivců. V roce 1908 navrhoval, aby

²²⁹ Smýkal, Josef. *Deset let poslancecké činnosti MUDra. Ondřeje Příkryla*. Prostějov: Občanská strana národní, 1913. s. 5-11.

²³⁰ Gladkij, Ivan. Hlavní milníky vývoje prostějovského zdravotnictví. In *Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1994. s. 207.

²³¹ Smýkal, Josef. *Deset let poslancecké činnosti MUDra. Ondřeje Příkryla*. Prostějov: Občanská strana národní, 1913. s. 40-53.

²³² Tamtéž, s. 60-71.

bylo do osnovy zákona o invalidním a starobním pojištění zahrnuto i živnostnictvo a malorolnictvo jako rovnocenné dělnictvu. Neúnavně bojoval proti křivdám, které byly páhány na českém živnostnictvu, českém obchodu i průmyslu v olomoucké Obchodní a živnostenské komoře. Snažil se změnit volební řády a posílit tak české pozice v této instituci a naopak oslabit v ní německý vliv. Díky usilovné práci se mu podařilo snížit volební cenzus v moravských obchodních a živnostenských komorách, čímž zabezpečil, aby v nich bylo zastoupeno české živnostnictvo a obchodnictvo.²³³

Staral se také o sociální záležitosti, především se zaměřoval na péči o sirotčince a sirotky. Vedle již zmíněných úspěchů, kdy se mu podařilo získat zemské dotace pro prostějovský sirotčinec a feriální osadu na Stražisku, docílil též založení sirotčí kolonie v Plumlově a usnesení o zřízení sirotčí kolonie v Konici.²³⁴ V neposlední řadě pečoval tak jako každý poslanec rovněž o potřeby jednotlivých měst a obcí z vlastního volebního okresu.

Na sněmu patřil Ondřej Příkryl k nejpracovitějším a nejvšestrannějším poslancům. Sice nebyl žádným řečníkem a neprosazoval se tak působivými řečnickými výkony, zato však vynikal svou pečlivou přípravou podkladů k návrhům, interpelacím a zprávám a včas pro ně dokázal zajistit podporu mezi poslanci. Na intenzitu jeho sněmovní činnosti poukazuje mimo jiné fakt, že jen za rok 1908 podal na sněmu 35 zpráv, 13 interpelací, 20 peticí a 10 návrhů. „*Ne náhodou byl svými kolegy nazván pracovníkem „nejdražším na sněmu moravském“*“.²³⁵

Další významnou funkcí byl Příkryl pověřen v roce 1920, kdy byl zvolen na Ostravsku a Olomoucku senátorem za Československou národní demokracii. V senátu působil jako senátní zapisovatel a člen zdravotního a živnostensko-obchodního odboru. Již v roce 1921 podal v senátu řadu interpelací, například o vzrůstající nezaměstnanosti v Prostějově, o ochraně občanů Československé republiky před neoprávněným zdaňováním rakouskou vládou, v záležitosti regulace Mlýnské strouhy v Prostějově a v záležitosti stavby druhé poštovní budovy v Prostějově. Na ministra školství podal dotazy v záležitosti zřízení školy pro dámské krejčovství v Prostějově, v záležitosti zlepšení živnostenských škol pokračovacích v Prostějově, v záležitosti zrušení zbytečného německého státního gymnázia v Hranicích a interpelaci o přidělu sbírek

²³³ Smýkal, Josef. *Deset let poslancecké činnosti MUDra. Ondřeje Příkryla*. Prostějov: Občanská strana národní, 1913. s. 31-39.

²³⁴ Tamtéž, s. 72.

²³⁵ Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 544.

zrušené německé státní reálky v Prostějově. Úspěšně také zakročil v otázce navýšení počtu personálu při prvním poštovním a telegrafním úřadě v Prostějově.²³⁶

V roce 1922 podal na zasedání senátu též zprávu o obchodních, finančních a plavebních smlouvách Československé republiky s Itálií.²³⁷ V následujícím roce se zastával školských poměrů v moravsko-ostravském kraji a poukazoval na různé nesrovnalosti a protizákonnosti v německém školství. Například upozornil na soukromou školu ve Vítkovicích, kterou tehdy navštěvovalo 136 žáků a žákyní, z nichž bylo 41 dětí české a polské národnosti. Této škole vytýkal, že slouží germanizačním účelům a obchází zákonná nařízení, podle kterých děti českých rodičů patří do českých škol.²³⁸

V roce 1925 se v důsledku změny volebního řádu konaly nové volby do celého Národního shromáždění, přestože původně bylo stanoveno senátní období na 8 let a období poslanecké sněmovny na 6 let.²³⁹ Ondřej Příkryl byl opět požádán, aby kandidoval za Československou národní demokracii do senátu. Kandidaturu přijal, mandát už však nezískal.²⁴⁰

Činnost Ondřeje Příkryla byla oceněna již jeho současníky. Když se mu v roce 1892 díky jeho usilovné a cílevědomé práci podařilo vrátit správu Prostějova do rukou českých zastupitelů, neváhal a svými zkušenostmi přispěl k počestění dalších obecních samospráv ve městech na Moravě. Pomohl tak k vítězství české strany nad německou také ve Vyškově, Litovli, Hranicích a v dalších městech.²⁴¹ Za svou práci tak byl už během svého veřejného působení jmenován čestným občanem řady měst a obcí – Prostějova, Vyškova, Litovle, Tovačova, Hranic, Králova Pole, Holešova, Zábřehu nad Odrou, Kyjova, Olšan, Výšovic, Čechovic, Čech na Hané a dalších.²⁴² V roce 1932 vznikla myšlenka muzea, v němž by byly uloženy Příkrylovy literární a politicko-národní památky současně s památkami z doby dobývání Prostějova.²⁴³ Muzeum Ondřeje Příkryla bylo nakonec v Prostějově otevřeno dne 6. května 1934 a obsahovalo

²³⁶ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2226-2227.

²³⁷ Tamtéž, s. 2265.

²³⁸ Tamtéž, s. 2338.

²³⁹ Tamtéž, s. 2436.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 2445.

²⁴¹ Ethen, Waldemar. *Portréty a silhuety: čtení pro naše krajany. Díl II. Prostějov*, 1936. s. 162.

²⁴² Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. s. 543.

²⁴³ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 2726.

jeho soukromé sbírky starých národních, historických a osobních památek.²⁴⁴ Nacházelo se v budově zámku, avšak existovalo pouze krátkou dobu.

V současné době se v Prostějově poblíž zámku nachází Příkrylovo náměstí. V blízkosti prostějovské radnice můžeme na domě na Žižkově náměstí č. 132/21 zpozorovat pamětní desku s bustou Ondřeje Příkryla. Jelikož byl Příkryl pochován na hřbitově v Prostějově, můžeme zde také nalézt jeho náhrobek upravený akademickým sochařem Janem Třískou, který je umístěn nedaleko vstupní brány na místní hřbitov.²⁴⁵

²⁴⁴ SOKA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla. *Paměti 1919-1936*. s. 12.

²⁴⁵ Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 94.

5 Možnosti využití diplomové práce v pedagogické praxi

Moje diplomová práce na téma Osudy Ondřeje Přikryla na pozadí historického a politického vývoje v Prostějově je zaměřena na vývoj Prostějova od jeho počátků až do první poloviny 20. století a na významnou osobnost, která v tomto městě působila v letech 1887 až 1936 a zasloužila se o jeho rozvoj a modernizaci.

Toto téma je v rámci vyučovacího procesu možné využít, jelikož regionální dějiny jsou zahrnuty v rámcových vzdělávacích programech, které v současné době vymezují závazné rámce předškolního, základního a středního vzdělávání.²⁴⁶ Tuto tematiku bych do výuky zařadila zejména z toho důvodu, jelikož by podle mého názoru mohla být historie, ale též současnost města a regionu žákům a žákyním blízká, protože v daném městě či jeho blízkém okolí žijí.

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, který je platný od 1. září 2021, můžeme tuto práci uplatnit ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, která je určena pro žáky a žákyně prvního stupně. Konkrétně se nám nabízí tematický okruh Místo, kde žijeme, který zahrnuje učivo týkající se minulosti a současnosti obce či města²⁴⁷ a vedle toho též tematický okruh Lidé a čas, po jehož absolvování by měli žáci a žákyně dokázat pojmenovat některé rodáky, kulturní či historické památky a významné události, které se vztahují k regionu.²⁴⁸

Na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět navazuje na druhém stupni vzdělávací oblast Člověk a společnost, která obsahuje dva vzdělávací obory a těmi jsou Dějepis a Výchova k občanství. V rámci výuky dějepisu můžeme diplomovou práci aplikovat například na učivo první světové války, kdy máme možnost žákům a žákyním přiblížit tuto událost, jak se odehrávala právě v jejich městě či regionu. Ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství lze regionální tematiku zařadit především do vzdělávacího obsahu Člověk ve společnosti, který zahrnuje učivo naše obec, region, kraj týkající se důležitých institucí, zajímavých a památných míst, významných rodáků, místních tradic a ochrany kulturních památek.²⁴⁹ Jelikož věnuji v mé práci velkou pozornost také řízení a správě města můžeme ji tak rovněž uplatit ve vzdělávacím obsahu Člověk, stát

²⁴⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha, 2021. s. 5. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/> [citováno k 14. 11. 2022].

²⁴⁷ Tamtéž, s. 46.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 48.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 57-58.

a právo, ve kterém se nachází učivo vztahující se k úkolům, orgánům a institucím státní správy a samosprávy a k významu a formám voleb do zastupitelstev.²⁵⁰

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vymezuje tzv. průřezová témata. Jedná se o okruhy aktuálních problémů současného světa, které představují významnou a nedílnou součást základního vzdělávání. Na základní škole se tak žáci a žákyně setkají celkem s šesti průřezovými tématy a těmi jsou Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova.²⁵¹ Diplomovou práci tak můžeme využít v rámci Výchovy demokratického občana, konkrétně především v tematickém okruhu formy participace občanů v politickém životě, který se dotýká tématu komunálních voleb a obce jako základní jednotky samosprávy státu.²⁵² Rovněž ji můžeme uplatnit v Multikulturní výchově, jelikož se v ní zabýváme českoněmeckými vztahy a též postavením židovského obyvatelstva v Prostějově.

Regionální tematiku můžeme zakomponovat do výuky nejen na školách základních, ale též na středních. V Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia máme možnost aplikovat mnou zpracované téma ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, která se dotýká zejména vzdělávacích oborů Občanský a společenskovední základ, Dějepis a Geografie.²⁵³ V prvních dvou zmíněných oborech tak můžeme tuto práci začlenit do vyučovacího procesu například v rámci témat, která se týkají komunálních voleb, forem aktivní participace občanů na životě obce, první světové války a dalších. Vedle toho se nám nabízí také možnost jejího uplatnění podobně jako na základních školách v rámci průřezových témat. Zde však máme k dispozici pro naše účely pouze Multikulturní výchovu, protože Výchova demokratického občana není do vzdělávání na gymnáziích zařazena mezi průřezová témata.²⁵⁴

Výuku zaměřenou na regionální dějiny lze pojmout různými způsoby. Žáci a žákyně mohou například zpracovat seminární práce či referáty na dílčí téma z dějin jejich města či regionu, které jim je blízké a které si zvolí. Dále se nám nabízí možnost

²⁵⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha, 2021. s. 60-61. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/> [citováno k 14. 11. 2022].

²⁵¹ Tamtéž, s. 124.

²⁵² Tamtéž, s. 129.

²⁵³ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha, 2021. s. 39. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/> [citováno k 14. 11. 2022].

²⁵⁴ Tamtéž, s. 70.

zakomponovat tuto tematiku do projektové výuky a v neposlední řadě můžeme se třídou podniknout návštěvu muzea nebo památky či exkurzi. Pro mou diplomovou práci jsem se rozhodla vytvořit nejprve návrh vyučovací hodiny, která bude zaměřena na osobnost Ondřeje Přikryla, konkrétně na jeho život, dílo a jeho přínos pro město Prostějov. Následně se pokusím navrhnout exkurzi, která by se týkala zejména dějin i současnosti Prostějova a také působení Ondřeje Přikryla v tomto městě. Více se bude vztahovat k období, ve kterém byl Přikryl ve městě činný. Tuto exkurzi bych s žáky a žákyněmi realizovala až po vyučovací hodině, ve které by jim byla blíže představena osoba Ondřeje Přikryla.

Exkurzi jsem si zvolila z toho důvodu, jelikož bych chtěla probíranou látku žákům a žákyním co nejvíce přiblížit po praktické stránce a právě exkurze je vhodnou organizační formou, jak propojit učivo s reálným světem, díky čemuž si žáci a žákyně hodně zapamatují. Její výhodou je také v našem případě to, že podporuje názornost vyučování, prohlubuje společenskovední znalosti žáků a žákyň, ukazuje praktický význam osvojených poznatků a jejich využití, navozuje vztah vyučování k praktickému životu a v neposlední řadě posiluje motivaci a zájem.²⁵⁵

Naopak nevýhodou exkurze je její časová náročnost. Stejně tak zůstává otázkou, zda by si vyučující dokázal vyčlenit jednu vyučovací hodinu, ve které by se věnoval pouze regionální tematice. Uvědomuji si, že hodinová dotace je malá a proto se vyučující zaměří především na probrání významnějších témat. Záleží však vždy na situaci vyučujícího, zda si dokáže najít prostor pro výuku regionálních dějin.

Při vytváření návrhu vyučovací hodiny a exkurze se budu opírat o již výše zmíněný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Zároveň jsem nahlížela do školních vzdělávacích programů prostějovských škol, v nichž je učivo týkající se historie a současnosti města, zajímavých a památných míst, významných událostí a významných rodáků a osobností spojených s městem začleněno zejména do výuky v 6. nebo 7. ročnících základních škol v rámci předmětu výchova k občanství či občanská výchova.

²⁵⁵ Skalková, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. s. 233.

5. 1 Návrh přípravy na vyučovací hodinu

Příprava na vyučovací hodinu

Téma hodiny: Ondřej Přikryl

Třída:

Časová dotace: 45 minut

Vzdělávací cíle:

Po skončení hodiny žák/žákyně dokáže:

- vlastními slovy objasnit, čemu se Ondřej Přikryl ve svém životě věnoval
- uvést alespoň tři příklady, o co se Ondřej Přikryl v Prostějově zasloužil
- interpretovat báseň
- ocenit přínos Ondřeje Přikryla pro město Prostějov

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské

Výukové metody a organizační formy: výklad, vysvětlování, práce s textem, rozhovor, diskuze, kladení otázek, samostatná práce, práce ve dvojicích, hromadné vyučování

Pomůcky: pracovní listy, nakopírovaná ukázka básně, tabule

Organizace a struktura hodiny:

1. *Organizační část hodiny:* 2 min
 - pozdrav
 - zápis do třídní knihy – kontrola docházky
 - oznámení cíle hodiny žákům a žákyním
2. *Nové učivo:*
 - motivace – otázky k fotografii Ondřeje Přikryla a osmisměrka 8 min

Žáci a žákyně obdrží pracovní list s fotografií Ondřeje Přikryla, následně jim vyučující pokládá otázky týkající se této osobnosti. Znáte tuto osobnost? Kým si myslíte, že byl? Jaké povolání podle vás vykonával? V jakém období žil? Co se v této době ve světě odehrávalo? Jaké další významné osobnosti spojené s Prostějovem znáte? Poté žáci a žákyně samostatně splní první úkol v pracovním listu. Následuje společná kontrola a zpětná vazba.

- výklad nového učiva

15 min

Vyučující vypráví o osobnosti Ondřeje Přikryla, o jeho životě, rodině, literární a politické činnosti a o jeho přínosu pro město Prostějov. Během výkladu žáci a žákyně vypracovávají postupně druhý a třetí úkol v pracovním listu. Vyučující vysvětluje novou látku a neznámé pojmy a zároveň třídu aktivuje doplňujícími otázkami, které jsou přiměřené jejich věku. Existuje ještě dnes Obchodní akademie Prostějov? Kde se nachází? Co je to feriální kolonie? Ve kterých letech probíhala první světová válka? Co dalšího víte o první světové válce? Co znamená pojem kurie? Jak fungoval kuriový systém? Ondřej Přikryl působil v letech 1920 až 1925 jako senátor Národního shromáždění. Z kolika poslanců a senátorů se tehdy tento dvoukomorový parlament skládal? Kolik poslanců a senátorů má současný Parlament České republiky? Jakým volebním systémem a na kolik let jsou voleni? Co znamenají pojmy aktivní volební právo a pasivní volební právo? Poté následuje společná kontrola druhého a třetího úkolu a zpětná vazba.

- práce ve dvojicích – báseň

15 min

Vyučující do dvojice rozdává vytištěnou báseň Ondřeje Přikryla. Žáci a žákyně si ji přečtou a ve dvojicích pracují na čtvrtém úkolu z pracovního listu. Poté si společně ve třídě přečteme ukázkou básně. Vyučující vysvětlí neznámé pojmy, kterým žáci a žákyně nerozumí. Například se v básni vyskytuje slovo roba, což znamená dospělá žena. Následně si ji zkusíme přečíst bez hanáckého nářečí a přeformulujeme ji do spisovné češtiny. Poté si společně projdeme odpovědi žáků a žákyň k otázkám ze čtvrtého úkolu pracovního listu, nad kterými můžeme diskutovat. Můžeme diskutovat nad tématem, obsahem, motivy a dalšími jevy. Každý žák či žákyně může přijít s jinou interpretací básně. Dále můžeme debatovat o hanáckých výrazech, které je v básni zaujaly. Zda znají nějaká další slova v hanáčtině nebo někoho, kdo mluví v hanáckém nářečí, například v jejich rodině či blízkém okolí.

Ukázka básně:

V Prostiově o jarmako.

V Prostiově o jarmako
bévá ledi jako mako,
pravda, névic rob.

Nakópijó same tretke,
a dež nandó známy tetke,
na celé svět pletó pletke
jako do zásob.

Co nevijó, nepovijó,
ževy, mrtvy pomlovijó.
Dež je vic než dost,
hrom si na ně zlostó hókne,
palecó do mračen tokne,
a za trest kol všecko zmokne
na kužo e kost.

Zdroj: Příkryl, Ondřej. *Hanácky pěsničky*. Brno: A. Píša, 1900. s. 33.

3. Závěrečná část hodiny:

5 min

- shrnutí základního učiva

Vyučující položí na závěr vyučovací hodiny žákům a žákyním otázku, co si z hodiny zapamatovali a stručně shrne základní informace, které jsou z probírané látky nejdůležitější.

- společné hodnocení práce v hodině

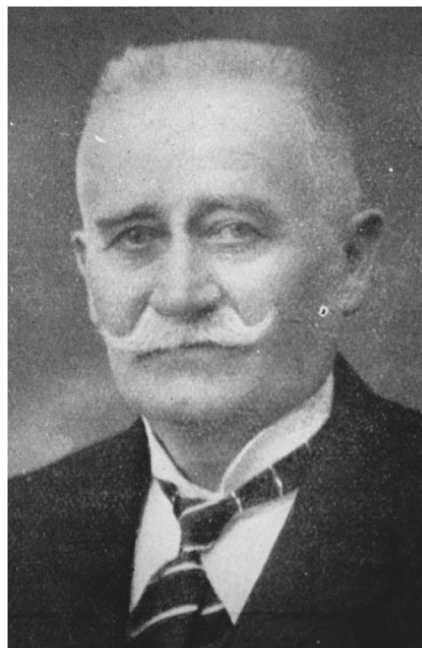
Vyučující stručně zhodnotí práci žáků a žákyní, co se jim v hodině podařilo či nepodařilo. Poté sami žáci a žákyně zhodnotí hodinu – které aktivity se jim líbily, co je bavilo či nebavilo a proč.

- závěrečný pozdrav

Pracovní list – jméno, příjmení:

1) Kým byl Ondřej Příkryl? Najdi 6 pojmů.

V	A	B	S	O	Z	S	U	C
A	H	Y	T	I	K	E	E	S
L	É	K	A	Ř	Z	N	A	Q
O	L	P	R	U	A	Á	B	K
N	Y	T	O	L	U	T	Á	R
Í	Ř	A	S	E	Ž	O	S	Š
K	N	O	T	Á	Č	R	N	U
A	P	L	A	G	I	T	Í	H
M	P	O	L	I	T	I	K	B

Ondřej Příkryl (1862 – 1936)

2) Odpověz na následující otázky, které se týkají života Ondřeje Příkryla.

- a) Ve které obci se narodil?
- b) Kde začal rozvíjet své literární nadání?
- c) Co chtěl původně vystudovat na pražské univerzitě a proč tak neučinil?
- d) Ve kterém městě nakonec začal v roce 1887 pracovat jako praktický lékař?
- e) O co se zasloužil v roce 1892?

3) Vyber správnou odpověď.

- a) Do kterých **dvou** oblastí v Prostějově po roce 1892 Ondřej Příkryl jako komunální politik nejvíce zasahoval a snažil se o jejich zlepšení?
 - A) Školství.
 - B) Stavebnictví.
 - C) Zdravotnictví.
 - D) Finanční.

- b) O založení kterých **dvou** zařízení se zasloužil Ondřej Přikryl?
- A) Obchodní akademie v Prostějově.
 - B) Nemocnice v Prostějově.
 - C) Sirotčinec v Prostějově.
 - D) Feriální kolonie na Stražisku.
- c) Ve kterém období byl Ondřej Přikryl starostou Prostějova?
- A) Po roce 1892.
 - B) Během první světové války.
 - C) V letech 1920 až 1925.
 - D) Během druhé světové války.
- d) Kolikrát byl Ondřej Přikryl zvolen poslancem moravského zemského sněmu a za jakou kurii?
- A) Dvakrát, za městskou kurii.
 - B) Dvakrát, za kurii venkovských obcí.
 - C) Třikrát, za městskou kurii.
 - D) Třikrát, za kurii venkovských obcí.

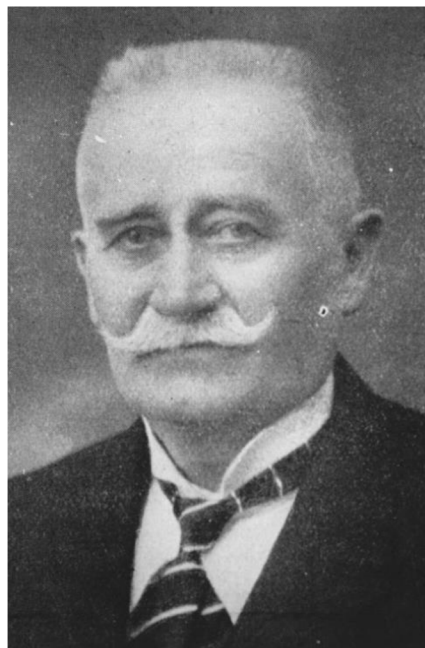
4) Práce ve dvojicích. Přečtěte si se spolužákem/spolužačkou báseň od Ondřeje Přikryla a pokuste se vlastními slovy odpovědět na následující otázky.

- a) O čem báseň pojednává a kde se odehrává?
- b) Pokuste se alespoň 3 pojmy vystihnout podstatu básně.
- c) V jakém nářečí napsal Ondřej Přikryl tuto báseň?
- d) Která slova vás v básni zaujala a proč? Znáte nějaká další slova v tomto nářečí?

Pracovní list – řešení:

1) Kým byl Ondřej Příkryl? Najdi 6 pojmů.

V	A	B	S	O	Z	S	U	C
A	H	Y	T	I	K	E	E	S
L	É	K	A	Ř	Z	N	A	Q
O	L	P	R	U	A	Á	B	K
N	Y	T	O	L	U	T	Á	R
Í	Ř	A	S	E	Ž	O	S	Š
K	N	O	T	Á	Č	R	N	U
A	P	L	A	G	I	T	Í	H
M	P	O	L	I	T	I	K	B

Ondřej Příkryl (1862 – 1936)

2) Odpověz na následující otázky, které se týkají života Ondřeje Příkryla.

- Ve které obci se narodil?
Ve Výšovicích.
- Kde začal rozvíjet své literární nadání?
Během svého studia na Slovanském gymnáziu v Olomouci.
- Co chtěl původně vystudovat na pražské univerzitě a proč tak neučinil?
Právo, z důvodu menší vady řeči.
- Ve kterém městě nakonec začal v roce 1887 pracovat jako praktický lékař?
V Prostějově.
- O co se zasloužil v roce 1892?
Přispěl k přechodu správy Prostějova do rukou českých zastupitelů.

3) Vyber správnou odpověď.

- Do kterých **dvou** oblastí v Prostějově po roce 1892 Ondřej Příkryl jako komunální politik nejvíce zasahoval a snažil se o jejich zlepšení?
A) Školství.
B) Stavebnictví.
C) Zdravotnictví.
D) Finanční.

- b) O založení kterých **dvou** zařízení se zasloužil Ondřej Přikryl?
- A) Obchodní akademie v Prostějově.
 - B) Nemocnice v Prostějově.
 - C) Sirotčinec v Prostějově.
 - D) Feriální kolonie na Stražisku.
- c) Ve kterém období byl Ondřej Přikryl starostou Prostějova?
- A) Po roce 1892.
 - B) Během první světové války.
 - C) V letech 1920 až 1925.
 - D) Během druhé světové války.
- d) Kolikrát byl Ondřej Přikryl zvolen poslancem moravského zemského sněmu a za jakou kurii?
- A) Dvakrát, za městskou kurii.
 - B) Dvakrát, za kurii venkovských obcí.
 - C) Třikrát, za městskou kurii.
 - D) Třikrát, za kurii venkovských obcí.

4) Práce ve dvojicích. Přečtěte si se spolužákem/spolužačkou báseň od Ondřeje Přikryla a pokuste se vlastními slovy odpovědět na následující otázky.

- a) O čem báseň pojednává a kde se odehrává?
- b) Pokuste se alespoň 3 pojmy vystihnout podstatu básně.
- c) V jakém nářečí napsal Ondřej Přikryl tuto báseň?
- d) Která slova vás v básni zaujala a proč? Znáte nějaká další slova v tomto nářečí?

5. 2 Návrh exkurze

Před konáním samotné exkurze bych žáky a žákyně nejprve seznámila s její náplní. Sdělila bych jim, kdy a kde se bude konat, čeho se bude týkat a co si s sebou mají žáci a žákyně vzít. Případně bych jim odpověděla na jejich dotazy k této akci.

Po exkurzi bych věnovala jednu vyučovací hodinu k jejímu zhodnocení. V první řadě bych žákům a žákyním položila otázku, co se jim z exkurze nejvíce vrylo do paměti. Poté by následovalo společné připomenutí a shrnutí nových poznatků, které žáci a žákyně během exkurze získali. Následně by proběhla společná kontrola pracovních listů. V případě zájmu mohou dobrovolníci prezentovat před třídou svůj navržený znak Prostějova. Na závěr by se uskutečnilo společné hodnocení exkurze. Vyučující může zhodnotit práci žáků a žákyně, jejich aktivitu, spolupráci ve skupinách atd. Sami žáci a žákyně zhodnotí, co je zaujalo, co nového se dozvěděli, které aktivity či úkoly v pracovním listu se jim líbily nebo nelíbily, co je bavilo či nebavilo a proč, co se jim podařilo nebo nepodařilo, jak se jim pracovalo ve skupinách atd.

Exkurze

Téma exkurze: Po stopách historie města Prostějov s přihlédnutím k osobě Ondřeje Příkryla

Třída:

Časová náročnost: 3 hodiny 30 minut

Vzdělávací cíle:

Po skončení exkurze žák/žákyně dokáže:

- vyjmenovat základní informace o městě Prostějov
- vyjmenovat hlavní mezníky dějin Prostějova
- uvést alespoň tři příklady význačných budov či kulturních památek, které se nachází v Prostějově
- vnímat rozdíl mezi tím, být Čech a být Němec v 2. polovině 19. století v Prostějově
- vcítit se do prostějovských obyvatel během první světové války
- ocenit přínos Ondřeje Příkryla pro město Prostějov
- vlastními slovy popsat některé významné události, které se v Prostějově v minulosti odehrály

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské

Výukové metody a organizační formy: výklad, vysvětlování, vyprávění, práce s textem, kladení otázek, rozhovor, diskuze, samostatná práce, práce ve skupinách, hromadné vyučování, skupinové vyučování

Pomůcky: pracovní listy, psací potřeby, tvrdé psací podložky, pastelky nebo fixy, vytištěný úryvek z knihy, nakopírovaný text k práci ve skupinách rozstřížený na tři části

Průběh exkurze:

1. zastávka – radnice na náměstí T. G. Masaryka 30 min

Exkurze začíná před budovou radnice na náměstí T. G. Masaryka. Každý žák či žákyně obdrží svůj pracovní list, s kterým bude po celou dobu exkurze pracovat. Na této zastávce postupně splní první, druhý a třetí úkol. Vyučující jim začne pokládat otázky týkající se současnosti města a zároveň se dalšími otázkami snaží třídu navést k správným odpovědím. V jakém kraji se Prostějov nachází? Jak se liší statutární město od města? Kolik má podle vás v současné době Prostějov obyvatel? Kdo je v současnosti primátorem města? Věděli byste, jaká je jeho stranická příslušnost? Jak byste vysvětlili pojem primátor a jak se liší od starosty? Jaké jsou symboly města?

Následně vyučující popíše žákům a žákyním vlajku města, která visí z balkónu radnice. Vysvětlí jim, že z heraldického hlediska se městský znak a vlajka popisují z pozice za znakem či za vlajkou, nikoliv z pohledu na ně. Poté se žáci a žákyně pokusí vlastními slovy popsat v pracovním listu znak města a nakreslí svůj vlastní a zdůvodní, proč jej právě takto navrhli. Proč vybrali dané barvy, tvar atd.

Vyučující může zmínit zajímavosti týkající se obyvatel města, které si zjistí na stránkách Českého statistického úřadu. Může žákům sdělit přesný počet obyvatel, kolik je z nich mužů a kolik žen. Jaký je průměrný věk všech místních obyvatel a jaký je průměrný věk zdejších mužů a žen.

2. zastávka – městské opevnění ve Školní ulici 30 min

Od radnice se vyučující s třídou přemístí k městským hradbám a baště. Na tomto místě žáci a žákyně vypracovávají čtvrtý a pátý úkol v pracovním listu. Vyučující vypráví o historii Prostějova, zejména o hlavních meznících dějin města od jeho počátků až do poloviny 19. století. Zároveň třídu aktivuje doplňujícími otázkami, které jsou přiměřené jejich věku. Co znamená pojem rekatolizace? Ve kterých letech

probíhala třicetiletá válka? Co dalšího víte o této válce? Existuje ještě dnes v Prostějově Palírna U Zeleného stromu? Kde se nachází?

Vyučující obejde s žáky a žákyněmi pozůstatky městského opevnění a povypráví jim o stavbě hradeb, jejich zničení, obnovení a odstranění v 60. letech 19. století. Dále se zmíní o tom, že se jedná o kulturní památku, která je památkově chráněna. Poté jim ukáže malbu na jižní stěně hradeb, která připomíná, že se zde v minulosti nacházelo několik domů zaniklého židovského ghetta. Následně vyučující na toto téma naváže na další zastávce.

3. zastávka – Špalíček v Uprkově a Hradební ulici 20 min

Od městského opevnění exkurze pokračuje k tzv. Špalíčku. Tento název se ujal pro skupinu domů v Uprkově a Hradební ulici, kde se dříve nacházelo židovské ghetto. Vyučující žákům a žákyním ukáže, ve které z budov dříve bývala židovská jatka, židovská škola a která z budov sloužila jako obecní dům židovské obce. Dnes se tu nachází kavárna a výstavní sály muzea.

Poté zde vyučující povypráví žákům a žákyním o židovském obyvatelstvu, které bylo součástí Prostějova již od poloviny 15. století. Kdy zde začalo vznikat židovské ghetto, odkud přicházeli Židé do Prostějova, jak ovlivňovali město, který průmysl se jim podařilo v Prostějově ovládnout, jaké bylo jejich postavení ve městě a s jakými problémy se zde potýkali, kdy byla židovská obec sloučena s městem, proč se Prostějovu přezdívalo Hanácký Jeruzalém atd. Svůj výklad vyučující prokládá otázkami, kterými třídu aktivuje. Z jakého důvodu podle vás přicházeli Židé do Prostějova? Dokázali byste odhadnout, čemu se v Prostějově věnovali a čím se živili? Věděli byste, kde se nacházel starý židovský hřbitov a kde dnes můžeme navštívit nový židovský hřbitov? Na této zastávce žáci a žákyně vyplní šestý úkol v pracovním listu.

4. zastávka – prostějovský zámek 15 min

Od Špalíčku se vyučující s třídou přesune k budově zámku. Na této zastávce vyučující promluví o místním zámku, kdy a v jakém slohu byl vybudován, ve kterém období byl vypálen, k čemu dříve sloužil a k čemu slouží dnes atd. Dále se zmíní o tom, že se jedná o kulturní památku, která je chráněna. Poté žákům a žákyním připomene osobnost Ondřeje Příkryla, jelikož právě v prostorách zámku existovalo krátkou dobu od roku 1934 muzeum, které připomínalo Příkrylův život a jeho dílo.

Protože je možné od budovy zámku vidět, kde se v současné době nachází Příkrylovo náměstí, které nese název po Ondřeji Příkrylovi, může vyučující toto náměstí žákům a žákyním ukázat nebo k němu mohou společně zajít. Následně vyučující na toto téma naváže na další zastávce.

5. zastávka – dům Ondřeje Příkryla na Žižkově náměstí 10 min

Od zámku se vyučující s třídou vydá na Žižkovo náměstí, kde se nachází dům číslo 132/21, ve kterém žil Ondřej Příkryl. Vyučující žákům a žákyním ukáže pamětní desku s bustou Ondřeje Příkryla, která je na domě umístěna. Poté proběhne připomenutí a zopakování z předcházející vyučovací hodiny, která byla zaměřena na osobu Ondřeje Příkryla. Jednotlivci se mohou hlásit a sdělovat, co si o Příkrylovi zapamatovali nebo jim může vyučující klást otázky týkající se Příkrylova života, rodiny, literární a politické činnosti a jeho přínosu pro město Prostějov. Kým byl Ondřej Příkryl? Jaké povolání vykonával? Čemu se ve svém životě věnoval? V jakém období žil? O co se v Prostějově zasloužil? V jakém nářečí psal básně? K čemu v roce 1892 v Prostějově přispěl? Na tuto poslední otázku naváže vyučující na následující zastávce.

6. zastávka – muzeum na náměstí T. G. Masaryka 35 min

Od domu Ondřeje Příkryla exkurze pokračuje na náměstí T. G. Masaryka k budově muzea. Na tomto místě nejprve položí vyučující žákům a žákyním otázku, zda by věděli, k čemu tato budova sloužila dříve. Poté jim prozradí, že se původně jednalo o radnici postavenou v 16. století. Dále jim povypráví, v jakém slohu byla vybudována, kdo a při jaké příležitosti přišel s návrhem, aby zde bylo později zřízeno městské muzeum, že se jedná o kulturní památku, která je památkově chráněna, jaké jsou zde stálé expozice, aktuální akce a výstavy a další programy pro veřejnost, které by v případě zájmu mohli navštívit.

Vyučující třídě sdělí, že se nacházíme před budovou staré radnice, kterou v minulosti ovládali Němci. Následně pohovoří o správě Prostějova v 2. polovině 19. století. Co se událo v roce 1848 a k jakým změnám následně došlo. Dále vysvětlí, jaké byly vztahy mezi českým a německým obyvatelstvem v Prostějově, odkdy Němci žili v Prostějově, v jakých oblastech mezi sebou Češi a Němci soupeřili, jaké bylo jejich postavení ve městě, kdo z nich zde měl rozhodující politickou sílu, jak se Němci drželi u moci, co vedlo k boji o správu Prostějova, jak se národní strana snažila získat správu města do svých rukou, jak přispěl Ondřej Příkryl k přechodu správy města do rukou

českých zastupitelů, kdy a jak probíhaly rozhodující obecní volby, které skončily vítězně pro českou stranu, z kolika členů a sborů se v tehdejší době skládal obecní výbor v Prostějově. Během výkladu žáci a žákyně pracují na sedmém úkolu v pracovním listu.

Vyučující může zmínit zajímavosti, například kdo se stal úplně prvním starostou Prostějova, kolik obyvatel ve městě žilo v roce 1890 a kolik z nich bylo Čechů, Němců a Židů, kdo byl Karel Vojáček, že se jedná o významného prostějovského rodáka atd. Zároveň třídu aktivuje doplňujícími otázkami, které jsou přiměřené jejich věku. V čem konkrétně se mohl odehrávat boj mezi německou a českou stranou v oblasti kulturní? Jak podle vás podporovali Židé německou stranu? Co znamená pojem protekce? Dokázali byste objasnit slovo agitace a agitátor? Jak byste vysvětlili pojem bojkot? Pro zajímavost může také přečíst následující úryvek z knihy, kterým žákům a žákyním více přiblíží, jak probíhaly rozhodující obecní volby v Prostějově.

Úryvek z knihy:

Jiný případ týká se Jakuba Černila. Ondřej Příkryl postrádal ho mezi voliči. Poslal tedy k němu spolehlivého pracovníka. Ten však se vrátil rozpačit — byt Černilův našel zavřený a Černila shlédl jen oknem, jak zamyšlen drží hlavu v dlaních. Kývnul mu rukou, ukazuje směrem k městu. Černil se vybral z dlaní a očima naznačil souhlas. A pak již o něm nebylo slychu. K páté hodině byl dr. Příkryl volán do svého bytu, tam našel Černila a zvěděl jeho utrpení. Manželka jeho nutila ho — bývalého předáka strany národní a člena české menšiny v obecním zastupitelstvu! — aby šel voliti s Němci. Když odepřel, byl mu odebrán klobouk

a zimník a on zavřen v bytě. Po upomenutí, jehož se mu dostalo vyslaným agitátorem národním, se rozhodl, otevřel okno, vyskočil jím na ulici a bez klobouku a bez zimníku, v třeskuté zimě utíkal k Besedě a schoval se v bytě dra Přikryla. Neboť útěk jeho byl zpozorován a manželka vyběhla za ním. Dr. Přikryl pohládl trpitele, který se rozhodl napravit svůj poklesek, jehož se dopustil útekem před poslaneckou volbou Karla Vojáčka, půjčil mu svůj klobouk a zimník a odešel připravit, aby Černil byl bezpečně k volbě dopraven. Do volební kanceláře besední přiběhla paní Bedřiška Černilová, sháněla se tam po svém choti, byla však všemi přítomnými podle pravdy ujistěna, že Černil v Besedě nebyl a není.

Zdroj: Kožušníček, Štěpán. *MUDr. Ondřej Přikryl, život a dílo*. Přerov: Obzor, 1932. s. 33-34.

Poté proběhne stručné připomenutí a zopakování z předcházející vyučovací hodiny, která byla zaměřena na osobnost Ondřeje Přikryla. Jednotlivci se mohou hlásit a sdělovat, o co se Přikryl po roce 1892 v Prostějově zasloužil, jakou instituci zde založil, do jakých oblastí v Prostějově jako komunální politik zasahoval, co se ve městě snažil zlepšit, jaké bylo jeho postavení ve městě atd. Vyučující doplní, jaká byla v Prostějově situace po roce 1892, jaké problémy muselo nové české zastupitelstvo vyřešit a naopak v jakých oblastech a v čem konkrétně se město po roce 1892 rozvíjelo a modernizovalo.

7. zastávka – radnice na náměstí T. G. Masaryka

70 min

Exkurze končí na zastávce, na které byla i zahájena, před budovou radnice na náměstí T. G. Masaryka. Nejprve vyučující třídě představí budovu radnice, ve kterých letech byla budována, v jakém slohu byla vystavěna, že se jedná o kulturní památku, která je památkově chráněna, že se zde nacházejí kanceláře vedení města, pracovna primátora, zasedací místnosti, že se zde konají svatební obřady atd.

Následně promluví o tom, jak se první světová válka dotkla města Prostějov. Během výkladu žáci a žákyně vyplňují poslední úkol v pracovním listu. Vyučující

objasní, jaké bylo postavení Prostějova během války, kdo byl tehdy starostou města, jaké změny během války ve městě nastaly, jaké problémy muselo vedení města řešit, čemu museli místní obyvatelé čelit, jak se za války chovali obyvatelé a čelní představitelé města, jaké změny se v Prostějově udály po válce a jaké měla válka dopady na zdejší obyvatele.

Svůj výklad vyučující prokládá otázkami, kterými třídu aktivuje. Kdy probíhala první světová válka? Kdo v ní proti sobě bojoval? Jaké byly její příčiny a důsledky? Co dalšího víte o první světové válce? Jaké bylo podle vás postavení Prostějova během války vzhledem k tomu, co se ve městě v předchozích letech událo? Jaké měla podle vás válka dopady na místní obyvatele? Co víš o Karlu Kramářovi a Aloisi Rašínovi? Kým se po válce stali? Kdo byl zvolen prvním prezidentem Československa? Co znamenají pojmy cenzura a konfiskace? Dokázali byste objasnit, co znamená stanné právo? Jak byste vlastními slovy vysvětlili pojmy mobilizace a amnestie?

Po splnění osmého úkolu v pracovním listu budou dále žáci a žákyně pracovat s tajenkou, která jim vyšla v křížovce. Vyučující jim položí nejprve otázku, jak zní tajenka křížovky a co si pod ní představují. Co podle nich označují tzv. hladové bouře. Může jim také napovědět, že jde o pojmenování jisté události, která se v Prostějově odehrála během války v roce 1917. Jednotlivci sdělují své nápady a názory, co se podle nich v Prostějově mohlo během války stát. Odpověď, co se pod hladovými bouřemi skrývá, bude odhalena postupně. Nyní budou žáci a žákyně pracovat s textem ve skupinách a přeberou tak pozici vyučujícího, jelikož budou sami tuto tragickou událost vlastními slovy třídě objasňovat.

Vyučující rozčlení třídu do třech nebo šesti skupin. Záleží vždy na počtu účastníků exkurze. Pokud je žáků a žákyň dohromady třicet, rozdělila bych je do šesti týmů po pěti členech. V případě, že jich je méně, postačí vytvořit pouze tři týmy. Vyučující má k dispozici text, který je rozdělený na tři úseky, které na sebe navazují. Pokud máme tři skupiny, do každé z nich rozdáme vždy jinou část úryvku. V případě, že žáci a žákyně utvořili šest skupin, obdrží vždy dvě skupiny stejný úsek textu. Jednotlivé týmy pracují samostatně a pouze se svou částí úryvku.

Práce ve skupinách probíhá patnáct minut, během kterých se členové daného týmu domluví, jak tuto událost svým spolužákům a spolužačkám popíší. Například si mohou určit vedoucího, který sám úryvek vlastními slovy převypráví a ostatní členové ho poté pouze doplní nebo si každý příslušník zapamatuje určitou část jejich textu a budou se tak všichni podílet na výkladu stejně.

Po uběhlých patnácti minutách vyučující odebere všem skupinám jejich úryvky a tým s první částí textu začne vyprávět o tom, co se v Prostějově odehrálo dne 25. dubna. Jde o to, aby žáci a žákyně dokázali rozeznat, co je v úryvku více či méně podstatné a vytáhnout z něj důležité informace a předat je svým spolužákům a spolužačkám. Po výstupu prvního týmu vyučující a třída zhodnotí, jak skupina pracovala, sama skupina se může zhodnotit, co se jí podařilo a v čem by se mohla eventuálně zlepšit. Následně vystoupí tým s druhou částí textu a po něm tým s třetí částí. Opět vždy následuje zpětná vazba. Vyučující může pokaždé stručně shrnout daný úsek události nebo doplnit důležité informace, pokud je skupina nepřednesla.

Na závěr jeden žák či žákyně vlastními slovy stručně shrne celou tragickou událost a poté o ní můžeme více debatovat. Žáci a žákyně se mohou vyjádřit, jak na ně tato událost působila a jaké z ní mají pocity. Můžeme se více pobavit o příčinách a důsledcích demonstrace a o tom, kdo zavinil tuto tragédii.

Text k práci ve skupinách:

Hladové bouře v dubnu 1917 v Prostějově

1. část textu

Dne 25. dubna dopoledne zanechaly dělnice z konfekčních továren své práce a odešly před radnici, kde se dožadovaly tzv. přídatkových lístků, které byly tehdy určeny pro těžce pracující. Jejich žádost však byla zamítnuta s odůvodněním, že konfekční dělnictvo nepatří do kategorie těžce pracujících. Rozhořčené ženy poté odešly před obchody, kde trpělivě čekaly ve dlouhých frontách až do večera, aby si alespoň vyzvedly dosavadní přiděl potravin. Večer však byly na dveřích krámů vyvěšeny cedule oznamující, že přiděl nedošel. Ženy měly hladové děti a doma nic k jídlu a tak se rozhodly, že si půjdou stěžovat na hejtmanství. Zde však bylo už po úředních hodinách a nikdo kompetentní tu již nebyl přítomen. K rozzlobenému zástupu žen se přidali také muži, kteří se vraceli vždy až ve večerních hodinách z práce v továrnách. Hladový dav začal házet kameny do oken různých obchodů. Na tuto situaci zareagovaly úřady ještě v noci tím, že povolaly vojáky z Olomouce. Ondřej Příkryl ve svých Pamětech vzpomíná, jak tehdy před jeho domem stál zástup lidí, který házel kameny také do oken prvního patra jeho domu. Dalšího rána se pak objevily rozsáhlé škody po městě, které dav v noci způsobil. Okna byla vybita v celé řadě ulic, zejména v obchodech, továrnách, radnici a v soudní budově.

2. část textu

Dne 26. dubna byl zrána ve městě naprostý klid. Továrny zahájily práci jako obvykle, avšak ženy se dohodly, že půjdou společně žádat tehdejšího okresního hejtmana Josefa Wierera o pravidelné a větší přiděly životních potřeb. Začaly se tak shlukovat před hejtmanstvím, avšak až k budově se již nedostaly, jelikož ulice byly uzavřeny vojáky. Když ženy viděly, že místo chleba na ně bylo posláno vojsko, šly tuto situaci sdělit mužům do továren. Za chvíli se rozezněly tovární sirény, které oznamovaly zastavení práce a vzápětí se už ulicemi valily proudy stávkujících dělníků, kteří se chtěli dostat k hejtmanství. Dav narazil na vojsko, které uzavíralo ulice. Lidé se začali s mladými polskými vojáky dohadovat, následně český důstojník Zapletal vydal pokyn ke střelbě. V několika vteřinách bylo smrtelně zasaženo 24 osob, zejména žen. Mezi mrtvými však byly také děti a několik mužů. Nejmladší obětí byl třináctiletý chlapec, který během demonstrace seděl na stromě a pouze situaci sledoval. Mimo ně bylo ještě dalších 40 lidí těžce zraněno a odvezeno do nemocnice.

3. část textu

Podle svědecké výpovědi tehdejšího okresního hejtmana Wierera, kterou si Ondřej Příkryl později o této tragické události obstaral, začal shromážděný dav lidí před hejtmanstvím nejprve házet kameny do oken všech kanceláří. Následně se snažil také násilím prolomit pozice vojáků, kteří bránili přístup k budově hejtmanství. Někteří demonstranti se dokonce pokoušeli vyrvat vojákům jejich pušky. V momentě, kdy bylo ochranné pásmo vojska ve středu málem proraženo, byl trouben signál „Schießen“. Ještě nebylo ani do konce odtroubeno a již padla první střelná rána a za ní rychle za sebou další. Do zástupu lidí tehdy stříleli osmnáctiletí mladíci, kteří neměli ještě ani výcvik za sebou a nedovedli tak se zbraní pořádně zacházet. K tomu jim velel surový důstojník Zapletal z Radvanic, před nímž se tito mladí hoši třásli strachem. Nutno dodat, že většina mrtvých a zraněných byla zasažena zezadu, tedy při útěku, což se jeví jako důsledek paniky a strachu ve vojenské jednotce, která situaci nezvládla. Zprávy o této události byly v tehdejší době cenzurovány a za viníky byli vyšetřujícími orgány označeni demonstranti. Důležité archivní dokumenty, které se týkaly demonstrací, byly zřejmě v převratových dnech roku 1918 zničeny.

Po stopách historie města Prostějov s přihlédnutím k osobě Ondřeje Přikryla

1) Doplň chybějící údaje v textu.

Statutární město Prostějov se nachází na Moravě v _____ kraji. Leží v úrodné rovině, která se nazývá _____. V současné době má přibližně _____ obyvatel. V čele Prostějova stojí primátor, kterým je v současnosti _____. Symboly města jsou _____ a _____.

2) Vlastními slovy popiš znak města.

3) Nakresli svůj vlastní znak Prostějova a zdůvodni, proč si jej právě takto navrhl/a.

4) Zakroužkuj správnou odpověď.

a) Z jakého roku pochází první písemná zmínka o Prostějově?

1141

1213

1390

b) Která z válek měla pro Prostějov následující katastrofální dopady.

Během této války došlo ve městě ke zbourání zdejších hradeb, k vypálení místního zámku, k okrádání obyvatel vojáky a k ničení jejich domů. Prostějov se proměnil v trosky a byl téměř vylidněn.

husitské války

třicetiletá válka

sedmiletá válka

c) Čím byl Prostějov v 18. století proslulý?

pořádáním trhů s obilím

vařením piva

pálením kořalky

5) Vylušti, kterým významným rodům Prostějov v minulosti patřil.

a) KLEROVÉMŠEB →

b) ÁPIN Z ŠÁTKUTNU →

c) PINÁ Z VKŘAAR →

d) ŠROJENPÉVTEN →

e) NEHŠTÉNTCILEVOJ →

6) Odpověz na následující otázky, které se týkají prostějovských Židů.

a) Kdy a proč se začali zabydlovat v Prostějově?

b) Čím se v Prostějově převážně živili?

c) Který průmysl v Prostějově ovládali?

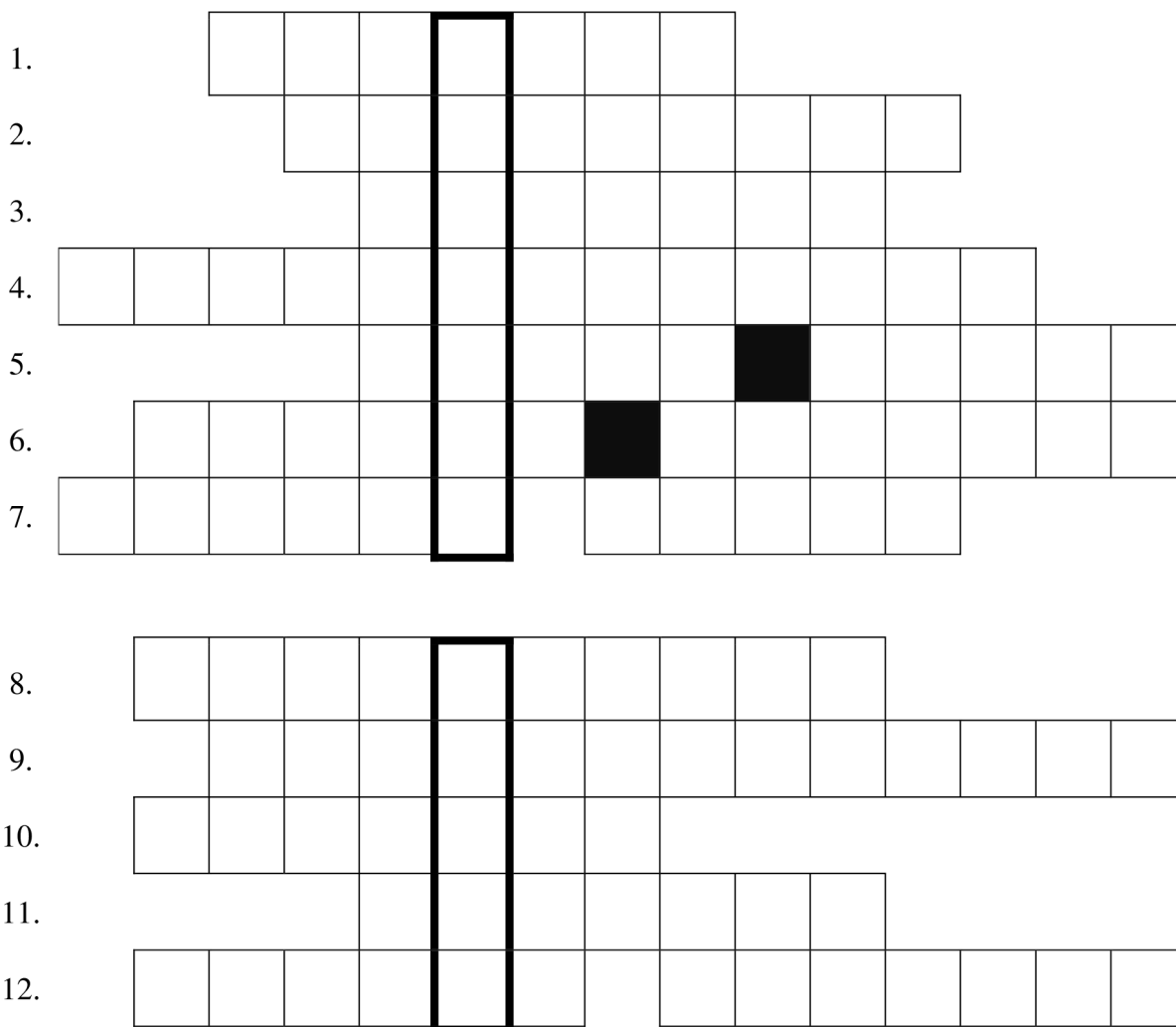
7) Doplně chybějící údaje v textu, které se týkají správy Prostějova v 2. polovině 19. století.

V roce _____ došlo ke zrušení vrchnostenské správy. O rok později se nově začíná zavádět _____ a řízení města se tak dostává do rukou obecního výboru v čele se _____. V Prostějově se první obecní volby uskutečnily v roce 1850. Zdejší společnost se postupně začala rozdělovat na českou a _____ část. Rozhodující politickou sílu ve městě měla majetkově silná _____ menšina, kterou podporovali _____. Oproti ní byla _____ reprezentace početně slabá a neměla tolik politických zkušeností. Boj mezi těmito dvěma skupinami se odehrával v oblasti ekonomické, _____ a politické, kdy se soupeřilo ve volbách do _____ a také do zemského sněmu.

Od roku 1870 ovládala prostějovskou radnici _____ strana v čele se starostou Janem Zajičkem. V následujících letech zvítězila ve všech konaných obecních volbách, jelikož _____ s výsledky voleb. V roce 1888 se však podařilo dokázat její podvodné praktiky ve správě obce. Byly odhaleny chyby ve vedení účtů, protekce, uplácení a další nepořádky. Městem se tak začala šířit nedůvěra k obecnímu výboru vedenému _____ reprezentanty, která se plně projevila v letech _____ až _____, kdy vyvrcholil zápas o správu Prostějova.

Národní strana se začala řádně připravovat k nastávajícím obecním volbám. Tehdy požádala _____, aby se ujal organizace volebních příprav. Následně začala důsledně uplatňovat heslo „_____“, což v podstatě znamenalo bojkot německých a židovských obchodů českými obyvateli. Naopak se zaměřila na to, aby se v Prostějově navýšil počet českých obchodníků a živnostníků a na jejich podporu. V této situaci byli někteří němečtí malopodnikatelé ochotni _____ voleb, než aby ztratili české zákazníky. Za této atmosféry byly v listopadu _____ zahájeny obecní volby, které se nakonec protáhly až do září _____. V říjnu se poté v Prostějově konstituoval nový ryze český obecní výbor a starostou byl zvolen _____. Skončil tak mnoho let trvající zápas o Prostějov, který se stal českým městem.

8) Vylušti křížovku, která se týká města Prostějov v období 1. světové války.

1. Členové městské rady a obecního zastupitelstva postupovali velmi opatrně a před státními úřady se přetvařovali. Jak se začalo této taktice říkat?
2. Prostějov byl státními úřady vnímán jako sídlo _____ a vzpoury.
3. Těsně před vypuknutím války (v dubnu 1914) byla dokončena stavba nové _____.
4. _____ se staly dlouhé fronty obyvatel čekajících před obchody na zboží.
5. Jak se jmenoval mladý redaktor působící v Prostějově, který byl v prosinci 1914 nespravedlivě odsouzen k trestu smrti a zastřelen?
6. Jak se jmenoval spolek, který vařil a vydával obědy nejchudším obyvatelům ve městě a to buď úplně zdarma, nebo za velmi výhodných finančních podmínek?

7. Hned na začátku války bylo v Prostějově vyhlášeno tzv. _____, čímž byla omezena některá práva místních obyvatel.
8. Jednou z hlavních starostí městské správy se během války stala otázka _____ místního obyvatelstva.
9. Dne 29. října 1918 oznámil starosta Prostějova z radnice před zraky téměř 30 000 lidí vyhlášení _____ československého státu.
10. V Prostějově zavládla přísná _____ a spousta vydání novin tak propadla konfiskaci.
11. Na potraviny a jiné životní potřeby byly zavedeny minimální dávkové _____.
12. Kdo byl starostou Prostějova během první světové války?

Pracovní list k exkurzi – řešení:

Po stopách historie města Prostějov s přihlédnutím k osobě Ondřeje Přikryla

1) Doplň chybějící údaje v textu.

Statutární město Prostějov se nachází na Moravě v Olomouckém kraji. Leží v úrodné rovině, která se nazývá Haná. V současné době má přibližně 43 tisíc obyvatel. V čele Prostějova stojí primátor, kterým je v současnosti František Jura. Symboly města jsou vlajka města a městský znak.

2) Vlastními slovy popiš znak města.

3) Nakresli svůj vlastní znak Prostějova a zdůvodni, proč si jej právě takto navrhl/a.

4) Zakroužkuj správnou odpověď.

a) Z jakého roku pochází první písemná zmínka o Prostějově?

1141

1213

1390

b) Která z válek měla pro Prostějov následující katastrofální dopady.

Během této války došlo ve městě ke zbourání zdejších hradeb, k vypálení místního zámku, k okrádání obyvatel vojáky a k ničení jejich domů. Prostějov se proměnil v trosky a byl téměř vylidněn.

husitské války

třicetiletá válka

sedmiletá válka

c) Čím byl Prostějov v 18. století proslulý?

pořádáním trhů s obilím

vařením piva

pálením kořalky

5) Vylušti, kterým významným rodům Prostějov v minulosti patřil.

a) KLEROVÉMŠEB

→

ŠELMBERKOVÉ

b) ÁPIN Z ŠÁTKUTNU

→

PÁNI Z KUNŠTÁTU

c) PINÁ Z VKŘAAR

→

PÁNI Z KRAVAŘ

d) ŠROJENPÉVTEN

→

PERNŠTEJNOVÉ

e) NEHŠTÉNTCILEVOJ

→

LICHTENŠTEJNOVÉ

6) Odpověz na následující otázky, které se týkají prostějovských Židů.

a) Kdy a proč se začali zabydlovat v Prostějově?

V polovině 15. století, byli vyháněni z Olomouce.

b) Čím se v Prostějově převážně živili?

Obchodováním.

c) Který průmysl v Prostějově ovládali?

Textilní.

7) Doplně chybějící údaje v textu, které se týkají správy Prostějova v 2. polovině 19. století.

V roce 1848 došlo ke zrušení vrchnostenské správy. O rok později se nově začíná zavádět obecní samospráva a řízení města se tak dostává do rukou obecního výboru v čele se starostou. V Prostějově se první obecní volby uskutečnily v roce 1850. Zdejší společnost se postupně začala rozdělovat na českou a německou část. Rozhodující politickou sílu ve městě měla majetkově silná německá menšina, kterou podporovali Židé. Oproti ní byla česká reprezentace početně slabá a neměla tolik politických zkušeností. Boj mezi těmito dvěma skupinami se odehrával v oblasti ekonomické, kulturní a politické, kdy se soupeřilo ve volbách do obecního výboru a také do zemského sněmu.

Od roku 1870 ovládala prostějovskou radnici německá strana v čele se starostou Janem Zajičkem. V následujících letech zvítězila ve všech konaných obecních volbách, jelikož manipulovala s výsledky voleb. V roce 1888 se však podařilo dokázat její podvodné praktiky ve správě obce. Byly odhaleny chyby ve vedení účtů, protekce, uplácení a další nepořádky. Městem se tak začala šířit nedůvěra k obecnímu výboru vedenému německými reprezentanty, která se plně projevila v letech 1890 až 1892, kdy vyvrcholil zápas o správu Prostějova.

Národní strana se začala řádně připravovat k nastávajícím obecním volbám. Tehdy požádala Ondřeje Příkryla, aby se ujal organizace volebních příprav. Následně začala důsledně uplatňovat heslo „Svůj k svému“, což v podstatě znamenalo bojkot německých a židovských obchodů českými obyvateli. Naopak se zaměřila na to, aby se v Prostějově navýšil počet českých obchodníků a živnostníků a na jejich podporu. V této situaci byli někteří němečtí malopodnikatelé ochotni neúčastnit se voleb, než aby ztratili české zákazníky. Za této atmosféry byly v listopadu 1890 zahájeny obecní volby, které se nakonec protáhly až do září 1892. V říjnu se poté v Prostějově konstituoval nový ryze český obecní výbor a starostou byl zvolen Karel Vojáček. Skončil tak mnoho let trvající zápas o Prostějov, který se stal českým městem.

8) Vylušti křížovku, která se týká města Prostějov v období 1. světové války.

1.		O	B	C	H	V	A	T							
2.			V	E	L	E	Z	R	A	D	Y				
3.				R	A	D	N	I	C	E					
4.	K	A	Ž	D	O	D	E	N	N	O	S	T	Í		
5.				J	O	S	E	F		K	O	T	E	K	
6.		L	I	D	O	V	Á		K	U	C	H	Y	N	Ě
7.	S	T	A	N	N	É		P	R	Á	V	O			

8.	Z	Á	S	O	B	O	V	Á	N	Í				
9.		S	A	M	O	S	T	A	T	N	O	S	T	I
10.	C	E	N	Z	U	R	A							
11.				P	Ř	Í	D	Ě	L	Y				
12.	O	N	D	Ř	E	J		P	Ř	I	K	R	Y	L

1. Členové městské rady a obecního zastupitelstva postupovali velmi opatrně a před státními úřady se přetvařovali. Jak se začalo této taktice říkat?
2. Prostějov byl státními úřady vnímán jako sídlo _____ a vzpoury.
3. Těsně před vypuknutím války (v dubnu 1914) byla dokončena stavba nové _____.
4. _____ se staly dlouhé fronty obyvatel čekajících před obchody na zboží.
5. Jak se jmenoval mladý redaktor působící v Prostějově, který byl v prosinci 1914 nespravedlivě odsouzen k trestu smrti a zastřelen?
6. Jak se jmenoval spolek, který vařil a vydával obědy nejchudším obyvatelům ve městě a to buď úplně zdarma, nebo za velmi výhodných finančních podmínek?

7. Hned na začátku války bylo v Prostějově vyhlášeno tzv. _____, čímž byla omezena některá práva místních obyvatel.
8. Jednou z hlavních starostí městské správy se během války stala otázka _____ místního obyvatelstva.
9. Dne 29. října 1918 oznámil starosta Prostějova z radnice před zraky téměř 30 000 lidí vyhlášení _____ československého státu.
10. V Prostějově zavládla přísná _____ a spousta vydání novin tak propadla konfiskaci.
11. Na potraviny a jiné životní potřeby byly zavedeny minimální dávkové _____.
12. Kdo byl starostou Prostějova během první světové války?

Závěr

V předložené diplomové práci na téma Osudy Ondřeje Příkryla na pozadí historického a politického vývoje v Prostějově jsem se zabývala významnou osobností, která v tomto městě působila a do značné míry ovlivnila jeho vývoj, a také historií města. Především jsem se soustředila na neprobádané či málo prozkoumané aspekty tohoto tématu. Dějiny Prostějova byly již mnohokrát zpracovány, avšak některé informace k životu a činnosti Ondřeje Příkryla v literatuře chybí.

Cílem mé diplomové práce bylo objasnit působení Ondřeje Příkryla v Prostějově a vyzdvihnout tak jeho přínos pro město. V Prostějově se usadil roku 1887 a začal zde pracovat jako praktický lékař. Zanedlouho poté se stal jednou z klíčových osobností místního politického dění. V roce 1892 výrazně přispěl k přechodu správy města do rukou českých zastupitelů. Avšak jeho činnost ve městě zejména po roce 1892 až do konce jeho života s výjimkou období první světové války není v žádných pramenech do hloubky probádána.

Díky jeho rukou psaným Pamětem, které začínají rokem 1893 a jsou dotaženy až do jeho smrti v roce 1936, jsem mohla v práci detailněji zachytit, jaké bylo jeho postavení v Prostějově a jaký měl vliv na řízení města. Všimla jsem si veškerých jeho funkcí, které v Prostějově během svého života zastával, a také jaké otázky a problémy zde musel jakožto člen obecního výboru a městské rady a později jako starosta řešit. Dále jsem se věnovala tomu, jak konkrétně se podílel na rozvoji a modernizaci města, kdy pečoval hlavně o oblast místního zdravotnictví a českého školství. Pouze díky jeho Pamětem jsem se dozvěděla o jeho zásluhách při vybudování prostějovského sirotčince a feriální kolonie na Stražisku a o jeho dalším působení v těchto zařízeních. Zabývala jsem se rovněž tím, jak si počínal v období první světové války, kdy se mu jakožto starostovi podařilo Prostějov uchránit před většími perzekucemi. Vedle toho jsem si všimla, jak se válka dotkla místních obyvatel a města.

Paměti Ondřeje Příkryla mi poskytly též mnoho dalších nových informací, které jsem v diplomové práci zaznamenala. Jednalo se o nové poznatky zejména o jeho rodině, manželství, zájmech, zdravotním stavu a o jeho veřejné a senátorské činnosti, které nejsou v jiných pramenech zachyceny. Práci tak může využít kdokoli, kdo se bude hlouběji zabývat osobností Ondřeje Příkryla.

Přínos mé diplomové práce spatřuji také v tom, že ji mohou využít vyučující v rámci výuky dějepisu či výchovy k občanství a to jak na základních, tak i středních

školách. V poslední kapitole jsem vytvořila návrh vyučovací hodiny, která je zaměřena na osobnost Ondřeje Přikryla, konkrétně na jeho život, dílo a jeho přínos pro město Prostějov. Poté je zde k dispozici mnou navržená exkurze, která se týká především dějin i současnosti Prostějova a též působení Ondřeje Přikryla v tomto městě. Více se vztahuje k období, ve kterém byl Přikryl ve městě činný. Oba návrhy jsem se snažila propracovat co nejvíce detailněji, abych tak usnadnila práci vyučujících, kteří se je rozhodnou použít. K vyučovací hodině i exkurzi jsem vytvořila také pracovní listy pro žáky a žákyně, díky kterým by se aktivně zapojili do výuky.

Přestože Ondřej Přikryl působil převážně v Prostějově, je nutné podotknout, že se jeho činnost neomezovala pouze na Prostějov, ale pomáhal řešit různé otázky a problémy také v jiných městech. Jeho aktivity ve prospěch jiných měst a obcí, o kterých jsem se v práci pouze stručně zmínila, tak představují zajímavý námět pro další výzkum.

Seznam použité literatury a pramenů

Archivní prameny

SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1893-1909*. Nezpracovaný fond.

SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1910-1918*. Nezpracovaný fond.

SOkA Prostějov, osobní fond MUDr. Ondřeje Přikryla. *Paměti 1919-1936*. Nezpracovaný fond.

Literatura

Bartoš, Josef, Schulz, Jindřich a Trapl, Miloš. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Ostrava: Profil, 1976. 330 s.

Čapek, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada Publishing, 2015. 604 s. ISBN 978-80-247-3450-7.

Ethen, Waldemar. *Ondřej Přikryl, básník a politik*. Praha: Moravsko-slezská Beseda, 1932. 75 s.

Ethen, Waldemar. *Portréty a silhuety: čtení pro naše krajany. Díl I*. Prostějov, 1926. 249 s.

Ethen, Waldemar. *Portréty a silhuety: čtení pro naše krajany. Díl II*. Prostějov, 1936. 207 s.

Grůzová, Ludmila, Marek, Pavel a Peterka, Miloslav. *Prostějov: 1390-1990. 600 let*. Praha: Pressfoto, 1989. 176 s. ISBN 80-7046-017-2.

Janoušek, Vojtěch. *Vlastivěda moravská. Dějiny Prostějova. Prostějovský okres*. Brno: Musejní spolek, 1938. 390 s.

Kovaříková, Tereza, Marek, Pavel a Puš, Ivan. *Starostové. Vůdcové, nebo služebníci? Role starosty v samosprávě na příkladech Olomouce, Prostějova a Zlína na přelomu*

19. a 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 251 s. ISBN 978-80-244-5070-4.

Kožušníček, Štěpán. *MUDr. Ondřej Příkryl, život a dílo*. Přerov: Obzor, 1932. 69 s.

Kühndel, Jan. *Nejstarší městská kniha prostějovská*. Prostějov: Jos. Vrla, 1929. 81 s.

Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. 887 s. ISBN 978-80-7325-272-4.

Marek, Pavel. *Elity Prostějova na přelomu 19. a 20. století a jejich komunální program*. In *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 293-303. ISBN 80-7325-091-8.

Několik črt z posledních 15 let města Prostějova. Prostějov: Družstvo městského spolkového domu, 1907. 65 s.

Prostějov a jeho místo v dějinách Moravy. Sborník z konference. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1994. 210 s. ISBN 80-900106-5-2.

Prostějov: dějiny města. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2000. 279 s. ISBN 80-238-6241-3.

Prostějov: dějiny města. 2. Prostějov: Město Prostějov, 1999. 263 s. ISBN 80-238-4511-X.

Příkryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. I. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. 241 s.

Příkryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. II. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. 226 s.

Příkryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. III. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. 212 s.

Příkryl, Ondřej. *Červánky Prostějova. IV. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1931. 240 s.

Příkryl, Ondřej. *Hanácky písničky*. Brno: A. Piša, 1900. 62 s.

Příkryl, Ondřej. *Křížová cesta opravy volebního řádu pro sněm Markrabství moravského*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1903. 96 s.

Příkryl, Ondřej. *Úryvky ze zápisů v době válečné*. Prostějov: Nákladem Vydavatelského spolku Hlasů z Hané, 1928. 128 s.

Příkryl, Ondřej. *Volební oprava na sněm zemský v moravských smiřovačkách*. Brno: Lidové noviny, 1904. 47 s.

Příkryl, Ondřej. *Z bojů o Obchodní a živnostenskou komoru v Olomouci*. Praha: Moravsko-slezská Beseda, 1927. 50 s.

Příkryl, Ondřej. *Z těžkých dob Prostějova. I. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1929. 148 s.

Příkryl, Ondřej. *Z těžkých dob Prostějova. II. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1929. 192 s.

Příkryl, Ondřej. *Z těžkých dob Prostějova. III. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1930. 231 s.

Příkryl, Ondřej. *Z těžkých dob Prostějova. IV. díl*. Prostějov: Nákladem vlastním, 1930. 282 s.

Skalková, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

Slavík, Bedřich. *Ondřej Příkryl: Literární náčrt k básnickovým sedmdesátinám*. Olomouc: Č. Beran, 1932. 80 s.

Smýkal, Josef. *Deset let poslancecké činnosti MUDra. Ondřeje Příkryla*. Prostějov: Občanská strana národní, 1913. 141 s.

Vyskočil, Aleš. *Státní správa a samospráva na přelomu 19. a 20. století a v prvních desetiletích 20. století na příkladu města Prostějova*. In *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 212-218. ISBN 80-7325-091-8.

Novinové zdroje

Hanácké listy, 1940, roč. 21, č. 8 (24. 2. 1940), s. 3, *Nejzasloužilejší sociální ústav prostějovský.*

Hlasy z Hané, 1887, roč. 6, č. 78 (29. 9. 1887), s. 3, *Nový lékař v Prostějově.*

Hlasy z Hané, 1911, roč. 30, č. 135 (2. 12. 1911), s. 1, *Doktorské jubileum Dr. Ondřeje Příkryla.*

Hlasy z Hané, 1912, roč. 31, č. 20 (17. 2. 1912), s. 1, *Údolní přehrada pod Plumlovem vyřízena.*

Hlasy z Hané, 1912, roč. 31, č. 132 (26. 11. 1912), s. 2, *K padesátce posl. MUDr. O. Příkryla, předsedy kuratoria sirotčince a přítele školy.*

Hlasy z Hané, 1919, roč. 37, č. 38 (14. 5. 1919), s. 3, *Denní a různé zprávy.*

Hlasy z Hané, 1922, roč. 40, č. 47 (25. 11. 1922), s. 3, *Panu senátoru dru. O. Příkrylovi.*

Hlasy z Hané, 1936, roč. 54, č. 52 (23. 12. 1936), s. 3, *Před poslední cestou dra Ondřeje Příkryla.*

Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 215 (27. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova.*

Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 217 (28. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova.*

Lidové noviny, 1932, roč. 40, č. 219 (29. 4. 1932), s. 3, *Čtyřicet let českého Prostějova.*

Národní listy, 1936, roč. 76, č. 351 (23. 12. 1936), s. 1, *MUDr. Ondřej Příkryl.*

Internetové zdroje

Jmenný rejstřík. *Senát Parlamentu České republiky* [online]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/rejstrik/jmenny/pb.htm [citováno k 27. 11. 2022].

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha, 2021. 102 s. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/> [citováno k 14. 11. 2022].

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha, 2021. 163 s. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/> [citováno k 14. 11. 2022].

Symboly města. *Turistický portál Prostějov* [online]. Dostupné z: <https://www.turistaprostejov.cz/cs/o-meste/symboly-mesta.html> [citováno k 27. 11. 2022].

Zmizelé a znovuobjevené židovské město. *Hanácký Jeruzalém – židovské kulturní dědictví v Prostějově* [online]. Dostupné z: <http://hanackyjeruzalem.cz/zmizele-a-znovuobjevene-zidovske-mesto-3/> [citováno k 27. 11. 2022].